

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Första kammaren.

Nr 2.

Fredagen den 17 januari förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogade läkarintyg får jag vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare.

Stockholm den 15 januari 1947.

Rob. Berg.

Att riksdagsman *Robert Vilhelm Berg* vårdats härstädes från den 14 januari 1947 för cholecystit och ännu kvarligger intygas.

Karolinska sjukhuset den 14 januari 1947.

C. Franksson,

leg. läkare.

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, varunder herr Berg på grund av den i läkarintyget angivna sjukdomen vore oförmögen att delta i riksdagsarbetet.

Föredrogos ånyo och företogos till avgörande i ett sammanhang Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1947/48, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47. *Statsverkspropositionen m. m.*

Hans excellens herr statsministern **Erlander**: Herr talman! Det är naturligt, om årets remissdebatt i huvudsak kommer att kretsa kring vårt lands ekonomiska läge med dess latenta inflationsrisker. Finansministern har i statsverkspropositionen sökt ge en analys av situationen. Samtidigt har regeringen ånyo skisserat det handlingsprogram, som enligt dess uppfattning bör följas under nuvarande förhållanden. Statsverkspropositionen har redan varit föremål för en livlig offentlig debatt. Även om under denna debatt vissa erinringar ha framställts mot finansministerns teckning av det ekonomiska läget, har den dock i stort sett accepterats. Däremot har från den borgerliga oppositionen kritik riktats mot regeringens uppfattning om vilka åtgärder som det nu aktuella läget kräver.

Enligt min mening vilar åtskilligt, jag höll på att säga huvudparten, av den framförda kritiken på missuppfattningar av regeringens avsikter. Då vi väl alla önska, att dagens debatt skall få ett positivt innehåll, böra uppkonstruerade meningsmotsättningar redan från början rensas bort från diskussionen. Jag har därför ansett det lämpligt att redan vid debattens början klargöra och precisera regeringens ståndpunktstagande. Härigenom blir det enligt min mening lättare att konstatera, hur långt vi kunna enas oavsett parti.

Första kammarens protokoll 1947. Nr 2.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
gränser. Vi få också möjligheter att fastslå, på vilka punkter våra uppfattningar gå isär.

De åtgärder, som böra vidtagas mot inflationen, få inte ses som isolerade företeelser, utan de måste avvägas mot bakgrunden av hela vår ekonomiska politik. Enligt regeringens mening bör den ekonomiska politiken åsyfta tre ting, först att skapa förutsättningar för god sysselsättning, vidare att skapa förutsättningar för ökad produktion framför allt av de varor, på vilka vårt välstånd vilar, och slutligen att skapa förutsättningar för fortsatt standardhöjning för eftersatta medborgargrupper.

Det följer redan av min deklaration om regeringens intresse för en fortsatt standardhöjning åt eftersatta medborgargrupper, att regeringen måste betrakta kampen mot inflationen och kampen för en stabiliserad prisnivå som en av sina huvuduppgifter. Inflation innebär nämligen att även den nuvarande standarden hotas för löntagare och småsparare. Just dessa grupper drabbas alltid hårdast av en inflations verknings. Möjligheterna till en av regeringen önskad standardhöjning för eftersatta medborgargrupper minskas självfallet, om en inflation släppes loss.

Hittills ha strävandena att hålla prisstegringen inom rimliga gränser lyckats något så när. Prisstegringen i vårt land är mindre än i något annat land. Denna gynnsamma utveckling får emellertid icke invagga oss i säkerhet. Under år 1947 möta vissa riskmoment, vilka kunna sammanfattas på samma sätt, som skett i statsverkspropositionen, ungefär så: penninginkomsterna förefalla att öka snabbare än produktionen av varor även enligt mycket optimistiska beräkningar. Härigenom uppstår en spänning mellan penningtillgång och varutillgång med åtföljande risk för prisstegringar som, om de drivas för långt, leda till inflation.

Regeringens av mig nu deklarerade intresse för ett stabilt penningvärde kan emellertid icke föranleda oss att tillgripa åtgärder, som till sina verkningar stå i motsättning till vår allmänna politiska målsättning. Ett exempel: om det statliga stödet till bostadsproduktionen indrages, skulle vid oförändrad prisnivå och hyresnivå byggnadsverksamheten praktiskt taget bryta samman. Härigenom skulle uppenbarligen huvudparten av inflationsriskerna försvinna. Men ett fortsatt bostadsbyggande i ungefär nuvarande omfattning och utan hyresstegring är enligt regeringens mening av så väsentlig betydelse för uppehållande av en hygglig standard och för uppehållande av en god sysselsättning inom landet, att icke ens inflationsriskerna komma att avhålla oss från att stödja bostadsproduktionen.

Inte heller betraktar regeringen inflationshotet såsom ett avgörande hinder mot en fortsatt justering av den nuvarande fördelningen av produktionsresultatet. Statsmakterna beslöt i fjol långt gående åtgärder till stöd för eftersatta befolkningsgrupper. Denna omfördelningsprocess kommer att fortsättas även vid årets riksdag. Vid uttagandet av de skatter, som erfordras för att täcka de gemensamt beslutade statliga utgifterna, anser sig regeringen oförhindrad att förordna ett minskat skattetryck för de mindre inkomsttagarna. Givetvis får vid den fortsatta omfördelningsprocessen varsamhet iakttagas.

Utifrån dessa allmänna överväganden har regeringens program för kampen mot inflationen utformats. Det innebär åtgärder, som kunna grupperas kring följande tre huvudlinjer:

- 1) skydd mot den utländska prisstegringen,
- 2) skärpt priskontroll framför allt på nödvändiga och viktiga konsumtionsvaror, samt
- 3) minskning av investeringsverksamheten genom skärpt investeringskontroll.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Förvisso medför detta program ingripanden av föga populär natur. Priskontroll och investeringskontroll kunna lätt skapa ovilja och irritation. Den skärpa, med vilken man från olika håll kräver kraftåtgärder i kampen mot inflationen, förefaller emellertid ägnad att skapa ökad förståelse även för långt gående åtgärder i syfte att åstadkomma ökad planmässighet i vår hushållning.

Även om hittills vidtagna åtgärder kompletteras och skärpas, torde ett penningöverskott komma att uppstå. Det är därför naturligt, att man söker efter vägar för att kanalisera detta överskott. Enklarest vore otvivelaktigt, om det frivilliga sparandet ökades. Förutsättningen härför är allmänhetens tilltro till ett någorlunda fixt penningvärde. Misstro mot penningvärdets stabilitet utgör i och för sig en starkt inflationsfrämjande faktor. En väsentlig del av inflationsfaran är därför av psykologisk art. I kampen mot inflationen bör för den skull ingå en upplysningsverksamhet, som avser att belysa det nuvarande lägets riskmoment. Upplysningsverksamheten bör självfallet klargöra, att läget kan komma att kräva uppooffringar och medverkan från alla samhällsgruppers sida, men den bör även framhålla de gynnsamma sidorna i den nuvarande situationen. Överdrivna svartmålningar utgöra ett hot mot penningvärdet. Med gemensamma ansträngningar ligger det inom möjligheternas gräns att avvärja de nuvarande riskerna. Härtill fordras emellertid samverkan från alla dem, som inse lägets allvar. Det är inte bara regeringen, som har förpliktelser. I den mån oppositionen utövar inflytande på tänke- och handlings sätt inom vissa medborgarlager, har även oppositionen ett ansvar för den kommande utvecklingen.

Det har utifrån dessa synpunkter varit naturligt för regeringen att söka kontakt med de övriga partiernas ledningar för att gemensamt med dem överlägga om vilka åtgärder, som kunna anses vara mest ägnade att bevara förtroendet för vårt penningväsende. Regeringen har därför tagit initiativet till vissa överläggningar och avvaktar för närvarande svar på denna invit. Vi hoppas att den kommer att accepteras, och vi hoppas också, att ur dessa överläggningar skall växa fram en allmän samling kring ett handlingsprogram i kampen mot inflationen, ett handlingsprogram som icke innebär uppgivandet av några av de huvudpunkter, vilka varit vägledande för statsmakternas ekonomiska politik under de senaste åren. Redan i dagens debatt borde det vara lämpligt att klargöra, om det inom riksdagen finns en utbredd opinion, som anser att hittills tillämpade metoder i kampen mot inflationen böra kompletteras med andra åtgärder eller att helt nya vägar böra beträdas. Regeringen är för sin del öppen för en förutsättningslös diskussion om varje uppslag, varmed den ekonomiska debatten kan berikas.

Herr Domö: Herr talman! Det är ju så med vår statsverksproposition, att i dess olika delar inte ges tillfälle till något särskilt statsministersanförande. Hans excellens herr statsministern har nu här åstadkommit ett extra statsministersanförande till statsverkspropositionen, och jag är glad åt att han har gjort det. Jag måste nämligen säga att de uttalanden i statsverkspropositionen, som det av statsministern åberopade ekonomiska programmet skall bygga på, äro så pass oklara, att de mycket väl kunna tarva en ytterligare belysning. Jag skall något senare i mitt anförande återkomma till en del detaljer härvidlag.

I anledning av statsministerns uttalande, att han har sökt kontakt med de politiska partiernas företrädare i riksdagen för att dryfta en del ekonomiska frågor, vill jag säga att denna propå kom först i början på denna vecka. Detta är, eller har åtminstone förut varit, en till sin innebörd så pass oklar propå, att det inte är lätt att på rak arm ta ställning till om detta är det

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

bästa sättet för att få till stånd den gemensamma dryftning av våra ekonomiska problem, som även jag anser bör vara av värde för landet. Mycket hänger på i vilken grad regeringen är benägen att till fördomsfritt dryftande upptaga alla frågor, som höra ihop med eventuella åtgärder för att komma ut ur det svåra läge, som vi för närvarande befinna oss i. Jag förutsätter att syftemålet inte är att söka åstadkomma en sådan anordning, att oppositionen i en hel del viktiga frågor skall vara bunden, utan att det verkligen kommer att bli ett fördomsfritt dryftande över hela linjen. I det fallet få vi ju se vad som kan åstadkommas. Vi inom högern brukar inte vägra att resonera om sådana ting, som kunna vara av politisk betydelse i svåra situationer.

Men jag vill från början säga, att diskussionen mycket lätt kan komma in i en återvändsgränd, om överläggningarna skola ske i enlighet med statsministerns yttrande, att regeringen icke kommer att vidtaga några åtgärder mot inflationen, som strida mot dess politiska program. Ty skall en gemensam diskussion kunna leda till något resultat, är det naturligtvis nödvändigt att alla parter från början gå till diskussionen med obundna händer och utan att avsnöra sig från möjligheten att, med frångående av en inställning, som kanske visar sig vara oriktig, intaga en ny ståndpunkt. Jag tror att det är en nödvändig förutsättning, att var och en obunden av alla dogmatiska hänsyn går till en sådan överläggning, men av statsministerns anförande fick jag knappast det intrycket, att han var beredd till detta. Jag skulle i anledning av hans yttrande om att de åtgärder, som skola vidtagas, inte få strida mot regeringens politiska program, vilja fråga, om programmet är viktigare än angelägenheten att föra landet ut ur vissa svårigheter, vilkas lösning kräver en fri prövning.

Jag skall, herr talman, nu övergå till att något mera i detalj yttra mig om statsverkspropositionen. Det parti jag representerar delar svenska folkets och regeringens förhoppningar, att det måtte lyckas för Förenta Nationerna att organisera freden, att därigenom en plågad värld måtte förunnas möjlighet till återuppbyggnadsarbete och en framtid, där *alla* folk i frihet kunna i skapande arbete bidra till gemensamt väl.

Sveriges folk är berett att inom FN göra aktiva insatser för internationell rättsordning, för fredens, frihetens och demokratiens sak. Därigenom ges endast uttryck för svensk tradition. Trohet mot och hävdande av den internationella säkerhetsorganisationens ideal får dock ej hindra oss att klart se dagens verklighet, att under iakttagande av vårt medlemskaps förpliktelser göra vad som står i vår makt för att under alla förhållanden skydda vår yttre frihet. FN får ej bli en skärm mellan oss och verkligheten, ej heller en den obotfärdiges ursäkt för underlåtna beredskapsåtgärder.

I vetenskap om det internationella lägets labilitet — i dagarna åskådliggjord rätt nära oss — vågar man uttala en bestämd förhoppning om att mycket snart de »olika skäl», som medfört att utredningsarbetet inom 1945 års försvarskommitté »icke kunnat slutföras», måtte undanröjas. Besparingar på alla huvudtitlar äro välkomna, men då det gäller försvaret kräva de den förutsättningen, att varken aktuella trygghetskrav eftersättas eller bördor, som måste bäras, vältras på framtiden. Jag instämmer i försvarsministerns uttalande i statsverkspropositionen, då han säger: »Jag vill emellertid understryka att materielanskaffningen icke utan våda för försvarets effektivitet kan på detta sätt inskränkas under en följd av år.»

Herr talman! Sedan jag nu i all korthet berört det, om vilket jag förmodar att ingen meningsskiljaktighet föreligger mellan dem, som makten hava, och oss, som våga tro att en maktägande regering i det helas intresse måste kompletteras med en vaken opposition, står jag inför uppgiften att karakteri-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

sera den av vår allvisa regering förda politiken och det uttryck denna politik fått i finansministerns principiella uttalanden i statsverkspropositionen.

Hans excellens herr statsministern deklarerade i denna kammare i höstas, att eftersom icke Hjalmar Branting och icke Per Albin Hansson »kunnat klargöra för de borgerliga partiledamöterna vad det socialdemokratiska partiet åsyftade med sin ekonomiska politik», så gav han upp hoppet. Det förefaller mig, som om hans pedagogiska uppgivelseanda och stilistiska defaitism fått karaktären av statsrådsepidemi.

Under alla förhållanden tycks den ha smittat finansministern. Hans obestriddliga talang att i till synes enkla formuleringar tala ekonomiskt orakelspråk har genom flitig konditionsträning utvecklats till virtuositet. Frågan är bara, om piruetterna i längden göra det möjligt att bibehålla balansen. Den ekonomiska verklighetens is är i dag väl skrovlig för konståkning.

Finansministerns förslag och konstateranden äro av andrarangsbetydelse i jämförelse med det faktum, som konjunkturinstitutet inregistrerar i orden: »Förändringen av bestående starkt kostnadstryck och avsevärd ökning i total efterfrågan, som icke kan väntas finna motsvarighet i ökad varutillgång, hotar sålunda att vålla allvarlig störning i den samhällsekonomiska balansen under år 1947.»

Det är väl detta uttalande som ligger under vad hans excellens herr statsministern nyss talade om.

Under det att regeringen utfärdat kommuniké efter kommuniké om sina segerrika nederlag i kampen mot inflationen, har alltså utvecklingen i accelererad takt gått mot det läge, *vi* fruktat skulle komma. För denna utveckling ha både vi och andra gång på gång varnat.

Läget är allvarligt, och detta framgick också av hans excellens herr statsministerns yttrande, även om han tycktes ha en viss benägenhet att underskatta lägets allvar. Jag har ingen önskan att politiskt utnyttja det svåra läget, men jag anser mig förpliktad att konstatera, att *regeringen* i hög grad bär ansvaret för att detta hotande tillstånd uppkommit. Vad viktigare är, finansministern och hans kolleger äro förpliktade att anvisa vägar ur moraset. Den tid är gången, då regeringen kunde åka släpvagn efter konjunkturen. Det har den självt styrt om.

När hans excellens herr statsministern talar om att det kräves att alla krafter enas om åtgärder för att motverka den svåra situationen, skulle jag vilja säga att det från den borgerliga oppositionens sida sannerligen inte under de gångna åren saknats vare sig vilja eller uttryck för denna vilja till ett sådant samarbete. Men vi skola inte glömma bort utvecklingen under de senaste åren. Det var socialdemokraterna som uppsade det politiska samarbete, som vi under kriget hade i vårt land. Socialdemokraterna ansågo, att de skulle ta makten och styra efter sitt program, eftersom detta var det riktiga och lyckliga. Det ha de också gjort. I samband med uppsägningen av samlingsregeringen uttalade vi år 1945, att enligt vår mening tidsförhållandena fortfarande motiverade en samgång, men att det inte fanns anledning för oss att på något sätt söka hänga oss fast vid samarbetet, när socialdemokraterna inte längre önskade ett sådant. Orsaken till denna vår inställning var, att vi ansågo utvecklingen efter kriget ganska farofylld, inte minst ur ekonomisk synpunkt. Det har visat sig, att denna vår uppfattning var riktig.

En uppsplittring av nationen har nu inträtt som följd av att vi fått en majoritetsregering i stället för en samlingsregering, och det är helt naturligt, att det har blivit en kamp om den politiska makten och att de olika politiska grupperna framlagt sådana förslag för folket, som skulle vara tilltalande och ge respektive partier ökat antal röster. Majoritetspartiet har fört en ekonomisk

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

politik, som man har räknat med skulle ge partiet möjlighet att i varje fall bibehålla den ställning det haft. Vad har resultatet av detta blivit? Jo, vi ha genom denna utveckling fått ett ekonomiskt tillstånd här i landet, som viskulle sluppit, om vi hade kunnat fortsätta samregerandet och skjuta undan en hel del av de partiskiljande frågorna. Partitaktiskt sett har jag ingenting att beklaga mig över, men sett ur samhällets synpunkt är jag övertygad om att det skulle ha varit mycket bättre, om man kunnat fortsätta samlingsregerandet — gärna efter en rekonstruktion av regeringen med ombyte av personer från de olika partierna — i stället för att strida med varandra och konkurrera om vad man skall lova det svenska folket i syfte att locka väljarna till respektive partier. Man hade då liksom år 1942 och år 1944 kunnat säga till väljarna, att läget kräver en anspänning och återhållsamhet på den ena och den andra punkten. I så fall skulle vi haft mycket bättre förutsättningar än nu att någorlunda oskadda kunna gå igenom den svåra penningpolitiska situation vi nu ha och den ekonomiska depression, som kanske så småningom kommer.

Jag skall återgå till statsverkspropositionen och finansministerns uttalanden, ty finansministern spelar dock en oerhört stor roll i den ekonomiska politiken och i all regeringens politik, antingen hans uttalanden göras i statsverkspropositionen eller på ett enskilt möte. Finansministerns uttalanden ge ibland signalen till fullständiga förändringar inte bara i regeringens politik, utan också i den politik, som hela det stora majoritetspartiet för.

Jag konstaterar med glädje, att finansministern i sina uttalanden på åtskilliga punkter nu har släppt sin täckordsteknik. Jag beklagar bara att icke regeringen, då främst statsministern och hans kollega i finansdepartementet, tagit steget fullt ut och i klara och entydiga ord sagt svenska folket den hårda sanningen. Den behöver sägas nu. Vårt välstånd, våra möjligheter till framtida välståndsökningar få icke riskeras av taktiska hänsyn.

Varken denna regering eller någon annan kan rädda svenska folket från nödvändigheten att nu taga en besk medicin. Ju längre man pysslar med homeopatiska sockerpiller, desto kraftigare dos kommer slutligen att behövas. Patienterna kan ej botas genom försök att dölja sjukdomssymtomen.

Det är penningöverflödet och den bristande varutillgången, som hota stabiliteten. Resolut och med kraft måste vi arbeta på att återställa balansen mellan penning- och varutillgång, ty ingen åter pengar, och varutillgången ökar icke, därför att mera mynt kommer i rörelse. Här gäller det ett *både och*. Varutillgången måste ökas genom intensifiering av den egna produktionen. Det är den första och viktigaste åtgärden. Penningflödet måste dämpas upp. Detta kräver ansträngningar och offer av alla, av alla enskilda och alla grupper i samhället. Företagarna måste vara beredda att avstå, men det är ett svårt misstag att tro att man genom att pressa endast dem löser svårigheterna. Löntagare i olika ställningar måste också de i handling visa att de insett lagets allvar, att de äro beredda att — som förnuftiga människor — avstå från diskutabla och skenbara vinster i dag till förmån för verkliga fördelar i morgon eller övermorgon. Låt mig tillägga: ingen brödkaka blir större, därför att var och en söker kapa till sig en större bit av den.

Försöken att efter valstatistiska grunder ändra om inkomstfördelningen måste upphöra. Även om det sker med svidande hjärta, måste man vara beredd att avstå från metoden att låta produktionslivet betala priserna för politiska framgångar eller hållande av vissa ställningar.

Tyvärr måste jag, herr talman, för min del konstatera att 1947 års statsverksproposition icke ger vad läget kräver, icke ens efter herr statsministerns bidrag till densamma. Den är mindre ett förlösande ord än ganska många delvis osäkra funderingar. Det är ganska typiskt, att till och med regerings-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

organet tillåter sig synpunkten, att dess väsentligaste del är bilang 2 till dess bilaga 1, alltså en del som ej är utformad av finansministern.

Den 14 oktober förra året medgav finansministern i denna kammare, att regeringen och han voro på det klara med att priskontrollen visserligen är det avslutande ledet i en rad åtgärder, som äro till för att hindra priserna att stiga. men att om man inte på en rad områden går fram så som regeringen anser vara riktigt, är försöket att hålla priserna oförändrade utsiktslöst. Redan tidigare ha vi sökt få reda på vad regeringen anser vara riktigt. Vår nyfikenhet på denna punkt är, herr statsminister, fortfarande stor. Allmänna talesätt om att man skall via investeringskontroll och via priskontroll klara saken ge inte tillräcklig upplysning om vilka åtgärder man i själva verket tänkt vidtaga. Man talar icke heller om vilket slags samordning man tänker sig mellan åtgärderna.

Anser måhända regeringen det vara riktigt att låta statsrådet Myrdal flagga med importreglering för att, sedan importhaussen kommit i gång och den breda allmänhetens köplust ytterligare stegrats, låta finansministern taga flaggan ifrån honom för att sedan definitivt rulla in den i fodralet i statsverkspropositionen? Jag har vid flera tillfällen här i kammaren påtalat, att det är denna brist på följdriktighet i regeringens politik som är en av dessa svaga punkter.

Är det riktigt att låta väldiga grupper få den uppfattningen, att deras krav på ökade penninglöner kunna tillmötesgåas utan risk för penningvärdet, för att mycket sent om icke för sent visa en faderligt bekymrad uppsyn, att förespegla alla dem, som vänta på bostäder, att denna småsak snart skall klaras, för att några månader senare väsentligt inskränka bostadsproduktionen? Siffrorna i statsverkspropositionen, herr statsminister, äro väl riktiga? Statsministern deklarerade nyss att vad som än händer, skall man från regeringens sida söka hålla bostadsproduktionen i gång. Man får härav samma intryck som av de toner, som hördes i valkampanjen i somras, när man reklamerade för hälsobostäder åt det svenska folket, att det skulle vara så lätt att skapa bostäder. Det kalla faktum, som kvarstår, är emellertid nedsatta anslagsbelopp till bostadsproduktionen i årets statsverksproposition. Jag riktar ingen anklagelse mot regeringen därför, utan jag endast konstaterar, att det inte står i överensstämmelse med vartannat vad man säger den ena och den andra gången. Återstår sedan att se vad som i verkligheten kommer att göras.

Det är ingen svårighet att fortsätta frågornas rad, men jag skall sluta med den kanske viktigaste. Svenska folkets sparvilja är hårt prövad. Spararen, som sett sig förvandlad till ett objekt för allehanda experiment, håller på att tappa sugen. En tendens till minskat sparande är uppenbar. Konjunkturinstitutet förklarar — som många andra gjort förut — att en väsentlig ökning av sparandet skulle dämpa inflationsrisken. Då låter finansministern lägga fram och ansluter sig till ett skattebetänkande, som en överväldigande del av spararna betraktar som ett hot mot sparandet och ett skäl att omedelbart konsumera sin inkomst. Är detta ett uttryck för planmässigheten i regeringens kamp mot inflationen?

Finansministern avvisade i höstas förslag från oss och andra om en s. k. rundabordskonferens. Vi syftade till en konferens av modell 42, en allmän överläggning om bland annat pris- och lönepolitiken, där företrädare för alla större grupper i samhället skulle om möjligt enas om riktlinjer för den ekonomiska politiken och om erforderliga åtgärder. Det skulle troligen då varit möjligt att få fram en samfällid solidaritetsmanifestation från de deltagande intressegrupperna.

Nu är troligen tiden så långt gånngen, att utsikterna för en verksam effekt av en sådan konferens äro minimala. När den till omfånget största intressegruppen fixerat sina positioner i avtal, då är nog tiden försutten, då är en solidaritetskonferens ganska meningslös.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Därmed vill jag inte ha sagt att inte en rundabordskonferens, tillkommen inom den allra närmaste tiden, skulle kunna ha vissa utsikter att ge resultat. Men klart är dock att den gynnsammaste tidpunkten för en konferens är förbi.

Överläggningar mellan enbart de politiska partierna äro emellertid enligt min mening knappast tillräckliga för att vi i dagens läge skola komma till erforderligt resultat, ty vad komma dessa överläggningar att röra sig om? Jo, naturligtvis närmast om åtgärder, som via riksdagsbeslut och via lagar och förordningar skulle kunna åstadkommas, samt möjligen om vissa gemensamma riktlinjer för den ekonomiska politiken. Men vad det nu ytterst torde bero på är ju, hur de stora grupperna i samhället och på näringslivets område ställa sig. Det är ju svenskt samhälls- och näringslivs styrka, att dess representanter kunna i kritiska situationer sätta sig ned och resonera tillsammans om vad som lämpligen bör göras. Men då får man se bort från de taktisk-politiska hänsynen och vara så fri i sin inställning, att man diskuterar även frågor, som kanske bryta mot det handlingsprogram man politiskt har uppgjort för sig. Ur dessa synpunkter beklagar jag att man inte utnyttjat de möjligheter till en nationell samling i en svår situation, som en rundabordskonferens skulle ha erbjudit.

»En förbättring för en viss grupp kan nås genom begränsningar för en annan eller andra», säger finansministern i statsverkspropositionen på tal om inkomstfördelningen i samhället. Många med mig ha säkert grubblat över vad detta sibylleuttalande — konkret — innebär.

Innebär uttalandet, att man tänker låta medelklassen i stad och på land betala förbättringar för andra grupper vill jag på mitt partis vägnar ha sagt tydligt ifrån, att man måste räkna med vårt envisa och bestämda motstånd.

Medelklassen i Sverige har intet överflöd att dela ut. De samhällsgrupper det här rör sig om, tjänstemän i enskild och allmän tjänst, hantverkare, handlande och andra småföretagare, jordbrukare, de fria yrkenas män, alla dessa äro redan hårt trängda. De kunna kräva förståelse, respekt för sina insatser i produktionslivet och faktiska inkomster, som göra det möjligt för dem att hålla sin standard. Dessa gruppers bestånd är en livsviktig faktor ur ekonomisk, social och kulturell synpunkt. Samhället har icke råd att tolerera deras tillbakaträngande. Jag vill ha sagt, att hela medelklassen kan räkna på den svenska högers obetingade stöd i sina strävanden för rättvis andel av den samhällsprodukt, till vars skapande den så effektivt bidrager.

Låt mig tillägga, vilket med hänsyn till vissa i den politiska polemiken använda metoder kanske är nödvändigt, att mitt uttalande för medelklassen icke är riktat mot någon annan grupp.

Till det praktiska uttryck budgetens överbalansering fått i propositionen kan anföras, att den för att effektivt motverka inflationen förefaller alldeles för knapp. Man kan alltså tala om en medveten underdosering, ett egendomligt förfarande av en man, som aldrig försummat framhålla radikala kurers välgörande effekt. I själva verket måste det vid bedömande av denna fråga hållas i minnet att budgetöverskottet i betydande grad endast är »en reflex av den inflationsbetonade inkomststegringen.»

Budgetöverskottet borde effektivt steriliseras. Även detta framhåller statsrådet Wigforss, men icke heller här kommer något konkret förslag. Kunde man inte tänka sig, att riksdagen disponerade överskottet redan nu för framtida avbetalningar på statsskulden, alltså band beloppet, så att dess karaktär av incitament till nya eller ökade anslagskrav försvunne? Jag understryker: *framtida* avbetalningar.

Vi bära gemensamt ansvar för huvudparten av de utgiftsstegringar, som medverka till att högst väsentligt minska denna budgets bristande effektivitet som inflationshejdande faktor. Jag är, såsom jag förut sade, herr statsminister,

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

beredd att ta mitt ansvar därför. Detta erkännande hindrar dock på intet vis mig från att påminna om den fortsatta ansvällning av den statliga administrativa apparaten, som kommer fram även i budgeten. Ehuru det är en detalj utan större ekonomisk betydelse vågar man kanske till glädje för våra f. d. sparsamma vänner i bondeförbundet anföra, att även jordkoncessionslagens genomförande bidrager till den ökning av de administrativa utgifterna, som är så bekymmersam.

Man räknar tydligen med att av den väntade ökningen i den nominella efterfrågan på varor omkring 70 procent beror på de privata konsumenternas ökade nominella köpmöjligheter. Grovt räknat 15—20 procent skulle enligt samma räkneexempel hänga samman med privata investeringar. Dessa siffror visa, hur begränsad möjligheten är att hejda inflationen medelst investeringskontroll. Detta högst anmärkningsvärda förhållande, om vilket varje medborgare borde tydligt informeras, föranleder följande åtgärder från finansministerns sida. För det första accepterar han tanken på en investeringsbudget. För det andra resonerar han — klokt och saktmodigt — om svårigheterna att begränsa konsumtionen. För det tredje påpekar han, att en utjämning av spänningen i det långa loppet endast kan tänkas genom ökad tillgång på varor. För det fjärde motionerar han än en gång sin speciella käpphäst, den ändrade inkomstfördelningen.

Vad är att säga om alla dessa bud? Ja, först och främst att deras inbördes relation och karaktären på vart och ett av dem mera speglar herr Wigforss och den regering, vars ekonomiska expert han är, än den ekonomiska verklighet, i vilken vi leva. Då det gäller 15 procent av problemet — d. v. s. investeringarna — framlägges ett förslag som man med god vilja kan kalla konkret. I 70 procent av problemet får svenska folket, som i dag om någonsin behöver modig ledning, nöja sig med teoretisk visdom.

Investeringsbudgeten är som översikt och försök till generalplan på ett viktigt område i och för sig välkommen. Men det räcker inte. Den täcker för liten del av komplexet.

Strax skall jag tillåta mig några mera principiella synpunkter på det utkast till riktlinjer för investeringspolitiken som investeringsbudgeten är. Men låt mig först sätta några konkreta frågetecken.

Man sänker investeringskvoten för bostäder med 100 miljoner. Samtidigt ökar man kvoten för statliga förvaltningsbyggnader med 9 miljoner. Ingen betvivlar behovet av hus för administrationen, som ständigt sväller. Men — bostaden är dock ett primärt livsbehov, och bristen på husrum är skriande, vilket måste ihågkommas vid avvägningen.

Kvoten för sjukhus har skurits ned med 14 miljoner. Är regeringen trots detta övertygad om att de materiella förutsättningarna komma att föreligga för infriande av dess karska löfte om genomförande av den fria sjukvården 1950?

Överinvesteringstendensen bottnar naturligtvis i fruktan för inflationen, till vars skärpande den själv bidrager. Jag har redan sagt vad jag anser om ansvaret för denna sjukdomstillspetsning. Den hänger också samman med nödvändiga åtgärder för leveranser enligt handelsavtal. Där ha vi varnat. Sist, men icke minst, spelar den förda och än mer den varslade skattepolitiken en avgörande roll. Den driver fram överinvesteringar.

Investeringskontrollen angriper symtomen. Endast i obetydlig grad kommer den åt inflammationshårdarna. Man arbetar med spindelväv i stället för penicillin — i förhoppning att den obetydliga desinfektionseffekt den förra har icke endast skall visa sig vara släkt på långt håll med det moderna läkemedlet. Som investeringskontrollen är konstruerad, har den små möjligheter att skilja mellan i verklig mening produktiva investeringar och inflationsplaceringar.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Vad den däremot liksom andra åtgärder av samma art åstadkommer är en fortskridande centralisering, en faktisk avdemokratisering.

Man tycks ha lätt att glömma, att det icke utan vidare går att jämställa konsumtion och investeringar. Investeringen är till sin natur i regel produktiv. Den har till slutlig effekt den ökning av varutillgången, som nu och i en närliggande framtid är mer nödvändig än någonsin. Den är ett nödvändigt element i en progressiv ekonomi.

Läget i dag är allvarligt. Industriens målsmän ha självmant givit uttryck åt uppfattningen, att återhållsamhet med industriella nyanläggningar är ofrånkomlig. Finansministern kan alltså räkna med industrimännens aktiva lojalitet. Det är att beklaga att vetskapen härom icke i högre grad än som skett präglar hans uppläggning av problemet. Det gäller dock att förena det förhållandevis tillfälligt betingade kravet på investeringsåterhållsamhet med det för hela vår ekonomiska framtid avgörande behovet av nyskapande, av initiativ. Man kanske förlåter mig, att jag icke helt litat på finansministerns förmåga att avväga i detta läge, helt enkelt därför att han förefaller mig representera en ekonomisk uppfattning som är allt annat än progressiv. Av samma och andra skäl tar jag mig friheten betvivla, att alla de, som skola omsätta hans intentioner i praktiska åtgärder, äro så kapabla som läget kräver.

Statsrådet Wigforss är en talangfull förträdare för en ideologi, som man skulle kunna beteckna som fördelningsevangeliem. Blir bara inkomstfördelningen sådan som han anser den skall vara, så kommer snabbt det tusenåriga riket. Denna hans inställning färgar de flesta av hans synpunkter. Han garnerar dem med sin charm, med sina teoretiska resonemang. Men kvar står alltid faktum. Granskaren gör samma erfarenhet som de amerikanska husmödrarna under förra kriget. I patriotiskt nit prackade man på människor någonting som kallades frihetskål, men trots den vackra etiketten hittade husmodern den gamla vanliga surkålen, när hon öppnat burken.

Fördelningsteorien sticker upp huvudet i statsverkspropositionen, men i hela sin prakt visas den upp i den skatteutredning, vars inspirator finansministern är. Till en detaljgranskning av de signalerade skatteprinciperna lär det ges tillfälle återkomma. Som anhängare av ett fritt demokratiskt samhällsskick, som företrädare för ett parti, vilket i ett fritt näringsliv ser ett medel för allmän välfärdstegring, är jag dock skyldig att redan i dag protestera.

Jag hävdar, att blotta framläggandet av skatteutredningens förslag haft ödesdiger effekt. Därigenom skapades en mentalitet att konsumera till varje pris, att i dag taga ut hela köpkraften, därför att man inte vet, om man får behålla det man sparat. Det är möjligt att de mottagare av julklappar, som huvudsakligen se till gåvans dyrbarhet, ha funderat på att tacka skatteutredningen. Vänner av ett stabilt penningvärde ha ingen anledning att instämma.

Ehuru jag vet, att argumentet förefaller många ur takt med tiden, finner jag anledning lägga även rättssynpunkter på denna fråga. Jag vet mer än väl, att det icke existerar något lagligt hinder, som minskar en tillfällig majoritets möjlighet att vältra bördor på en minoritet. Men som jag fattar begreppet demokrati, innebär det ett visst skydd för medborgarnas egendom — icke blott mot illegala exploatörer. Det är kanske icke politiskt opportunt — jag anar redan rubrikerna i regeringspressen — att lägga ett ord för dem, som äga sparmedel, eller för företagen. Trots detta protesterar jag mot den kriminalisering av sparmedelsägandet och produktionsmedelsägandet, som förestår.

Man förespeglar de små inkomsttagarna skattelättnader, men man glömmar att tala om att man, samtidigt som man låter dem behålla en slant, mer än nu pumpar bedövningsmedel i den ekonomiska organism, av vars vitalitet och växt vi alla äro för hela vårt uppehälle beroende. Man bedövar det enskilda spar-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

det, grunden för allt hittillsvarande ekonomiskt framåtskridande. Vad sätter man i stället? Jo, kanslihussparande. Man bedövar nyskapande företagsamhet, lägger grimma på de bångstyriga människor, som ha idéer och kraft att genomföra dem, ha mod att misslyckas och att försöka igen. Gå igenom en rad svenska företag, som i dag äro stora! Se hur de började, försök räkna ut var vi hade stått i dag, om pionjärerna i stället för riskvilja och företaganda varit fyllda av skattetänkande och avdragsmentalitet! Det håller på att växa fram ett tillstånd, där icke den idérike teknikern, icke organisatören, icke affärsledaren är den väsentlige i sitt företag. Den uppgiften övertogs av skatteexperten, av honom, som vet, hur man skall bete sig för att rädda något av det man skapat.

Det samhälle, dit herr Wigforss' fördelningsevangelium leder, är statiskt. Sedan kan det vara en teknisk fråga, om man gör det till ett socialistiskt samhälle eller låter det formellt bestå som kommissionssamhälle. Detta statiska samhälle tänker man pressa fram i en tid, då övergående krisfenomen varken kunna dölja, att mänskligheten står i början av en ny teknisk aera eller att vårt land måste räkna med i hög grad förändrade förutsättningar för och medel att hävda sig i internationell konkurrens. Både dagens läge och de fordringar morgondagen ställer på oss kräva ett smidigt, ett rikt facetterat, ett slagkraftigt näringsliv, kräva enskild företagsamhet, fri från fruktan för förstatligande, för skattebedövning. Att hävda den linjen är att hävda allas verkliga intressen, både arbetarens, tjänstemannens, företagarens och spararens. Vi kräva skattelindring för alla, men vi motsätta oss en vivisektion av företagande och sparande.

Herr Wigforss lär ha motiverat nödvändigheten att driva igenom skatteförslaget redan nu, vilket som jag tidigare påpekat försvårar en omsorgsfull och saklig granskning, med hänvisning till att barnbidragen skola börja utgå i januari nästa år.

Det nettotillskott, de barnrika familjerna härigenom få, blir uppenbarligen mindre än vad från regeringshåll tidigare proklamerats. Barnavdragens borttagande betyder väsentligt mera än finansministern icke utan bestämdhet hävdade bara för några månader sedan och samtidigt mera än socialministern referatvis allt fortfarande anför. Nettotillskottet stannar enligt skatteutredningen vid 150—160 miljoner och torde i verkligheten bli än lägre. Jag vill redan vid detta tillfälle deklarerat, att mitt parti delar den kritiska inställning till de planerade grunderna för barnbidragen, som bland annat tjänstemannarörelsens centralinstans givit uttryck åt. Jag finner inga skäl att gå från de synpunkter på detta ämne, som högern i positiva förslag lagt fram för lång tid sedan. De barnrika familjerna behöva stöd. De skola ha stöd, men i former, som icke beröva en stor del av dem vad de redan ha.

Sedan betvivlar jag, att icke frågan om barnbidrag skulle kunna brytas ut ur sitt samband med det stora skatteförslaget.

Bristen på arbetskraft är svår. Finansministern konstaterar faktum, men nöjer sig i stort sett därmed. Herr Thunborg har trots flygande start uppenbarligen icke lyckats övertyga ens sin statsråderrlige vän om sin förmåga att bidra till problemets lösning genom import. Regeringen förefaller överhuvud taget mera intresserad av att utreda denna fråga än att göra något eller tillåta, att något göres.

I detta läge är det dubbelt angeläget att den inhemska arbetskraftsreserven mobiliseras. Trots det att det kanske inte har någon effekt, vill jag ändock, och än en gång, påminna om den förda och planerade skattepolitikens verkningar. Vad de s. k. Wigforssdagarna anbelangar, kan jag fatta mig kort. Jag nöjer mig med att konstatera deras existens och att uttala, att jag tror att omfattningen är större än vad man ofta föreställer sig.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

En stor reserv finns bland de gifta kvinnorna. Metoden med deltidsarbete undanröjer en hel del av de betänkligheter gift kvinnas förvärvsarbete onekligen väcker. Näringslivet och det allmänna ha också gjort mycket för att stimulera till sådan insats i produktionen. Men ett hinder består — sambeskattningen. Frågan utredes, men saken brådskar. Det är *nu* vi behöva kvinnornas medverkan.

För alla grupper gifta kvinnor i förvärvsarbete känns sambeskattningen som en orättvisa, för stora kategorier är den ett motiv att icke erbjuda arbetskraften på marknaden. Sambeskattningsfrågan måste därför lösas snart, och den måste lösas i positiv riktning. Både rättvis hänsyn och arbetsmarknadsskäl motivera detta.

Det beräknas, att jordbruket och husligt arbete fått lämna från sig i runt tal 100 000 arbetare till städerna under de senaste sex åren. Sugningen från jorden till andra näringar ökar uppenbart. Inflationskonjunkturen sätter jordbrukaren i en för var dag all värre klämma. Om man överhuvud taget skall få folk, måste han betala högre löner, och därvidlag är han bunden av de statliga direktiven för priserna. Regeringen bestämmer förutsättningarna, och jordbrukaren får taga konsekvenserna.

Läkarna med jordbrukarklientel tala också om den allt vanligare överanstängningen bland deras patienter, åstadkommen av arbetarbristen.

Vi nådde samförstånd kring jordbrukets problem vid den senaste stora uppgörelsen. Jag hoppas att samma goda anda skall prägla denna riksdag, som ju skall bli en jordbruksfrågornas riksdag. Det finns ingen anledning att nu binda sig i detaljfrågor. Jag vill bara i förbigående varna för den tendens till schematisering, som dyker upp ibland i dessa sammanhang, men jag vill framför allt framhålla, att ett lönsamt jordbruk, en näring, som ger sina utövare rimlig ersättning för hårt arbete, ett jordbruk, som har ekonomisk möjlighet att behålla sin arbetskraft, är till gagn inte bara för landsbygdens folk utan för alla samhällsklasser. Landsbygdens folk fick en gång göra uppoffringar för att våra städer skulle växa fram. Städernas folk kanske nu få vara beredda att visa sin solidaritet genom uppoffringar för stunden.

Till övervägande del har mitt inlägg varit kritiskt. Enligt min uppfattning har en regering till uppgift att lägga fram sitt handlingsprogram, oppositionen att kritiskt granska det. Oppositionen utövar med sin kritik en politisk och samhällelig funktion, vars nödvändighet varje människa med genomtänkt demokratisk uppfattning borde inse. Förnekar man eller söker man förringa oppositionens nödvändighet, är man inne på en väg, som leder hän mot totalitära tankegångar. Statsministern, som uppges vara ute för att sanera den politiska diskussionen, borde kanske söka övertyga vissa av sina supporters härom. Han har nog också skäl att något granska de metoder, som i flåsande iver här och där användas för att lansera den s. k. A-pressen, och deras förenlighet med kraven på fri opinionsbildning. Att regeringspartiet har både rätt och anledning att skaffa sig en slagkraftig A-press, är uppenbart. Mindre säkert är att den fria åsiktsbildningen är betjänt av en med organisatoriska åtgärder av diskutabelt slag framdriven majoritetspartiets Japress.

Herr talman! Statsrådet Myrdal har med en bland siare och skalder rätt sällsynt exakthet angivit att en lågkonjunktur skall komma *senast* i maj 1948, tre år efter krigets slut. För några månader sedan tillade han, att den nuvarande knapphetssituationen icke kan komma att bestå längre tidrymd än som kan räknas i månader eller något år. Alla äro nog inte övertygade om hållbarheten i statsrådets profetia eller beredda att handla med ledning av den.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Det är uppenbart, att den ekonomiska politiken måste utformas mera med hänsyn till verkligheten än till spåmannavisdom. Mer än någonsin skulle vi i dag behöva en fördomsfri, verklighetsbetingad, modig uppläggning av problemen och handlingskraftig, samordnad, smidig ledning för det hela.

Ikke som kritiker för kritikens egen skull, utan som ansvarskännande medborgare nödgas jag konstatera, att regeringen ikke presterar vad läget synes mig kräva.

Dess politik har blivit alltmer tvekande — trots ord i annan riktning — alltmer rådvill. Man förefaller handla från fall till fall utan planläggning, utan tillräckligt dominerande ledning. Regeringen förefaller hålla på att förlora greppet över utvecklingen. Den ställes i det ena tvångsläget efter det andra, slinker ur ett in i ett annat.

Samma osäkerhet präglar statsverkspropositionen. Den ställer problemen, men gör ikke tillräckligt för att lösa dem. Det är ikke en plan utan ett antal skisser. Statsverkspropositionen saknar linje. Den angriper symptom, ikke orsak. Detta omdöme förändras ikke efter statsministerns kompletterande tal.

Från vår sida hävda vi, att regeringen kunde ha gjort mera. Vi hävda, att pris- och lönepolitiken måste samordnas. Enligt vår tanke — som jag förut har berört — äro huvudlinjerna i 1942 års uppgörelse, senast bekräftade 1944. fortfarande användbara som syftlinjer. De behöva måhända modifieras med hänsyn till nya faktorer, men i princip äro de sunda.

Vi kräva samordning av de offentliga åtgärderna, planmässighet men ikke planhushållning. Det allmännas ingripanden skola stimulera och nära de produktiva krafterna, ikke bedöva eller desorganisera dem.

Hans excellens herr statsministern **Erlander**: Herr talman! När jag tog till orda i början av denna debatt, motiverade jag det med att jag ville undanröja onödiga meningsmotsättningar genom att klarlägga regeringens ställningstagande. När jag nu har lyssnat till herr Domö, måste jag konstatera, att om denna min avsikt skall fullföljas, måste jag besvara kammaren med ett förnyat klarläggande.

Herr Domö relaterade min invit till partiledarna till gemensamma överläggningar om vilka åtgärder, vi skulle vidtaga i kampen mot inflationen, men han sade, att denna invit var så oklar och så mångtydig, att det inte var så lätt att omedelbart ge ett svar på den. Det var två saker, som föranledde hans villrådighet och hans tveksamhet. För det första verkade det, som om han skulle vara rädd för att regeringen hade för avsikt att vältra över ansvaret på den stackars värlösa oppositionen för varje impopulär åtgärd, som regeringen ämnade företaga.

Så rädd skall man väl inte vara, herr Domö, att man inte ens vågar ge regeringen råd. Jag tror att det väcker mera respekt hos den svenska allmänheten om man ger råd, även om man ger impopulära råd och även om dessa impopulära råd sedermera följas.

Detta var det ena motivet till herr Domös tveksamma hållning. Det andra motivet var, som han sade, att regeringen tydligen inte ämnade gå till konferensen förutsättningslöst, utan att vi kände oss bundna av vårt ekonomiska program. Han citerade mig, som om jag hade uttryckt den uppfattningen, att vi ikke ämnade låta oss tvingas till åtgärder, som strida mot vårt ekonomiska program.

Vad jag gjorde i mitt förra anförande, herr Domö, var att jag räknade upp tre målsättningar för de svenska statsmakternas ekonomiska handlande; den ena var god sysselsättning, den andra var ökad varuproduktion, och den tredje var fortsatt standardstegring för eftersatta medborgargrupper. Vad jag sagt

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

är, att vi icke ämnar vidtaga åtgärder, som strida emot den målsättning, som vi tidigare varit ense om. I övrigt betonade jag, att avsikten är: fullkomligt förutsättningslösa överläggningar.

Nu vill jag fråga herr Domö: på vilken punkt opponerar sig herr Domö? Har herr Domö en annan uppfattning om önskvärdheten av god sysselsättning, om nödvändigheten av en ökad produktion eller om lämpligheten av att efterfatta medborgargrupper få standardhöjning? Det var nämligen detta ekonomiska program, som var förutsättningen för överläggningarna. Endast i den mån han är rädd för någon av dessa punkter, kan han alltså anse det vara olyckligt att man som utgångspunkt för överläggningarna tar dessa krav.

Herr Domö hade också den uppfattningen att det skulle gå lättare att resonera, om vi hade haft samlingsregeringen kvar. Ja, det är naturligtvis mycket roligt, herr talman, t. ex. för herr Wigforss att få höra, att om bara herr Domö vore med i regeringen, vore herr Wigforss en utmärkt finansminister, som man skulle kunna diskutera med. Men jag undrar, om en sådan argumentation är så särskilt lyckad. Det är väl ändå på det sättet, att en regering behöver ha en viss homogenitet omkring de ting, som den anser vara lämpliga att aktualisera. Det ansågs ju på nästan alla håll att handlingsprogrammet för samlingsregeringen var avverkat, när samlingsregeringen upplöstes, men det var väl ingen som tog detta, som herr Domö gör i dag, såsom en förevändning att sluta diskutera med representanterna för regeringen, utan självfallet trodde vi att man i aktuella situationer, sådana som t. ex. den nuvarande kampen mot inflationen, borde denna överlägga.

Det var för resten ganska roligt att höra herr Domö; samtidigt som han talade om att det var synd att samlingsregeringen hade försvunnit, framhöll han, hur nyttigt det var med en fri opposition, som utövade kritik emot regeringen. Vem skulle ha utövat den, om herr Domö hade suttit i regeringen?

Nej, jag tror att hans *senare* tankegång är riktig, att det för den allmänna politiska debatten är av värde att det, som skiljer oss åt, blir klargjort genom att det socialdemokratiska partiet nu försöker stå för rusthållet. Jag deklarerar, såsom jag gjort många gånger förr både i denna kammare och på andra håll: gärna en fri och från kritik, gärna positiva förslag från oppositionens sida! Det finns inte en tanke på att vi skulle uppfatta detta annat än såsom välgörande. Jag har även under samlingsregeringens tid ofta varit tveksam om huruvida all visdom var samlad i kanslihuset. Det kan mycket väl tänkas att det finns många andra synpunkter, som borde komma fram, både inom det socialdemokratiska partiet och utanför detsamma, alltså ifrån oppositionens sida. Men jag kan inte få det att gå ihop: å ena sidan herr Domös längtan efter en samlingsregering, som skulle vara en förutsättning för en mera intim diskussion om dessa ting, och å andra sidan hans samtida, riktiga hävdande av att man skall ha klara linjer i politiken och att oppositionen vid skapandet av dessa klara linjer har en given uppgift. Jag måste också säga, att när han själv nu angriper regeringen för dess sätt att skissera kampen mot inflationen i allmänna talesätt, kunna vi ändå inte undgå att finna, att tala *vi* i allmänna talesätt, måste detta vara smittosamt. Även oppositionens ledning använder ju så gott som uteslutande allmänna talesätt. Jag skall emellertid ta upp en del av de antydningar till konkretisering, som funnos i herr Domös anförande.

Först och främst vill jag påpeka, att — såsom kanske många av kammarledamöterna observerade — som en röd tråd genom hans anförande, då det gällde den uteblivna runda-bordskonferensen gick tanken på lönerna.

Regeringens ställning i den punkten är enkel och klar. Vi anse det icke vara klokt att politisera lönerörelserna, annat än i ett ytterligt allvarligt läge, och det måste väl ändå leda till en politisering eller en politisk påtryckning —

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

för att begagna ett mildare ord — på det enskilda näringslivet, om regering-
en säger ifrån, i vilken utsträckning lönerörelser skola anses motiverade eller
tillåtna. Vi tro därför, att det är riktigt, att parterna i känsla av sitt ansvar
själva få söka diskutera sig fram till rimliga linjer.

Den uppfattning, som min företrädare Per Albin Hansson gav uttryck åt,
är fortfarande regeringens linje, då det gäller dessa ting. Han förklarade i
sitt Halmstadstal — jag kan inte återge det ordagrant, men innehållet var
i varje fall sådant — att så länge det gäller en justering av fördelningen
av produktionsresultatet, finns det utrymme för lönestegringar, men att man
därefter får vara ytterst varsam. Det borde inte vara svårt att tolka detta på
rätt sätt av de ansvarsmedvetna parterna på arbetsmarknaden. Det är möj-
ligt att det kan visa sig lämpligt att vid en eller annan tidpunkt samman-
kalla parterna — jordbrukarna, arbetstagarerna, arbetsgivarna och de politiska
partierna — till överläggning, det vill jag inte bestrida, men vad vi tro är,
att det skulle varit olyckligt att göra det på ett tidigt stadium.

Den andra antydning till konkretisering i herr Domös anförande gällde in-
vesteringskontrollen. Jag försökte lyssna, så gott jag kunde, men jag kunde
inte bli på det klara med, om herr Domö anslöt sig till tanken på en investe-
ringskontroll, om han motarbetade den eller om han gjorde så som den bor-
gerliga oppositionen nu ofta gör: anslöt sig till den, med framhållande av
så stora betänkligheter, att tidningarna och allmänheten skola tro att han
talat emot den. Vilken av dessa tre linjer som herr Domö valde, kunde jag
inte uppfatta. Men låt oss diskutera saken!

Vi äro väl överens om att vi måste ha en investeringskontroll, vi äro väl
överens om att vi måste skära ned investeringarnas volym. Regeringen har
försökt att finna en linje för denna nedskärning genom att gå till 1945 års
nivå. Under år 1945 skedde ingenting olyckligt, och följaktligen bör det
svenska folkhushållet kunna tåla en investering av 1945 års omfattning. Men
det är klart, att man kan diskutera, om denna norm är riktig, man kan disku-
tera, om avvägningen är riktig: om man skall ge så stort utrymme för skol-
byggen, om det kanske är för litet anslag till skolbyggen eller om man skall
öka andelen i fråga om bostäder, som till min överraskning herr Domö också
tycktes vara hågad för. Men på frågan om behovet av en minskning av den
ytterligt viktiga inflationshärd, som investeringarna utgöra, trodde jag inte,
att vi skulle behöva spilla några ord här i riksdagen. Om man är ense om
behovet av en investeringskontroll, behöver man väl inte heller i denna dis-
kussion dra in att investeringskontrollen leder till en centralisering av vårt
ekonomiska liv. Vad tjänar det till att lägga till den satsen, om man ändå
är beredd att acceptera behovet och nödvändigheten av investeringskontroll?

Jag skall ta ett konkretare exempel än det, som herr Domö tog, för att
belysa frågan om investeringskontrollen.

Då regeringen försökt göra upp ett förslag till investeringsbudget, ha vi
sagt oss, att vi måste pressa på olika punkter, så att vi minska investerings-
volymen ned till vad som kan antagas vara rimligt. Vi ha då sagt oss: »Vi
kunna inte bara pressa på det enskilda näringslivet, vi kunna inte bara ge
order och anvisningar om att det enskilda bostadsbyggandet och fabriksbyg-
gandet skall pressas ned, utan vi måste också fråga oss: kan man inte pressa
ned en del av statens och det allmännas investeringar? Så långt föreställer
jag mig att herr Domö inte vill opponera sig emot mig. Men när vi då ha
gått igenom, på vilka punkter det allmänna skall skära ned sina investering-
ar, och frågat oss: skola vi skära ned i fråga om sjukhus och skolbyggen och
i fråga om kraftverksbyggen, så ha vi sagt oss: »Det finns en punkt, där
man inte direkt skadar det svenska näringslivet genom att göra en nedskär-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ning, och det gäller den fortsatta elektrifieringen av våra järnvägar, eftersom huvudparten av den svenska trafiken redan går på elektrifierade linjer.»

Ja, herr talman, jag trodde, att den opposition, som så energiskt kräver kraftåtgärder i kampen mot inflationen, då skulle säga: »Här ha vi ändå ett försök från regeringens sida att begränsa investeringsverksamheten, inte bara för det enskilda näringslivet, utan också för det allmänna.» Men vad svarar då åtminstone en del av oppositionen? Jo, den svarar: »Nu se vi en av ryssavtalets ekonomiska verkningar!»

Är det en politisk debatt i ett allvarligt läge, där man måste göra klart för alla, att de ekonomiska svårigheterna fortsätta? Är det icke ett utnyttjande av de intressen, som naturligtvis var och en, som bor utefter dessa järnvägar, har för en fortsatt elektrifiering, i partipolitiska syften?

Jag har velat göra dessa kommentarer i hopp om att det nu i varje fall är något så när klart, hur regeringen ser på dessa punkter, och för att de felaktiga uppfattningar, som herr Domö tydligen hade fått vid åhörandet av mitt förra anförande, icke skola åter framföras och prägla debatten i fortsättningen.

Jag vill sluta mitt anförande med att ännu en gång säga till oppositionen: tag mod till er och ge en anvisning om, vilka vägar ni anse att regeringen bör beträda för kampen mot inflationen; det kanske är impopulära vägar, men den risken har regeringen tvingats att taga, när vi gått till investeringskontroll och priskontroll! Oppositionen kan nu försöka att vara lika modig.

Herr **Domö** erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Först några ord om investeringskontrollen.

Det är mycket betecknande för herr statsministerns debatteringsteknik att blåsa upp vad jag yttrade om investeringskontrollen till en kritik av själva tanken att investeringarna måste styras. Jag gav ju uttryck åt att investeringskontrollen såsom sådan träffade en så liten del av hela det problem, som det här gäller att ta i synfältet, att den inte spelade den roll, som statsverkspropositionen ville tillmäta den.

För att undanröja alla missförstånd under debatten angående mitt yttrande om en samlingsregering vill jag vidare helt kort säga herr statsministern, att mitt uttalande ingalunda gick ut på ett förordande av en samlingsregering i nuvarande läge. Jag ville endast konstatera, att om den år 1945 på grund av socialdemokraternas åtgöranden upplösta samlingsregeringen hade fått fortsätta sitt arbete, hade vi sluppit undan mycket av de konkurrensframträdanden, som i viss mån ha medverkat till det läge i vilket vi nu äro.

Jag har visserligen stor aktning och respekt för herr statsministern från den tid jag satt som kamrat till honom i statsrådet, men jag inbjuder icke i nuvarande situation herr statsministern till regeringssamarbete. Jag tror att det nog just nu är lyckligast som det är, att vi ha en opposition; och den må enligt statsministern även vara från.

Statsministern har förut vid något tillfälle begagnat uttrycket: »Sicken opposition», underförstått: den tors inte säga, vad den vill eller har ingenting att komma med. Jag vill vända på satsen och säga: Sicken regering; den ber oppositionen tala om vad som skall göras och kommer inte med det själv!

Herr **Andersson, Elon**: Herr talman! De sakförståndiga män, som äro bevandrade i den politiska meteorologien, ha trott sig kunna konstatera en tilltagande försämring i det politiska klimatet. Företeelsen daterar sig från den tidpunkt, då samlingsregeringen började vittra sönder, och dess vidare utveck-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ling sammanhänger med den kritik, som den frigjorda oppositionen därefter riktat mot regeringens politik. Jag antar, att iakttagelsen är riktig, och i och för sig är den varken onaturlig eller skrämmande. Men på sistone har man börjat avsevärt skärpa omdömena om den politiska debatten. Det räcker inte längre med en politisk klimatförsämring. Man talar om en försimpling, en »nedbusning» av den politiska diskussionen.

Det är ett mycket hårt omdöme, herr talman, en mycket allvarlig beskyllning, och om jag tar upp den här, så är det därför, att den givit eko även i riksdagen och därför att jag anser det angeläget att söka freda oss för att en dylik anklagelse skulle vara berättigad även i fråga om denna kammars debatter. Vid avslutandet av föregående års riksdag erinrade den mycket högt värderade ledamot av kammaren, som då fungerade som dess ålderspresident och vars oväld och rättrådighet förskaffat honom en berättigad och djupt grundad respekt, om de osympatiska stridsmetoder, som förts ut på det politiska fältet och som erinrade honom om moderna tiders krigföring. Det är möjligt — och jag hoppas det — att han mera tänkte på företeelser utanför denna kammare, där det ena ordet givit det andra och vållat ett meningsutbyte, som det måhända funnits åtskilligt att anmärka på. Jag skall inte ge mig in på någon tvist om vem det var, som började — all erfarenhet visar, att en dylik tvist är tämligen hopplös i fråga om rättvisa resultat. Men jag erkänner, att jag hajade till, då jag läste referatet av hans tal, och jag började undra — och undrar fortfarande — om det i debatterna i denna kammare förekommit något, som gav anledning till den högt värderade och vördade talarens erinran. Hade den nuvarande oppositionens talesmän i kammaren burit sig så oskickligt åt i jämförelse med vad som tidigare förekommit, att de gjort sig förtjänta av en erinran om ärlighet och ridderlighet? Jag har roat mig med — i den mån det nu har varit något nöje — att gå igenom riksdagsprotokollen från den tid, då den politiska maktkonstellationen var en annan än den nu är. Jag har inte kunnat finna, att den dåvarande oppositionen behandlade sina motståndare med större ömsinhet än vad nu sker. Jag har rannsakat mitt eget samvete, och om det nu beror på att det är alldeles förstocket, så kan jag i varje fall inte känna någon blygsel.

Jag har sagt detta, herr talman, inte för att klaga och jämra mig över en förmęt orättvisa och inte heller för att deltaga i tävlingen om ömsesidiga beskyllningar. Jag har fört saken på tal, därför att jag anser det vara så ytterst värdefullt, att vår debatt här i kammaren verkligen hålles på en sådan nivå, att den går fri från beskyllningar för simpelhet och oärlighet och att det därför är högeligen önskvärt att tala ut om saken, om tendenser till motsatsen skulle ha förekommit. Jag har gjort det också för att hävda, att inom denna begränsning, inom ärlighetens och anständighetens ram, måste den politiska debatten och kritiken få vara fri, att ingen vare sig åskådning, regering eller person i offentlig ställning får anses stå över rättigheten till kritisk belysning av hans åsikter och handlingar i rikets angelägenheter och att det följaktligen skulle bli tämligen hopplöst att föra en politisk debatt, om varje kritik från oppositionens sida kommer att bedömas, inte som en ärlig strävan att gagna gemensamma samhällseliga intressen, utan som en apologi för ganska begränsade intressen, man må nu kalla dem ömsinhet om storfinansen eller ett försök att komma herr Wigforss eller herr Myrdal till livs.

Mot bakgrunden av den förklaringen vågar jag ge mig in på några reflexioner över det förslag till statsverksproposition, som nu förelagts riksdagen. Jag skall inte fördjupa mig i några detaljer. Innan denna dag har gått till ända, ha kammarens ledamöter sannolikt fått de olika frågorna så allsidigt

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

belysta och så sakkunnigt utreda i jämförelse med vad jag kan åstadkomma, att det för min del kan räcka med några allmänna omdömen.

Om det gällde en för landet mindre allvarlig sak, skulle oppositionen kunna inskränka sig till att med tillfredsställelse konstatera, att finansministern i sina betraktelser över det ekonomiska läget och den kommande utvecklingen i långa stycken närmast sig den uppfattning, som oppositionen tidigare med mycken envishet fört till togs. Finansministern har tidigare väl inte velat förneka en växande inflationistisk tendens, men hans inlägg i debatten ha givit det bestämda intrycket, att han inte ansett faran så överhängande, att han ansett nödvändigt att för dess avvärjande diskutera andra åtgärder än dem, som i ett tidigare, inte på långt när så utsatt läge, ansetts tillräckliga. Nu har han blivit klarare medveten om den fara, som hotar. Nu bestyrker han att en allvarlig rubbning i den samhällsekonomiska balansen inträtt, och han har ingenting att invända mot det allmänna omdömet att en ytterligare väsentlig försämring kan befaras inträda under 1947. Det ger tyvärr en tämligen makaber glädje att erinra om denna senkomna förståelse för oppositionens tidigare bedömning av läget, och den väcker alldeles naturligt frågan, om vi möjligen inte varit bättre ställda, därest finansministern i ett tidigare skede varit mera lyhörd för de många gånger upprepade varningarna. Jag vet fuller väl, att man inte när några resultat genom att gräva i det förflutna. Men ibland har även en historisk erinran sitt intresse.

Finansministern är en optimistisk man, och en ljus livssyn är för visso en ovärderlig tillgång i tider som dessa. Det är väl detta, som gör honom angelägen att till konjunkturinstitutets mycket allvarsamma prognos om den ekonomiska utvecklingen foga vissa reservationer, som även jag gärna hoppas skola visa sig berättigade, men som det måhända vore klokare att behålla för sig själv. Det är väl också denna lilla rest av kvarboende tvekan om lagets och utvecklingens utomordentliga allvar, som gör, att finansministerns riktiga och kloka iakttagelser inte leda fram till mera bestämda uttalanden om det ekonomiska programmens innebörd och målsättning. Han konstaterar, att överbalanseringen av budgeten spelar någon nämnvärd roll, endast om den fogas in som ett led i raden av åtgärder för att skapa bättre balans mellan tillgång och efterfrågan i det allmänna ekonomiska livet. Det finns ingenting att invända emot denna självklara sanning. Men då man i fortsättningen går att leta efter den »rad av åtgärder», som skulle skapa den förbättrade balansen, hittar man inte mer än en, som är någorlunda klart uttalad, och det är ett utkast till en allmän investeringsbudget för byggnads- och anläggningsverksamheten under 1947, vilken skulle möjliggöra en försiktig begränsning av investeringarna i jämförelse med närmast föregående år. Där tar den utlovade raden av åtgärder slut, så vida man inte dit skall räkna det skatteförslag, som finansministern bebådar och som sannolikt kommer att få ett visst inflytande på det önskvärda sparandet, ehuru tyvärr i negativ riktning.

Jag ger för min del min anslutning till tanken på en begränsning av investeringsprogrammet, och den enda tveksamhet jag här vill anföra gäller, huruvida det tyvärr inte kan bli nödvändigt att den av finansministern tänkta ramen måste ytterligare krympas. Jag säger »tyvärr», eftersom det ju i och för sig inte är någon glädje med restriktioner på detta område och man långt hellre skulle se, att investeringskontrollen försvinner, än att den ges en hårdare tillämpning. Man rör sig här på ett mycket ömtåligt område, där det är mycket svårt att utan grundliga överläggningar och överväganden komma till en definitiv ståndpunkt och ett beslut. Sannolikt finns det skäl att betona, att denna åtgärd får betraktas såsom *en* i raden av åtgärder, att således ta upp resonemanget om investeringsbegränsningarna i ett större sammanhang.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

De viktigaste faktorerna i detta resonemang äro bristen på material och bristen på arbetskraft. Den förra åstadkommer inte blott förseningar i planerade arbetens färdigställande, den tvingar därigenom fram också onödiga väntetider och fördyring av produktionen. Detta är till nackdel för alla parter.

En begränsning av byggnads- och anläggningsverksamheten skulle frigöra arbetskraft för användning i annan produktion, i varje fall skulle den förhindra en ytterligare nyrekrytering till byggnadsverksamheten. För industrien, som liksom jordbruket lider brist på arbetare, måste detta vara en mycket viktig synpunkt. Det borde inte vara alldeles uteslutet att dessa faktorer, därest de inte motverkas av andra åtgärder, kunde leda till en frivillig begränsning av investeringarna utöver den inskränkning, som regeringen förbereder med byggnadsregleringens hjälp.

Jag betonar att jag talar om möjligheten av en frivillig begränsning och att jag inte tänker mig investeringskontrollens utvidgning även till andra områden. Att man från det allmännas sida måste vara beredd till en noggrann prövning av de aktuella investeringsplanernas angelägenhetsgrad, är uppenbart. Mot bakgrunden av en sådan restriktivitet från det allmännas sida — och den kan sannolikt skärpas än mer än som kommer till synes i statsverkspropositionen — borde det inte vara alldeles utsiktslöst att vid de allmänna överläggningar, som jag alltjämt förutsätter skola komma till stånd, vinna gehör för tanken på en frivillig återhållsamhet, som ytterligare minskar investeringsvolymen, givetvis under förutsättning att vad som sålunda vinnes ej utnyttjas till en ökning på andra områden.

Det verkar måhända tjugigt, herr talman, med detta tal om en rundabordskonferens, men det kan inte hjälpas — jag tror att den trots allt är nödvändig som ett medel att samordna de krafter, som ha benägenhet att dra åt olika håll. Finansministern reser själv, visserligen endast i form av ett konstaterande, ett problem, vars vidare diskussion förutsätter ett dylikt forum. Han erinrar, att även om vi skulle nå den eftersträfvade förbättringen i varutillgången, kan detta icke återställa den samhällsekonomiska balansen, om samtidigt en sådan ökning äger rum av hela folkets inkomst i penningar, att en ny spänning mellan tillgång och efterfrågan inträder. Om ökningen av den samlade penninginkomsten är starkare än förbättringen i tillgången på varor, har bristen på balans blivit större än förut. Konjunkturinstitutets räkneexempel ger ju i det fallet en skrämmande belysning av läget och dess konsekvenser.

Finansministerns ordalag i fortsättningen ge visserligen ett intryck av att hans intresse för inkomstbegränsningen är en mera tillfällig förbindelse, som inte förmår honom att avstå från sin stora kärlek: inkomstfördelningen. Det är kanske detta, som hindrar honom från att mera bestämt dra de slutsatser, som bort vara en naturlig följd av hans riktiga konstaterande, den om lönespörsmålets viktiga plats i den rad av åtgärder, som han anser erforderliga för inflationsfarans bekämpande. Jag ber att få betona, att jag inte har sagt den enda åtgärden, inte ens den dominerande åtgärden, utan *en* av åtgärderna, vars betydelse dock ej bör underskattas. Det borde vara överflödigt men för att undvika allt missförstånd vill jag betona, att jag inte sneglar mot ett statligt ingrepp i den fria marknadens lönesättning. Det är inte frågan om att dekretera, icke ens frågan om att politisera, som herr statsministern uttryckte sig, utan om att deklarera statsmakternas syn och de åtgärder, som planeras och som bli av betydelse för den ekonomiska utvecklingen och således även för lönespörsmålets utveckling.

Det är nödvändigt, framhåller finansministern, att uppgörelsen mellan näringslivets olika intressegrupper sker med den riktlinjen för ögonen, att strä-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

van efter stabil prisnivå och bevarat penningvärde skall kunna med utsikt av framgång fullföljas. Annars blir ju en ökning av inkomstbildningen endast ett bländverk. Detta är riktigt och bör ytterligare understrykas med en hänvisning till de risker, som möta, om man inte iakttagit en med hänsyn till det samhällsekonomiska läget nödvändig återhållsamhet. Löneläget inom industrien är ju känsligt på mångahanda sätt. Det återverkar på många områden, inte minst inom jordbruksnäringen. Hur skall man kunna undvika, att en kraftig lönestegring för med sig bestämda krav på en uppräknings av jordbrukets inkomster med åtföljande prisstegringar på jordbrukets produkter? Och hur går det då med strävandet att upprätthålla en stabil prisnivå? Man kommer inte ifrån, att lönespörmålet är av utomordentligt stor betydelse och att det inte kan frikopplas från frågan om inkomstbegränsningen och göras enbart till en fråga om en bättre inkomstfördelning.

Om en kraftig stegring av penninginkomsterna ledde fram till en motsvarande ökning av sparandet, skulle ju inflationsriskerna till betydande del elimineras. Det gäller därför — och jag tror att finansministern är av samma mening — att så långt det är möjligt leda strömmen av ökade penninginkomster bort från konsumtionsökningens och till sparandets väg. Det är klart att man därvidlag måste i första hand lita till det frivilliga sparandet, till medborgarnas fria vilja och känsla av ansvar inför dagens läge. Från statens sida bör man göra vad man kan för att stimulera sparviljan, och framför allt måste man handskas varsamt med de faktorer, som riskera att skada och minska den. Den senaste utvecklingen ger emellertid besked om att de ökade penninginkomsterna icke avspeglar sig i ett ökat sparande. Förhållandet är i stället det motsatta. Det är därför en öppen fråga, hur stor tillit man kan sätta till det frivilliga sparandet i framtiden, i synnerhet om detta förbindes med de utsikter, som öppna sig på andra områden. Och detta leder mig fram till en undran, om man inte måste ta upp till allvarlig prövning frågan om att genom någon form av organiserat sparande försöka fånga in åtminstone en del av den ökning av penninginkomsterna, som nu är aktuell och, såvitt jag förstår, också ofrånkomlig. För en sådan anordning skulle man måhända också kunna tänka sig en höjd ränta, som gjorde ett organiserat sparande mera symptomatiskt ur spararnas egen synpunkt.

Diskussionen har ju många gånger förr kretsat omkring denna tanke, men den har vikit undan inför varje avgörande steg. Jag är fullt medveten om de mycket stora tekniska svårigheterna och om det principiellt diskutabla i en sådan åtgärd. Men ett utomordentligt läge kan kräva utomordentliga åtgärder. Att ett ökat sparande är en av kungsvägarna bort från inflationen, äro alla ense om. Det synes under sådana omständigheter mycket angeläget att allvarligt pröva varje utväg, som kan leda fram till det önskvärda resultatet.

Finansministern konstaterar i sin budgetöversikt, att inflationsriskerna äro tillräckligt allvarliga för att ge stöd åt allt som hittills blivit gjort för att möta dem, och väl motivera, att man överväger de steg, som ytterligare kunna tagas. Om dessa nya ingripanden skola vara något värda, måste de nog tyvärr gripa in över så ömtåliga områden och bli så kraftiga, att de bli obekväma för oss alla, även om de i det långa loppet bli till allas gagn. Det måste vara mycket värdefullt att komma så långt som möjligt på frivillighetens väg. Endast därigenom kan man skapa den psykologiska grund, som är nödvändig, om åtgärderna skola hålla. Lika ense som vi äro om inflationsfarans förefintlighet, lika ense äro vi sannolikt om att ingen kan föreskriva den patentmedicin, som hastigt och lustigt gör patienten frisk. Det är nödvändigt att pröva alla uppslag, stora som små, att välja och vraka.

Statsministern har i sitt anförande i dag i kammaren meddelat, att regering-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

en har inbjudit oppositionen till överläggningar om de åtgärder, som lämpligen böra företagas för att möta inflationsrisken. Folkpartiet är ej ovilligt till en överläggning om de åtgärder, som kunna bli nödvändiga för att bekämpa inflationsfaran. Men vi utgå ifrån att denna överläggning inte från början skall bindas vid sådana programmatiska förutsättningar, att den icke lämnar rum för en fri diskussion om hela det problemkomplex, som föreligger. Oppositionen måste få göra anspråk på att dess syn på läget och dess krav på åtgärder tillmätas lika stor betydelse och lika stor diskussionsvillighet från regeringens sida, som regeringen begär från oppositionen om sina projekt. Jag har ingenting emot att bygga diskussionen på de allmänna förutsättningar, som statsministern angav, även om jag måste säga, att hans allmänna formulering var sådan, att den måhända kan innesluta olika synpunkter på dess innebörd. Men vi måste förbehålla oss frihet när det gäller att avgöra, på vilket sätt de där resta frågorna bäst kunna lösas. Jag vill också gärna säga i anslutning till mitt tidigare resonemang, att även om jag självfallet anser det vara av stort värde att kunna samordna de politiska åtgärderna, så tror jag inte att man kommer ifrån ett samråd med näringslivets olika parter för att göra grunden för åtgärderna så bred som möjligt. Statsministern talade om de psykologiska åtgärderna för inflationens bekämpande, och jag tror att man här kan tala om en åtgärd även av psykologisk betydelse.

Jag sade nyss att alla äro ense om att ett ökat sparande är en av vägarna bort från inflationen. Såvitt jag förstår, delar även finansministern denna uppfattning. Det borde då ligga nära till hands att vänta sig att han skall vara angelägen om att ge sparandet ett starkt stöd. Åtskilligt tyder emellertid på, att finansministerns intresse för det enskilda sparandet är av mera teoretisk än praktisk art. I varje fall kan man inte i det förslag till omläggning av den direkta statsbeskattningen, som utarbetats under hans ledning och bebådas till årets riksdag, utläsa någon förståelse för de faktorer, som göra den enskilda sparviljan levande och stark.

Jag skall inte ta upp kammarens tid med någon längre utläggning om det nya skatteförslaget och dess innebörd. Det blir anledning därtill i sinom tid, då förslaget ligger på riksdagens bord. Att jag nu tar upp skattefrågan till en erinran beror på dess betydelsefulla plats i sammanhanget. Skattepolitiken måste i flera avseenden tillmätas en plats i den rad av åtgärder, som finansministern talar om, inte minst med hänsyn till dess verkningar både för investeringarna och för sparandet.

Jag tror vi kunna vara ense om att vi i vårt land, även om vi alldeles bortse från det nuvarande inflationsläget, äro i starkt behov av ett fortsatt enskilt sparande. Förverkligandet av det stora sociala program, varom vi äro eniga, förutsätter en fortgående ökning av produktionen, och skall den komma till stånd, måste medel sparas ihop till nya investeringar. Att låta staten träda i den enskildes ställe såsom sparare lär inte bli mera än en vacker tanke. Det är den enskilda sparviljan, som vi även i fortsättningen få lita till. Men den fordrar vissa betingelser för att blomma och växa, och den viktigaste är, att spararen känner sig övertygad om att staten respekterar hans äganderätt och inte tar en alltför oskäligen del i form av skatter. Det är omvittnat och känt att redan den beskattning, som vi nu ha, verkar dämpande på folks benägenhet att spara av sin inkomst. Med den skärpning av särskilt förmögensbeskattningen — kvarlåtenskapsskatten däri inräknad — som nu ställes i utsikt, lär man kunna befara, att denna olust kommer att växa. Då staten gör anspråk på större delen av avkastningen av det nysparade kapitalet, så lockar detta inte till några särskilda ansträngningar för att åstadkomma nya besparingar. Än mindre lockande te sig utsikterna, om arvsbeskattningen utformas så, att

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

den, som under sin livstid lyckats förvärva ett kapital, skall förklaras ha en skuld till det allmänna, som skall gäldas vid hans frånfälle. Den, som ingenting sparar, går ur livet skuldfri gentemot staten, men den, som reserverat en del av sin inkomst till användning i samhällsnyttig produktion, han dör som en statens gäldenär.

Nu försöker man bagatellisera dessa betänkligheter genom att erinra, att skattehöjningarna sakna egentlig betydelse, förrän man kommer mycket långt upp i inkomst- och förmögenhetsskalan, och att det sålunda för det stora flertalet är ganska likgiltigt, vilken höjd förmögenhetsbeskattningen har. Jag tror att man underskattar den psykologiska verkan, som en mot sparandet ovänlig beskattning har även för de små spararna, i de små inkomst- och förmögenhetslägena.

Jag har sett att hans excellens herr statsministern har roat sig själv och sina åhörare med några betraktelser om den ominösa tioöringen, som skiljer majoritetens och reservanternas förslag i fråga om skatten på den ränta, som 100 kronors besparing ger en man med 4 000 kronors inkomst och 20 000 kronor i förmögenhet. Ja, herr statsminister, små pengar kunna också bli stora, och jag visste inte, att man numera hyser sådant förakt för småslantarna. Vill emellertid hans excellens herr statsministern medverka till att tioöringen förvandlas till en 25-öring, så skall jag för min del inte ha någonting att invända. Jag tror att man på allvar kan resonera om att i stället för en skärpt beskattning av förmögenhetsavkastningen även i dessa förmögenhetslägen, låt mig säga mellan 20 000—50 000 kronor, tänka sig en ändring av de skalor, som återfinnas i skatteberedningens betänkande, i avsikt att mildra den hårdhet, som man visar mot sparandet, även där det rör sig om blygsamma dimensioner.

Finansministern har aldrig gjort någon hemlighet av att han betraktar beskattningen som ett instrument för att åstadkomma en utjämning av inkomster och förmögenheter. Detta syftemål är inte heller främmande för det nu framlagda förslaget, tvärtom är hela dess byggnad sådan, att det befrämjar en dylik utjämning. Förhållandet är särskilt märkbart på förmögenhetsbeskattningens område, tack vare det komplement till den årliga förmögenhetsskatten, som kvarlåtenskapsskatten avser att bli. Man har under debatten om skatteförslaget karakteriserat dess ingrepp i den enskildes inkomst- och förmögenhetsförhållanden som konfiskation. Det är ett ord med mycket hård klang — dess olycksbådande innebörd kan vara olika stark, allteftersom förteelsen är närmare eller fjärrare, och jag vill inte döma om den styrka, som det rimligen kan ha i detta sammanhang. Men om tillvägagångssättet kallas konfiskation eller egendomsutjämning, är tämligen egalt, sedan det konstaterats att dess verkningar dock bli sådana, att staten inte längre nöjer sig med att för sina ändamål använda en skälig andel av egendomens avkastning, utan också en större eller mindre del av egendomen själv. Jag vet inte, om finansministern för sin del underskattat de nya beskattningsformernas inverkan på det svenska näringslivets struktur och utveckling. Åtskilligt tyder på att de för hans del äro ett led i en genomtänkt plan att steg för steg tränga in på det fria enskilda näringslivets område, att minska det område, där det får verka, och att flytta alltmera av ekonomiska betingelser och bestämmanderätt över i statens hand. Men jag är rädd för att man på andra håll, där man känt sig tröstad av att själv stå tämligen utanför den skärpta förmögenhetsskattens ramar, underskattar faran av dess verkningar. Äganderättens princip är lika dyrbar för den, som äger litet, som för den, som äger mycket, om också dess praktiska betydelse väger mer eller mindre tungt. Och om man på allvar börjar fundera över vad det betyder, om den på område efter område genom-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

brytes, så skulle det förundra mig mycket, om man inte ganska långt ned började undra över det tillrådliga i att bryta ned denna princip.

Jag tror också, att man har felbedömt de förutsättningar, på vilka förslaget om den skärpta förmögenhetsbeskattningen och i viss mån även skattekärpningen för de högre inkomsterna vila. Förslaget bygger på den föreställningen, att de stora inkomsterna och förmögenheterna sluppit lindrigare undan kristidens bördor än de, som endast haft arbetsinkomster av relativt begränsad storlek. Statistiken hör ju visserligen till de exakta vetenskaperna, men är inte desto mindre lik vattendroppen, som speglar solstrålen i olika färger, beroende på från vilket håll man ser den. Därav kommer det sig, att man i skattebetänkandets majoritetsförslag och i den därtill fogade reservationen ser samma företeelse siffermässigt bevisad med alldeles motsatta resultat. Jag skall nu inte gå in på någon diskussion om hur detta kan komma sig, men jag vågar hävda, att majoriteten i sina räkneexempel i alltför hög grad förenklat ekvationen. Tar man hänsyn till alla på saken inverkan omständigheter, inte bara dem, som ha blivit populära och allmänt skådade på grund av att de under de senaste åren ha bollats fram och tillbaka, så tror jag, att reservanternas räkneförsök skola stå närmare den faktiska verkligheten.

Detta är ytterligare ett skäl, varför jag skulle vilja tillråda en ny omprövning, innan hela det komplex, som innefattas i skatteberedningens förslag, lägges på riksdagens bord. Men det viktigaste skälet därtill är ovissheten om dess praktiska verkningar för vårt ekonomiska liv. Den saken är förvisso förtjänt av ett grundligare övervägande än som kan ägnas den under de korta veckor av forcerat arbete, som nu stå till buds.

Jag tror inte att någon, inte ens finansministern, bestrider, att det enskilda näringslivet icke kan gå alldeles orubbat ur den skärseld, som skärpt förmögenhetsskatt, skärpt bolagsskatt och kvarlåtenskapsskatt komma att bereda det. Finansministern för sin del kanske bagatelliserar verkningarna i fråga om både dess omfattning och dess karaktär. Han slår sig måhända till ro med att det väl alltid kommer att bli något kvar och är fullt nöjd, om han hittar en och annan företagare, som har lyckats överleva och förkovra sitt pund. Jag är inte lika säker på att verkningarna bli oväsentliga. Jag fruktar, att de komma att bli svåra nog. Med min principiella syn på saken skulle detta kunna betyda besvärliga konsekvenser även för de medborgargrupper, som nu tro sig stå tämligen utanför de omtvistade frågornas verkningsskrets. De förhållanden, under vilka vårt näringsliv arbetar, kunna nämligen för dem inte vara en likgiltig sak. Ur alla synpunkter skulle jag därför för min del finna tillrådligt, att regeringen noga omprövar skatteförslaget, i varje fall förmögenhetsbeskattningen och dess konsekvenser, innan det lägges fram för riksdagen till beslut.

Jag har sysslat så länge med dessa ting, herr talman, att jag inte vågar ta kammarens uppmärksamhet och tid i anspråk för några andra önskemål. Jag skulle ha haft lust att tala en smula om det bekymmersamma förhållandet, att allt fler och fler medborgare dras bort från det i egentlig mening produktiva livet och stoppas in i den apparat, som vi byggt upp för att betjäna oss själva och varandra. Skaran av människor, som vi ha för att sköta om oss och våra önskningar, för att tjäna vår bekvämlighet, för att hålla vår administrativa apparat i gång, ökar oroväckande — särskilt oroväckande i en tid, när de produktiva yrkena lida brist på arbetskraft. Vi få tydligen lov att pruta på vår bekvämlighet, att minska våra krav, framför allt att försöka göra allvar av det många gånger förda talet om en förenkling i den offentliga administrationen. Jag tror inte, att det skulle skada, om den upp-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

fattningen vinner gehör även inom den allra högsta offentliga administrationen. Krängel-Sverige är visserligen ett mycket bra uttryck, men det bör inte få användas, om det eventuellt skulle resa hinder för förnuftiga åtgärder i syfte att åstadkomma mindre krängel, men framför allt något mindre arbete.

Jag skulle också haft lust att föra ett samtal med kommunikationsministern om anledningen till att Svenska Lloyd inte fick tillstånd till flygtrafik på England. Det förefaller mig nämligen en smula betänkligt, om regeringen på detta sätt på administrativ väg skall kunna skapa och upprätthålla ett monopol, och de synpunkter, som dikterat beslutet, skulle det därför vara av mycket stort intresse att få belysta. Kommunikationsministern har ju genom en interpellation i andra kammaren beretts tillfälle att där lämna en utförlig förklaring i ämnet. Jag vet, att man också i denna kammare har ett starkt intresse för frågan, och om statsrådet redan i anslutning till dagens debatt skulle kunna ange de huvudsakliga skälen, skulle detta vara av värde.

Jag började, herr talman, tala om den politiska klimatförsämring, som man på sina håll trott sig kunna iakttä i vårt politiska liv. Umgänget mellan partierna, i varje fall mellan majoriteten och oppositionen, har hårdnat till. Man har redan trott sig kunna utläsa den verkan, att den politiska debatten har försimplats. Det är en ledsam följd. Ett värde står på spel, som vi borde försöka bevara. Men jag undrar, om det inte är ännu större värden, som börja komma inom riskzonen. Den framlidne statsministern Per Albin Hansson skapade ett slagord, som man kanske skämtade med ibland, såsom man alltid gör med allvarliga ting, men som karakteriserade ett av de mest glädjande dragen i de senaste årens utveckling. Han kallade Sverige för ett folkhem. Det var ett uttryck för den meningen, att de gamla, hårda motsättningarna mellan klasser och grupper — därför inte mellan åsikter — höll på att försvinna, att vi voro medborgare i samma fosterland med samma rätt och med samma ansvar och att vår naturliga uppgift var att samverka till det allmännas bästa. Det har förefallit mig ibland, som om denna folkhemstanke håller på att blåsa bort i det hårdnande vädret, som om vi hålla på att få tillbaka den gamla uppdelningen i klassfiender och klassmedvetna, i tillåtna åsikter och sådana, som det är förräderi att hysa och bekänna. Det är lätt att fälla sådana uttryck i stridens hetta. Men innebär det inte en fara för hela vår demokrati, om vi låta dem bli bofasta i vårt sinne? Till demokratiens väsen hör ju dock frihet i tanke och åskådning, respekt för andras åsikter, även om de inte sammanfalla med de egna, och det måste vara alldeles främmande för dess innebörd att söka tvinga människor in under en uppfattning och ett handlande, som inte kan förenas med deras åsikt och deras samvete. Striden mellan åsikter och meningar har hårdnat till, men låt oss därför inte förlora känslan av att vi inte äro fiender, som äro kallade att utrota varandra, utan fria medborgare, som innerst, även om vi tvista om vägarna, vilja samma mål: folkets sanna välfärd och landets sanna lycka.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Den nu av regeringen framlagda statsverkspropositionen med åtföljande finansplan ger en talande bild av vårt nuvarande ekonomiska och politiska läge. Där återspeglas på ett otvetydigt sätt de i flera avseenden besvärliga problem, som vi nu stå inför. Det är då framför allt efterkrigsproblemen, som äro de mest framträdande. Återgången till fredliga förhållanden och återställandet av vad kriget förstört äro nu de viktigaste uppgifterna för världens ledande nationer och statsmän. Det tager med all sannolikhet ännu lång tid att åstadkomma ordnade och fredliga förhållanden i världen med friare förbindelser och varuutbyten mellan de olika folken. Och det be-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ror sedan på viljan till samarbete och samförstånd, om de skola lyckas bygga upp en organisation för en varaktig fred som kan skapa förtroende.

Från vår sida äro vi säkerligen villiga att göra vad på oss ankommer för att åstadkomma sådana förhållanden, ty för oss, som ha haft förmånen att stå utanför kriget, borde övergången till de genom krigets upphörande förändrade förhållandena kunna ske utan alltför stora svårigheter. De materiella förutsättningarna härför äro goda, och det kan nog utan överdrift sägas, att det är en allmän önskan hos vårt folk, att avvecklingen sker utan störande inflytande. Regeringen borde sålunda ha det väl förspänt. Men icke förty råder det en viss osäkerhet om det sätt, på vilket statsmakterna, framför allt då regeringen, tänka ordna förhållandena i samhället. Det råder en viss osäkerhet, man kan säga olust, hos stora grupper av vårt folk. Man vet icke vad som skall komma under morgondagen. Man vet icke vad regeringen har för planer eller varthän den syftar eller om den handlar efter något bestämt program. I flera avseenden har man vidtagit sådana åtgärder, som om man ej hade något program alls. De åtgärder som nu föreslås för inflationens bekämpande vittna icke om ett utarbetat system, utan verka snarare som åtgärder gripna för tillfället. Då nu statsministern inbjuder oppositionen till överläggningar om åtgärder för mötande av inflationen, för lättande av svårigheterna, men framför allt — förmodar jag — för samförstånd vid lösandet av de besvärliga samhällsuppgifterna, kan jag icke anse annat, än att det parti jag tillhör är villigt att utan förutfattade meningar gå till en prövning av dylika åtgärder. Men såsom herr Domö nämnde får man då förutsätta, att också regeringen obundet och objektivt för sin del vill pröva de uppslag och de åtgärder som befinnas vara de lämpliga för att övervinna svårigheterna. Dessa åtgärder bli ju till stor del beroende på hur man bedömer läget för framtiden.

Omedelbart efter krigets slut befarade man, att det icke skulle bli möjligt att bereda människorna sysselsättning i full utsträckning, och riksdagen anslag då betydande summor på beredskapsstaten för att möta en dylik situation. Utvecklingen kom emellertid att gå i rakt motsatt riktning. Arbetslösheten är nu nästan helt försvunnen, och det råder brist på arbetskraft inom snart sagt alla områden av den samhälleliga verksamheten. Efter den nödtvungna inskränkingen under krigsåren har investeringsverksamheten ökat i mycket hög grad, och detta skapar ett behov av arbetskraft, som vi icke kunna tillgodose. Situationen på arbetsmarknaden präglas därför av en högkonjunktur, till vilken det torde ha funnits få motsvarigheter.

De förhållanden inom landet som befrämja inflationen — såsom brist på såväl arbetskraft som varor, ökad investeringsverksamhet jämte riklig tillgång på pengar — äro nu starkt framträdande.

Den stora investeringsverksamheten och bristen på arbetskraft ha i förening i hög grad ökat penninginkomsterna för vårt folk, vilket icke betyder, att den reella levnadsstandarden skulle ha stigit i motsvarande grad. Produktionen av varor och materiel i övrigt har icke kunnat hålla jämna steg med ökningen av köpkraften. Den efter våra förhållanden ganska stora kreditgivningen till utlandet har i sin mån bidragit till den ogynnsamma utvecklingen på penningmarknaden. Krediterna innebära ju, att vi med egna pengar finansiera vår export till de länder, som beviljats kredit.

Trots den fortskridande penningvärdesförsämringen och trots att riskerna för dess intensifiering äro allvarliga har regeringen intagit en anmärkningsvärt passiv hållning på detta område. Visserligen ha åtgärder av skilda slag företagits i syfte att bromsa de inflationsfrämjande faktorerna, men de ha fått en påtagligt ringa effekt. Den mest betydelsefulla var givetvis höjningen av kronans värde. Dessutom har priskontrollen i vissa avseenden skärpts, och subven-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

tioner ha lämnats för att pressa ned priserna på vissa importvaror, vilka undergått en som man antagit tillfällig prisstegring utomlands. Vidare har ju regeringen haft ett vapen i sina händer mot inflationen genom kontrollen över byggnadsverksamheten. Man har emellertid saknat en enhetlig plan för hela verksamheten, och vissa av de vidtagna åtgärderna ha varit av ganska ringa betydelse. Den ekonomiska politiken har därför varit oviss och trevande. Man har fått det intrycket, att regeringen icke haft någon genomarbetad plan för inflationens bekämpande, utan handlat från fall till fall. Man har också kunnat iakttaga, att regeringsledamöter framfört rakt motsatta åsikter i dessa spörsmål. Medan handelsminister Myrdal i ett föredrag i höstas framkastade den tanken, att en importreglering borde företagas, underkännes denna tanke av finansminister Wigforss i den nu framlagda statsverkspropositionen. Herr Wigforss anser det lämpligare att söka få till stånd en ökning av exporten för att möta påfrestningarna på våra valutareserver. Även i andra sammanhang har man kunnat lägga märke till dissonanser i regeringsorkestern. Behärskar icke dirigenten konsten att få de skilda stämmorna att klinga ut i full harmoni?

I budgetförslaget företar finansministern en analys av det ekonomiska läget, som enligt min mening torde vara fullt riktig. De nominella inkomsterna komma sannolikt att öka väsentligt. Åtskilligt talar för att produktiviteten icke kommer att förbättras i högre grad. Man kan icke kalkylera med att divergensen mellan de nominella inkomsternas utveckling och produktionen skall kunna i större utsträckning utjämnas genom import. Slutsatsen blir den, att man riskerar en väsentlig försämring i den samhällsekonomiska balansen och alltså en ökning av inflationsrisken, säger herr Wigforss. Finansministern inser således det allvarliga i läget och understryker, att det är motiverat att företaga även andra åtgärder än som redan insatts för att söka hejda den utveckling, som leder mot inflationen. Finansministern tar upp inflationsproblemet till diskussion och antyder olika utvägar han vill begagna i kampen mot inflationen. Men det blir heller ingenting annat än antydningar. Finansministern är tveksam och undvikande, när det gäller att gå från ord till handling. Klarast uttrycker han sig i fråga om de vägar han icke vill begagna för att komma fram till målet. Han avvisar således tydligt räntehöjning, tvångssparande, importreglering och konsumtionsreglering. Det kanske icke heller finns anledning att klandra honom för detta, ty dessa utvägar te sig icke särskilt tilltalande. Räntefrågan kunde måhända diskuteras.

De utvägar finansministern i första hand avser att begagna sig av synas vara investeringskontrollen och priskontrollen. Bådadera ha ju använts sedan länge, men meningen torde vara att nu söka göra dessa effektivare. Priskontrollen har lämnat åtskilligt övrigt att önska, och huruvida det nu lyckas att få den att fungera bättre återstår att se. Om lönenivån för de anställda inom industrien skall ytterligare höjas utan att priserna på dess produkter samtidigt höjas, torde påfrestningarna på priskontrollen komma att bli avsevärda. Det är karakteristiskt, att finansministern icke på allvar söker taga ställning till vilken inverkan en allmän höjning av lönenivån kommer att få på problemet om inflationens bekämpande. Han uttrycker sig på denna punkt i svävande ordalag, som kunna tydas på många olika sätt. »Ingenting kan hindra ett helt folk att bevilja sig själv ökade inkomster i pengar. Ingenting utom insikten att därmed intet vinnes för en höjning av den reala levnadsstandarden», säger herr Wigforss. Dessa ord kunna ju ha adress till alla grupper av vårt folk, och det är svårt att veta, om herr Wigforss menat någon viss eller några vissa grupper eller om det är ett uttalande i största allmänhet. I vilket fall som helst skulle dessa varningsord ha fått en vida större effekt, om de uttalats innan den nu pågående löneoffensiven sattes i gång, och de skuile ha fått en

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

starkare effekt ur den synpunkten, att de lika väl borde ha tagits ad notam av företagarsidan. Den överdimensionerade investeringen och ökningen av penninglönerna utan motsvarande ökning av produktionen äro lika riskabla för penningvärdet. Det verkar nästan som om herr Wigforss vid bekämpandet av inflationen icke själv skulle vänta alltför stor hjälp av priskontrollen. Han tycks icke vilja motsätta sig prisökningar i vissa fall, ty han framhåller, att priskontrollen bör »anpassa sig efter växlande förhållanden». Men om nu både löner och priser skola tillåtas stiga, menar herr Wigforss då, att »insikten att därmed intet vinnes för en höjning av den reala levnadsstandarden» är alldeles obefintlig och att det följaktligen icke lönar sig att spjärna mot udden? Har finansministern redan på förhand resignerat och gett slaget om inflationen förlorat? Man föranledes till dessa pessimistiska reflexioner av bristen på kraft och sammanhang i finansministerns ekonomiska program.

Det mest positiva i årets finansplan är det i en bilaga till statsverkpropositionen framlagda utkastet till en allmän investeringsbudget. I denna behandlas och bedömas såväl de statliga som de enskilda investeringarna och de anspråk de ställa på materiel och arbetskraft. Redogörelsen för de svåra avvägningsproblem, som uppstå då det gäller att ransonera de befintliga tillgångarna på arbetskraft och byggnadsmateriel, är realistiskt utförd och utgör ett både intressant och upplysande aktstycke. Det konstateras, att byggnadsverksamheten under det gångna året ökat sin konkurrens med andra delar av näringslivet om den tillgängliga arbetskraften. Regeringen har därför ansett det önskvärt att byggnadskontrollen handhas så, att man förhindrar en ytterligare ökning av byggnadsarbetarkåren och söker nedbringa byggnadsvolymen under fjol-årets höga nivå för att frigöra arbetskraft för andra uppgifter. Även av andra skäl är återhållsamhet i investeringarna nödvändig. Jag är väl medveten om att en sådan politik icke blir lätt att genomföra, eftersom behovet av nyinvesteringar är mycket stort. Man kan icke heller inskränka nyinvesteringarna alltför hårt, ty man måste skapa förutsättningar för att produktionen icke på lång sikt hämmas genom förslitningar och uteblivna reparationer och nyanskaffningar. Avvägningen i nuvarande läge blir därför oerhört svår, och den ställer stora krav främst på statsmakterna, men även på enskilda företagare. Man får för landets skull hoppas, att de pessimistiska reflexioner jag nyss gjorde om finansministerns vilja att bekämpa inflationen icke skola komma att motsvaras av verkligheten.

Rent finanstekniskt har finansministern icke ställts inför en svår uppgift vid utarbetandet av det föreliggande budgetförslaget. Pengarna flöda rikligt, och trots omsättningsskattens borttagande och trots väsentligt höjda utgifter för bland annat sociala ändamål lämnar budgeten ett kalkylmässigt överskott på 334 miljoner kronor. Hade normala ekonomiska förhållanden varit rådande, skulle detta ha betytt en mycket stark budget. Men nu svävar inflationsspöket över den ljusa budgetidyllen. Under mera normala förhållanden borde givetvis en sådan överbalansering av budgeten icke ha skett — då skulle en skattesänkning ha varit det naturliga.

Någon skattesänkning vill finansministern icke föreslå i nuvarande läge: överskottet bör bli en reserv till bättre tider. Överbalanseringen ingår också som ett led i inflationens bekämpande genom att suga upp en del just nu överflödiga pengar. Dessa åtgöranden äro givetvis berättigade, men effekten blir i det senare hänseendet av ganska ringa betydelse, något som även finansministern själv erkänner.

I detta sammanhang anlägger finansministern en syn på budgetöverskottet, som verkar något sökt. Han menar, att detta överskott kan tagas som ett exempel på utvägen att nå bättre samhällsekonomisk balans genom prisstegring.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Beskattningen är det pris, som betalas för samhällets tjänster, sägs det i propositionen. Men ha då samhällets tjänster för den enskilde skattebetalaren det värde, som finansministern tillmäter dem, i synnerhet om han skall betala största delen av sin inkomst i skatt? Vad säger priskontrollnämnden därom?

Årets riksdag har att motse ett förslag till omläggning av den statliga beskattningen. Det torde komma att innebära sänkt skatt för lägre inkomsttagare men skärpning för de större inkomsterna liksom av beskattningen på bolag och större förmögenheter. Dessutom torde det komma att innebära tillskapande av en ny beskattningsform, nämligen den s. k. kvarlåtenskapsskatten. Det parti jag representerar kan icke anse det förenligt med rättvisans krav att först beskatta det oskiftade dödsboet och sedan utkräva arvsskatt av var och en av arvingarna. Och är det för övrigt i överensstämmelse med den samhällsuppfattning, som vårt samhälle är grundat på, att lägga beslag på så stora delar av en persons eller en familjs efterlämnade tillgångar, i synnerhet om vederbörande har lagt ned hela sitt livs arbete på att samla ett visst sparkapital?

Vi vilja inte i princip inta en negativ hållning i och för sig till skärpning av beskattningen å större förmögenheter eller större inkomster, ifall detta visar sig vara nödvändigt. Men jag vill, som herr Elon Andersson här tidigare före mig uttalade från denna plats, att man skall pröva saken ytterligare en gång. Man skall pröva, om detta är den lämpligaste vägen att taga ut det skattebelopp, som samhället behöver. Det kan ifrågasättas, om man har vägt de olika synpunkterna tillräckligt emot varandra, och jag tror, att finansministern inte psykologiskt bedömt denna fråga på det sätt, som han borde ha gjort. Detta framgår för övrigt av den opposition, som nu kommer från stora folkgrupper emot skatternas höjd — man tvekar om det lönar sig att försöka förtjäna mera pengar. I detta avseende är det kanske mindre att säga om dem, vilkas inkomst i huvudsak härflyter av kapital och mindre av eget arbete, än om dem, som genom personligt arbete och duglighet skaffa sig goda inkomster. Det kan tänkas, att de den sista dagen i veckan eller den sista timmen på arbetsdagen säga: »Nej, arbetar jag mera, blir inkomsten för hög.» En läkare, som utför ett viktigt arbete, kan om det inte är av ansvaret inför arbetsuppgiften fråga sig: »Skall jag nu, när jag arbetat träget hela dagen, fortsätta och försöka få ännu större inkomster, som jag inte får behålla något vidare av?» Det är nödvändigt, när man har att ta ställning till skatteförslag av denna art och storleksordning, att väga olika synpunkter mot varandra.

Grunderna för den nya beskattningen måste avvägas så, att den inte motverkar viljan hos människorna att till fullo utnyttja sin arbetskraft i det produktiva livets tjänst och att spara en slant till ålderns dagar, eventuellt för att komma de efterlevande anförvanterna till godo. Varje möjlighet till skattesänkning, icke endast för de lägre inkomsttagarna utan även för de högre, bör sorgfälligt prövas. I fråga om förmögenhetsskatten måste man ta hänsyn till det förhållandet, att en familj kan använda sin förmögenhet för att ge sina barn en god men kanske även dyrbar uppfostran och utbildning, som sedan ger dem en bättre ställning i samhällets tjänst eller i det enskilda näringslivet än vad de eljest skulle ha fått. Andra familjer vilja däremot spara för att ge vad de ha sparat åt sina barn, som därigenom skola få större möjlighet att som enskilda företagare göra en insats i det ekonomiska framåtskridandet. Förmögenhetsbeskattningen får inte på ett ensidigt sätt avpassas så, att den senare kategorien familjer lider ekonomiskt avbräck, medan den förra kategorien slipper undan, därför att deras behållna förmögenhet är ringa.

En av de frågor vid årets riksdag, som komma att tilldra sig stort intresse, är utan tvekan utformningen av riktlinjerna för den framtida jordbrukspoli-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

tiken. Den s. k. 27-mannakommittén har framlagt ett mycket omfattande betänkande, i vilket komitténs ledamöter, som ju representera olika åsiktsriktningar och yrkesgrupper, enat sig om grundprinciperna för jordbrukspolitiken. Enligt dessa skall vårt land äga ett jordbruk av sådan storleksordning, att det kan svara för vår livsmedelsförsörjning både i normala tider och även i en situation av avspärrning från utländska marknader. Den jordbruksbefolkning, som behövs för att fylla denna uppgift, skall erhålla en med andra grupper inom samhället likvärdig ekonomisk standard. Inom mitt parti anse vid det glädjande, att åtminstone relativ enighet kunnat uppnås om denna målsättning i jordbrukspolitiken. Likvärdigheten i ekonomiskt hänseende mellan jordbruk och andra näringar är ett gammalt krav från vårt partis sida, och kan detta nu förverkligas är det givet att vi hälsa detta med största tillfredsställelse.

Den jordbrukspolitik, som med vårt partis medverkan förts sedan 1930-talet, har inneburit betydande förbättringar för jordbruket, ehuru detta icke uppnått full jämställdhet med andra näringar. Genom den sista tidens utveckling av priser och löner inom vårt näringsliv löper jordbruket också fara för att icke kunna följa med i marschen uppåt. Arbetsinkomsterna ha visserligen ökat även inom jordbruket, men om nu lönenivån inom industrien och med denna jämförliga näringar ytterligare kommer att förskjutas uppåt, kommer jordbruket än mera på efterkälken. Detta framgår även av riksräkenskapsverkets inkomstberäkningar i den bilaga, som är fogad till statsverkspropositionen. Verket konstaterar, att omkostnaderna för det samlade svenska jordbruket under produktionsåret 1946/1947 överstigit inkomsterna enligt jordbrukskalkylerna. I båda fallen bygga siffrorna enligt metoden för kalkylens beräkning på jämförelse med det sista förkrigsåret, 1938/1939. Kostnaderna ha sedan dess stigit med 63 procent men inkomsterna för jordbruket endast med 62 procent. Medelinkomsten för företagarna inom jordbruket ha under det sista året uppvisat en väsentligt mindre stegring än för företagarna inom andra näringar. Stegringen för jordbrukarna från taxeringsåret 1945 till taxeringsåret 1946 utgjorde endast 5 procent, medan motsvarande stegring för företagarna inom industrien utgjorde omkring 14 procent för företagarna inom handeln ungefär 10 procent. De absoluta inkomsterna i kronor räknat voro också väsentligt mindre för jordbrukarna än för de övriga företagargrupperna. Jordbrukarna hade endast ungefär tre femtedelar av inkomsten för de båda andra grupperna.

Den nu rådande högkonjunkturen har till ytterlighet skärpt konkurrensen om arbetskraften, och i denna konkurrens har jordbruket icke kunnat hävda sig på grund av sin lägre ekonomiska standard. Medelinkomsten för de anställda inom jordbruket utgjorde under det sistförflutna taxeringsåret endast drygt hälften av medelinkomsten för de anställda inom industrien. Kravet på ekonomisk likställighet för jordbruket är således brännande aktuellt. Kan det inte förverkligas på så sätt, att jordbrukets produktionskostnader sänkas, måste den logiska följden bli höjning av produktpriserna. Detta blir väl ganska aktuellt, om det allmänna prisläget kommer att stiga och arbetslönerna inom andra företagarnmråden avsevärt komma att höjas.

Även om vi kunna ge vår anslutning till själva målsättningen enligt 27-mannakommitténs förslag, är därmed inte sagt, att vi också i övrigt kunna acceptera kommitténs förslag. På åtskilliga punkter måste vi anmäla bestämda reservationer, och vi hoppas, att den blivande propositionen i dessa avseenden måtte bli utformad på ett för jordbruket gynnsammare sätt än kommittéförslaget. Detta gäller särskilt de föreslagna rationaliseringsåtgärderna och konstruktionen av de organ, som skola handha rationaliserings- och prisregleringsfrågorna. Rationaliseringen får inte ske från den utgångspunkten, att jordbruket skall tillhandahålla arbetskraft åt andra näringar. Dess enda uppgift

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

är att förbättra jordbruksnäringens egna betingelser. En annan ordning skulle strida mot rättvisa och billighet.

Rationaliseringsverksamheten måste också genomföras under intimt samarbete med jordbrukarna själva. Ledningen av densamma får icke överlåtas åt organ, som arbeta under byråkratiska former och där jordbrukarna äro utestängda från det väsentliga inflytandet. Något tvång vid rationaliseringen får ej heller förekomma. Ingen svensk jordbrukare får mot sin egen vilja tvingas att lämna sin gård. Det har rätt mycken och berättigad oro bland vårt lands småbrukare över rationaliseringsplanerna. Småbruket är en nödvändig produktionsform. Dess fortsatta existens får icke sättas i fråga. I detta sammanhang vill jag påpeka, att den av 27-mannakommittén föreslagna stödformen med kontantbidrag åt småbrukare av både psykologiska och sakliga skäl är motbjudande.

Vid all rationalisering inom jordbruket måste den huvudsynpunkten stå klar, att det gäller, icke att draga folk från landsbygden till städerna utan att skapa arbetsmöjligheter på landsbygden för att kunna hålla kvar människorna där. Jag har under många föregående debatter i denna kammare varnat för de allvarliga följderna av landsbygdens ständigt fortgående avfolkning, och denna varning är i dag än mera berättigad än tidigare. Under det gångna året ökades stadsbefolkningen med drygt 117 000 personer, till övervägande del genom inflyttningsöverskott. Denna utveckling bör icke ohämmat få fortgå, ty om den får fortsätta i samma takt, försvinna förutsättningarna icke bara för ett ekonomiskt framåtskridande på landsbygden utan även för dess kulturella uppblomstring. Det är inte möjligt att skapa vare sig välbstånd eller trivsel där ute utan ett visst mått av folktäthet.

För att hejda folkflykten från landsbygden torde det enligt min mening vara nödvändigt att därstädes söka få till stånd ett mera differentierat och rikare utvecklat näringsliv. De rika naturtillgångar, som våra skogar och skogsmarker representera, torde i framtiden kunna erbjuda arbetsmöjligheter i ökad grad genom en utveckling och effektivisering av skogsbruket, däri inbegripet vården av skogen. Andra näringsgrenar, som komma i åtanke, då det gäller att skapa arbetsmöjligheter åt landsbygdens folk, äro hantverk, hemindustri, småindustri och kanske även i viss utsträckning större industri. Dessa näringar ha i många trakter av vår landsbygd, särskilt i de blandade skogs- och jordbruksbygderna, goda förutsättningar, och deras utveckling och uppblomstring bör därför stödjas genom lämpliga åtgärder från det allmännas sida. Redan nu erhåller befolkningen i vissa trakter goda inkomster av småindustrien, och detta bör kunna ske även på andra håll. Därjämte skulle många småbrukare för sina familjemedlemmar kunna erhålla en god biförtjänst, som tillsammans med inkomsterna från jordbruket kunde ge dem en tillfredsställande levnadsstandard.

En förutsättning för småindustriens utveckling är, att elektrisk energi göres tillgänglig överallt på landsbygden till rimliga priser. En annan förutsättning är, att vägväsendet och kommunikationerna förbättras och effektiviseras. Det är kanske också nödvändigt, att en systematisk lokalisering av småföretag till den egentliga landsbygden äger rum.

Då arbetskraftsbristen är så allvarig vid jordbruket, bör man vid planering av industriell produktion om möjligt söka ordna så, att en samordning av jordbrukets och industriens arbetskraftsanvändning kan möjliggöras. Till landsbygden bör således i första hand förläggas industriell produktion av säsongmässig natur, vars arbetskraft kan få sysselsättning inom jordbruket under de tider på året, då behovet av arbetskraft är störst där.

Den utveckling på landsbygden, som jag således anser önskvärd, bör i

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

främsta rummet komma till stånd genom enskilt initiativ, men det allmänna bör också lämna sin medverkan i lämpliga former och räcka en stödjande hand åt de enskildas ansträngningar. Vad som är av särskild vikt är dock, att all byråkratisering och onödig centraldirigering undvikas. Under krigsåren har det varit nödvändigt, att de centrala myndigheterna i huvudstaden ingripit dirigerande såväl i förvaltningen som i det enskilda näringslivet. Men man får inte glömma bort, att detta varit en tillfällighetsåtgärd, betingad av de onormala förhållanden, som då rådde och som tvingade till en samordning av alla krafter, för att vi skulle kämpa oss igenom krigstidens alla svårigheter och faror.

Nu, när kriget upphört, är läget ett helt annat. Nu får inte byråkratiseringen och centraliseringen gripa omkring sig längre. Folk är trötta på alla förordningar och förelägganden, på blanketter och pappersfyllanden, på det s. k. Krångel-Sverige. Nu vill man få utrymme för det egna initiativet och företagsamheten. Därför måste vi göra rent bord med alla ännu kvarstående onödiga krisförordningar, och de, som ännu på ett eller annat sätt kunna vara motiverade, böra avskaffas så snart förutsättningar härför föreligga. Flera livsmedel äro alltså ransonerade. Jag förstår mycket väl myndigheternas önskan att tills vidare behålla dessa ransoneringskort på grund av den rådande knappheten på viktiga livsmedel, men å andra sidan kan jag heller inte blunda för det faktum, att det finns en stark, psykologiskt betingad olust inför den kvardröjande ransoneringskort. Detta tryck kan bli så starkt, att ransoneringskortsystemet löper fara att ramla sönder. Det kan hända, att om ransoneringskort avskaffades, konsumtionen inte skulle bli större än vad den nu är. Så länge det finns ransoneringskort, ha människorna den känslan, att de måste utnyttja inköpsmöjligheterna. Denna psykologiska faktor kommer att förlora sin verkan, om handeln blir fri.

Centraliseringstendenserna ha under det senaste årtiondet gripit omkring sig i mycket hög grad både inom statsförvaltningen och i kommunalförvaltningen samt även inom det privata näringslivet. Det har försiggått en maktkoncentration till centrala organisationer, oftast med säte i huvudstaden. Centraliseringen inom förvaltningen har verkat tyngande och fördyrande samt väsentligt inskränkt de lokala myndigheternas rätt att besluta på egen hand. Det kan dock inte vara riktigt, att småärenden, som den centrala förvaltningen för övrigt inte har möjlighet att bedöma, skola avgöras av denna. Verken kunna inte sätta sig in i dessa frågor utan att först mottaga mycket utförliga rapporter från de lokala myndigheterna. Dessa förvandlas därigenom till rapportskrivare, och dyrbar tid, som kunde ha använts för positivt arbete, begagnas för att skriftligen motivera åtgärder, vilka i många fall kunnat ordnas på bråkdelen av den tid, som slösas på skriftväxlingen.

Jag kunde dra fram flera exempel härpå, men jag skall nu inte trötta kamraren med detta. Med åberopande av vad jag yttrat vill jag sluta mitt anförande med att uttrycka den förhoppningen, att de många och viktiga frågor, som komma att föreläggas årets riksdag, måtte kunna lösas i god samhällsanda och under förståelsefullt samarbete mellan olika meningsriktningar.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Det är ju inte många veckor sedan riksdagen hade en debatt om dessa ting av ungefär samma innehåll som den, som förs i dag. Situationen kan inte ha nämnvärt förändrats sedan dess, och man konstaterar också, att rösten hos oppositionen inte har förändrats.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Den är densamma som den var då. Den propå, som regeringen har gjort här om en gemensam konferens mellan de olika partierna för att försöka få fram en enhetlig linje för den ekonomiska politiken, har inte nämnvärt påverkat diskussionen här i dag. Herr Domö hade visserligen några koncilianta improviserade uttryck i början, men sedan det var sagt, övergick han till sitt skrivna tal, som inte precis präglades av någon koncilians. Detsamma var förhållandet med herr Elon Andersson. Jag tycker, att just detta avspeglar svagheten i vår remissdebattsmetod. Jag tror, att herr Domös tal hade fått en annan turnering under inverkan av regeringens inledning i dag, om han inte hade suttit hemma och i förväg omsorgsfullt kompulerat sitt tal, ja, inte bara gjort i ordning det i förväg utan också skickat det till telegrambyrån, med påföljd att han måste säga precis det han hade räknat ut i förväg och inte kunde säga någonting annat, åtminstone inte någonting, som stred emot det, som redan står i tidningarna ute i landet.

Den anklagelse mot regeringen, som går igen från i höstas, är, att regeringen inte har någon plan för den ekonomiska politiken. Det har ju också industriförbundet förkunnat i en uppmärksammas skrivelse helt nyligen. Ändå kan man väl inte komma ifrån, att statsverkspropositionen, finansplanen, utgör en ganska sorgfälligt och i detalj utarbetad plan för den ekonomiska politiken bland annat för inflationens bekämpande. Den innehåller framför allt en analys av läget, vars riktighet inte kan bestridas och som de hittillsvarande talarerna, om jag uppfattade dem rätt, inte heller ha bestritt. Finansministern pekar på och erkänner, att det finns en fara för inflation, men man kan inte undgå att tycka, att det lät på herr Domö, som om han inte riktigt trodde på herr Wigforss' erkännande på den punkten. Där finnas ju också anvisningar om botemedlen, om de åtgärder som böra vidtas. Man kan säga, att genom den återhållsamhet med statsutgifterna, som genomgår alla huvudtitlarna, är själva statsverkspropositionen själv en sådan åtgärd för inflationens bekämpande.

Vi ha vidare investeringsplanen, som ju är en stor och epokgörande nyhet i statsverkspropositionen. Vi ha det förhållandet, att budgeten är överbalanserad. Det är inte mindre än 330 miljoner kronor av vad som tas ut från skattdragarna, alltså från köpkraften i landet, som magasineras och steriliseras, för att begagna finansplanens eget uttryck. Jag vill för min del uttala — och det säger ju också finansministern — att detta är ett alldeles för litet belopp. Det skulle ha varit vida större. Man tänker med vemod på omsättningsskatten, som vi avskaffade i höstas. Om vi hade haft den kvar, hade man kunnat sterilisera ett vida större belopp, ungefär det dubbla, till och med något mer än det dubbla av de 330 miljoner, som finansministern föreslår skola reserveras. Det hade varit tillräckligt för att balansera de svävande skulder, som riksgäldsfullmäktige ha så stort bekymmer med, att riksbanken har måst inskrida och hjälpa dem. Ur penningpolitisk synpunkt är det sättet naturligtvis inte lyckligt. Jag vet inte, om jag vågar gå så långt, att jag säger, att det var en dumhet att avskaffa omsättningsskatten. Ur penningpolitisk synpunkt var det utan tvivel en dumhet. Herr Domö kan ju svära sig fri, ty han ville inte avskaffa den. Man kan ju säga, att det skedde till följd av en kungl. proposition, så att regeringen får ta åt sig ansvaret för detta steg, men i stort sett kan man väl säga, att detta steg är en frukt av den folkpartistiska politikens rikt förgrenade träd. Jag lade märke till att herr Elon Andersson sorgfälligt underlät att röra vid det kapitlet. Han talade om planlösheten i regeringens antiinflationspolitik. Jag vet inte, om folkpartiet har någon sådan plan. I så fall måste man fråga: vilken plan?

Jag erkänner, att konsumtionen är den ömtåligaste punkten i detta sammanhang. Där är naturligtvis den verkligt stora pressen. Där komma också

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

lönerna in, och det är ju — som här har påpekats — en viktig punkt. Om den stora allmänhetens köpkraft uttryckt i pengar ökas mer än varornas mängd, så uppstår naturligtvis prishöjningar och en försämring av penningvärdet. Vi äro alla ense om att detta är en olycklig utveckling och att det bör förhindras. Finansministern pekar på att boten för detta är, att produktionen ökar. Han understryker också svårigheten att få till stånd denna ökning av produktionen, som skulle kunna balansera ökningen av penninginkomsterna. Det är ju kända förhållanden, som vålla att produktionen för närvarande inte kan hålla jämna steg med penninginkomsterna. Kunde vi få in dubbelt så mycket kol som vi för närvarande få, skulle det givetvis vara ett gott handtag i kampen mellan priser och varor.

Därför är det utan tvivel ett allmän önskemål för alla partier, att människornas löneinkomster inte ta några jätteklik, att de inte ökas i högre grad än som svarar mot produktionens egen ökning. Finansministern uttrycker det — såsom redan förut är citerat här — på det sättet, att han säger, att »ingenting kan hindra ett helt folk att bevilja sig själv ökade inkomster i pengar. Ingen-ting utom insikten att därmed intet vinnes för en höjning av den reala levnadsstandarden.» Man kan inte betrakta detta uttryck annat än som en varning till löntagarna mot att taga ut mera i löneökning än som svarar emot den höjning av levnadsstandarden, som möjliggöres av produktionens höjning. Herr Gränebo framställde frågan, om denna maning var riktad till en viss grupp eller om den var riktad till alla. Det är klart, att den måste vara riktad till överhuvud taget alla människor i landet, som äro löntagare. Herr Gränebo gör sig dummare än han är, när han framställer sådana frågor. Det är alltnog ingen hemlighet, att när oppositionen här talar om regeringens planlöshet, så menar den regeringens underlåtenhet att sjunga ut, som det heter, beträffande arbetarnas löner. Innebörden av vad som i det stycket säges i industriförbundets skrivelse är, att regeringen inte bara bör säga ifrån utan även vidta åtgärder för att förhindra en höjning av de stora industriarbetarmassornas löner. Man tar tydligen inte hänsyn till att regeringen inte har någon befogenhet att förhindra en sådan lönestegring. Om den skulle ta sig en sådan befogenhet, kan det inte ske på annat sätt än att det privata näringslivet socialiseras. Jag tror inte, att man, åtminstone inte från industriförbundets håll, tänkt sig in i den konsekvensen. Under alla förhållanden har man tydligen överdrivna föreställningar även beträffande en arbetarregerings möjligheter att på det området dekretera eller bestämma.

Man säger, att det är en förlägenhetsståndpunkt hos regeringen, att den inte kan »sjunga ut» — den vågar inte säga åt landsorganisationen eller fackförbunden, att de skola låta bli att begära högre löner. Det var väl det, som herr Domö syftade på, när han talade om att regeringen »av taktiska hänsyn» inte sagt ut på det här området. Ja, om här föreligger någon förlägenhetssituation hos regeringen, så är väl den i så fall av samma slag som den som herr Domö och herr Elon Andersson befunno sig i, när de i höstas, då vi behandlade frågan om höjningen av statstjänarnas löner, höllo sig borta från diskussionen här i kammaren. Även det var väl en taktisk manöver. De ville inte tala om att deras principiella ståndpunkt var, att statstjänarna inte skulle ha några högre löner, ehuru de på grund av taktiska skäl inte vågade säga detta, därför att det skulle illa beröra många av deras valmän. Eljest fanns det då ett mycket gott tillfälle för herrar Domö och Elon Andersson att praktisera sin principer och »sjunga ut». I stället för att göra detta, förhöllo de sig stillatigande och röstade för förslaget om väsentliga löneförhöjningar åt statstjänstemännen och voro på så sätt med och skapade ett prejudikat, som givetvis kan åberopas av industriarbetarna, när dessa nu begära att få sina löner höjda.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Vad nu denna planläggning — eller planlöshet — beträffar, så är inte det ett problem, som finns bara i Sverige; det finns i alla länder. Överallt i hela världen råder samma spänning mellan tillgång och efterfrågan, mellan köpkraft och varumängd, som här i landet. Överallt är det samma plan, eller — för att tala med herr Domös språk — samma planlöshet. Överallt lagar man efter läglighet, överallt tillämpar man det möjligas konst. Jag tror inte, att någon av dessa båda borgerliga partiledamöter kunna peka på något land, där det finns en sådan där strikt och osviklig plan, med vars hjälp man kan effektivt bekämpa inflationen. Det finns ingen annan hjälp än att förbättra produktionen, och dithän kommer man inte så där utan vidare. Men detta hindrar dem inte att begära, att den socialdemokratiska regeringen i Sverige skall ha ett sådant där osvikligt medel, med vars hjälp den kan förmå klippan att öppna sig och med vars hjälp den kan bestämma priser och löner i detta land hur den vill.

Jag vill i detta sammanhang fråga både herr Domö och herr Elon Andersson, vad de, om de i dag vore låt mig säga statsminister och finansminister i en regering här i Sverige, skulle ha för plan att följa, vad de skulle ta sig till för att förmå löntagarna att avstå från att taga ut de löner, som de ha möjlighet till i kraft av sina fackliga organisationer. Det skulle vara mycket intressant att få ett svar på den frågan. Ungefär liknande frågor ha ställts förut, men vi ha aldrig fått något svar. Men eftersom försäkringarna om att denna dolda plan finnes i oppositionens hjärnor och hjärtan upprepas här, har man rätt att upprepa även frågan: vad ha dessa herrar för plan, vad skulle de göra om de i dag skötte en regering här i vårt land?

De få tydligen tillfälle att ta ställning till den frågan nu, när det gäller att ta ställning till den propå, som regeringen inlett denna debatt med. De ha inbjudits till man kan kalla det för en rundabordskonferens, om också inte av det slag som talats om här tidigare utan en konferens mellan de politiska partierna, som dock skulle kunna få samma betydelse och spela samma roll. Där får oppositionen — om detta erbjudande accepteras — tillfälle att lämna positiva bidrag och inte bara komma med allmänna talesätt, som jag måste konstatera att oppositionen gör här. Den måste deklarerar positivt. Det föreföll mig som om herr Domö var en smula perplex över erbjudandet. Det verkade som om han ansåg sig bönhörd över hövan. Han sade, att det var en mycket oklar propå, som regeringen kommit med. Ja, som statsministern redan har påpekat, tycker alltid oppositionen att det är oklart, när regeringen inte vill ta på sig de impopulära uppgifterna. Oppositionen däremot bara skall få deklarerar och kräva. Herr Domö ville avvakta, sade han, men han gav i alla fall en antydan om sin ståndpunkt: det får inte bli så att oppositionen genom ett engagemang i denna rundabordskonferens blir bunden i viktiga frågor. Ja, man förstår att herr Domö är rädd för att han skall bli bunden. Han kan kanske inte då längre hålla på det nuvarande systemet, att man skall av regeringen kräva, att den skall ta obehaget, medan oppositionen bara skall sköta om smällarna.

I detta sammanhang skulle jag vilja säga, att jag inte riktigt förstod herr Domös tal om samlingsregeringen. Jag uppfattade det, när han förde fram saken i sitt första anförande, så att han var ledsen över att samlingsregeringen upphört och menade, att om den varit kvar så hade vi sluppit ifrån alla dessa bekymmer och kunnat lösa de här frågorna i största samförstånd utan att gräla med varandra. Men i sitt korta genmäle till statsministern sprang han ifrån detta och menade, att det inte alls var hans önskan att ha kvar samlingsregeringen. Jag tror nog också, att när samlingsregeringen gick, så var det uttryck för en allmän önskan i hela landet, inte bara hos de socialdemokratiska väljarna. Även de borgerliga partiernas massor voro trötta på samlingsrege-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ringen och menade, att den skapade en atmosfär, som inte var lycklig för det politiska livet här i landet.

Herr Domö talade vidare om att sparviljan minskats i landet. Det är utan tvivel fallet att för närvarande visar kurvan en nedgång. Men handen på hjärtat, herr Domö: har inte herr Domö själv varit med att skapa den stämning, som lett till denna minskning i, kanske inte sparviljan, men sparförmågan. Vad är det som vållar denna nedgång i insättningarna? Givetvis en misstänksamhet hos spararna emot den ekonomiska politik, som föres. De äro rädda för den inflation, som skall komma, rädda för att pengarna skola försämrast. De föredra då att stoppa pengarna i byrålådan, vilket ju inte är så särskilt förnuftigt, men såsom enkla människor ofta handla. Men vem har framkallat denna panik? Herr Domö har lämnat ett ganska stort bidrag till detta. Undra på, när han i debatt efter debatt här i kammaren säger, att regeringen för en politik som kommer att försämra penningvärdet, att folk, som har pengar, drar sig för att sätta in dem på banken och föredrar att köpa varor i stället, ty åtminstone de flesta varor sjunka inte i värde som penningen gör. Alltså får denna av herr Domö och andra framkallade panik direkt den följden, att den fara, som de skrämman för, kommer, ty ju mera varorna efterfrågas, dess mer ökar priset, och där ha vi inflationen. Herr Domö menade tvärtom, att det var de här förfärliga skatterna, som ligga i bakgrunden och som vålla att folk inte vill spara. Jag förstår inte varför de skulle leda till det resultatet. De skatter, som kommittén har annonserat och som finansministern gått in för, komma ju att leda till en sänkt skatt för de absolut flesta människorna i landet; det är bara ett litet fåtal, som får högre skatter. Då kan man ju säga, att detta lilla fåtal svarar för en väsentlig del av insättningarna i bankerna, men de stora massorna i landet skulle väl å andra sidan kunna tänkas få anledning att spara mera, när deras skatter sänkas.

Herr Elon Andersson ville, om jag förstod honom rätt, ha tvångssparande. Det har finansministern för närvarande avvisat. Han har dock gjort uttalanden tidigare, som vittna om att han inte är främmande för tanken på ett tvångssparande, och det är möjligt att den frågan kommer upp. Å andra sidan är tvångssparandets väg mycket svår att vandra. Det är fråga om på vilket sätt ett tvångssparande skall organiseras. Finansministern kallar överskottet i budgeten på 330 milj. kronor för en form av tvångssparande. Han tänker sig alltså att dessa pengar skola tas ut den direkta skattevägen och reserveras. Det kan ju också tänkas andra vägar, och herrar Domö och Elon Andersson mena väl, att man genom tvångssparande skall komma åt de lönehöjningar, som löntagarna i landet tilltvingat sig. Men, då kan man ju fråga sig vad det är för mening med att man först skall bevilja folk löneökning och sedan ta tillbaka pengarna i form av tvångssparande. Jag tror, att man får tänka sig för mycket noga, innan man beträder denna väg.

Herr Domö tog mycket starka ord i sin mun. Han talade om kriminalisering och vivisektion av sparviljan. Vad menas nu med att man kriminaliserar sparviljan? I alla tider ha ju statsmakterna sökt att åstadkomma ett skattesystem, som tar ut skatt efter förmåga; man tar mer av dem som ha mer o. s. v. Herr Domö har ju medverkat till genomförandet av många skattesystem, som äro baserade på den principen; då har han också varit kriminell och vivisektionistisk. Det är egentligen inte någonting nytt, som sker i det här sammanhanget. Man går ett steg ytterligare på samma väg som tidigare; principiellt är det ingen större nyhet, som införes.

Herr Domö menar, att allt detta vittnar om att regeringen har förlorat greppet om situationen och folkmeningen och vad det nu var den förlorat greppet om. Jag tycker, att ledaren för högerpartiet bör akta sig för att tala om att

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

någon har förlorat greppet. Det senaste fyllnadsvalet — eller vad man nu skall kalla det — i Fryksdalen framkallade närmast intrycket av att det var ett annat parti än det socialdemokratiska som höll på att förlora greppet om valjarna.

Herr Elon Andersson talade om den irritation, med vilken majoriteten möter oppositionen; vi socialdemokrater äro så känsliga. När vi i oppositionen, sade herr Elon Andersson, komma med våra ärliga inlägg för fosterlandets bästa — eller hur orden nu föllo — uppfattas detta på socialdemokratiskt håll som någonting illojalt. Ja, vad de ärliga inläggen beträffar, har jag ingenting emot dem. Oppositionen fyller sin uppgift, när den framför sina alternativ, låt vara i skarp och bestämd form. Men jag måste fråga herr Elon Andersson, om han verkligen anser, att dessa alternativ framförts på ett lojalt sätt. Överhuvud taget kan man säga, att de alternativ, som framförts, varit mycket obestämda, och de ha inte, oftast åtminstone, framförts i någon saklig diskussion utan tagit sig uttryck i angrepp på enskilda personer, med smutskastning, miss-tänkliggörande och insinuationer som ingredienser. Kan man verkligen som ärligt inlägg betrakta detta att herr Myrdal och herr Wigforss i pressen ut-målas ibland som löjliga, ibland som rent kriminella samhällsfiender? Kan det sägas vara ärliga inlägg, att när konstellationerna från kriget och neutralitets-politiken tas upp i folkpartitidningarna, så sker det på det sättet, att man söker framkalla intrycket av att socialdemokraterna voro bärare av någon sär-skild eftergiftsvilja, när i verkligheten alla partier voro eniga om den politik, som skulle föras under kriget.

Jag kan ta ett exempel från denna debatt på ett sådant där lättfärdigt be-handlande av enskilda personer. Herr Domö sade i sitt första inlägg, att herr Myrdal först kommit och talat om att vi skulle införa en importreglering här i landet och att herr Wigforss sedan kom dagen efter och talade om att den saken inte ens diskuterats inom regeringen. Detta åberopade herr Domö som exempel på hur obestämd regeringen är och hur osäker och oklar den är i fråga om sina linjer. Herr Gränebo framförde ungefär samma mening just på den punkten, allt givetvis för att framställa inte bara herr Myrdal och herr Wig-forss utan alla regeringens medlemmar som en samling tämligen löst tänkande personer. Detta har ju ältats i pressen en längre tid. Man kan ju förstå att enskilda personer tro på det, men i verkligheten förhöll det sig inte alls på det sätt, som herr Domö sade. Vad herr Myrdal yttrade förekom i ett före-drag, där han talade om hela den internationella ekonomiska situationen och även om utvecklingen här i vårt land. Han sade, att om denna utveckling fortsätter, kan man tänka sig att det blir nödvändigt med en importreglering. Han sade alltså inte att det skulle bli en importreglering eller att en sådan var övervägd inom regeringen. När sedan herr Wigforss blev tillfrågad om denna sak, sade han att en importreglering inte varit på tal inom regeringen. Detta har inte heller herr Myrdal sagt, vilket inte hindrar att i en stor del av den svenska pressen detta åberopas som ett uttryck för bristande samstä-mighet och klarhet i den nuvarande regeringens politik.

Herr Elon Andersson fällde en förbön för en räntehöjning. Ja, räntehöj-ningen är ett gammalt penningpolitiskt medel, men det har likväl inte samma anseende numera som tidigare, beroende på att hela det penningpolitiska sys-temet under senare årtionden har omvandlats; nya metoder ha börjat tilläm-pas. Tidigare var det nästan uteslutande räntan, som man hade att tillgripa. Nu finns det ett helt system av olika medel och ingripanden, med vilka man kan nå fram till samma resultat. Vad skulle t. ex. en räntehöjning ha för uppgift i nuvarande situation? Jo, inte någon annan än att den skulle åstad-komma en sänkning av investeringarna genom att göra företagen mindre rän-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

tabla. På det sättet skulle man dämpa högkonjunkturen och åstadkomma ett medel emot inflationen. Det är samma resultat som regeringen vill nå genom sin plan för en reglering av investeringarna. Det är klart, att en höjning av räntan i första rummet skulle få verkningar på byggnadsområdet. Den skulle höja kostnaderna för byggnadsverksamheten och givetvis leda till en minskning av denna. Det är ju någonting, som man enligt statsministerns deklaration här i dag inte vill åstadkomma, åtminstone inte i någon mera väsentlig utsträckning. Höjda räntor komma att åstadkomma ökade hyror, och på det sättet skulle räntehöjningen nära nog kunna uppfattas som en inflationsdrivande faktor i stället för motsatsen. Jag vill dock inte säga, att jag avvisar tanken på en räntehöjning. Det är möjligt, att en sådan kan komma att en gång framstå som ett medel, som man måste tillgripa jämte andra, men jag tror inte att man i dag kan peka på den vägen som någon slags kungsväg.

Ja, vad herr Gränebo beträffar, citerade han ett uttalande i statsverkspropositionen, att skatten är en betalning för samhällets tjänster, och han frågade i det sammanhanget, om verkligen samhällets tjänster ha det värdet, att man kan betala dem så dyrt som de nuvarande och blivande skatterna skulle ge anvisning om. Det beror naturligtvis på vilka utgifter dessa skatter användas till och vilket värde man överhuvud taget sätter på de prestationer, som samhället utför. Bondeförbundet har, om jag minns rätt, medverkat till alla de stora penningkrävande reformerna under åtminstone de senare åren. Jag vill fråga herr Gränebo, om han är ångerköpt beträffande denna medverkan.

Regeringen inledde denna debatt med en hemställan till de olika partierna att medverka till en konferens, vars syfte skulle vara att åstadkomma större enhetlighet i uppfattningarna om de ekonomiska frågorna och den ekonomiska politiken. De inlägg, som förekommit hittills i denna debatt från den s. k. oppositionens sida, ha inte gett något tydligt svar på den frågan. Om man får döma av tonen i de tre anförandena före mitt, skulle man snarast uppfatta dem som ett nej på regeringens framställning. Man märker också, kanske med en viss förvåning, att herr Gränebo, herr förste vice talmannen, i sitt anförande ganska troget marscherar upp vid sidan vid högern och folkpartiet. Det hade man kanske inte riktigt väntat.

Herr talman! Om jag uppfattar de inlägg, som oppositionen hittills gjort här i debatten, på det sättet, skulle jag nästan vilja tolka 1947 års remissdebatt som upptakten till en allmän borgerlig uppslutning emot den nuvarande regeringen och emot det majoritetsparti, som står bakom denna regering, en upptakt alltså till 1948 års andrakammarval.

Ordet lämnades här efter för kort genmäle till herr **Andersson, Elon**, som yttrade: Herr talman! Jag har närmast det intrycket, att herr andre vice talmannens analys över den borgerliga oppositionens framträdande i dagens remissdebatt, i varje fall när det gäller mitt anförande, predestinerar honom till en post som en mycket framstående sagoberättare. Jag måste konstatera, att man för att göra herr andre vice talmannen till lags uppenbarligen inte får göra några invändningar emot vad som skrives i en kungl. proposition eller mot den uppfattning, som företrädades av statsrådet Wigforss. När han emellertid sedan påstår, att jag kritiserar planlösheten i regeringens politik och allt sådant, så har jag svårt att minnas, att jag har gjort det. Jag har sagt, att jag tycker, att de av finansministern föreslagna åtgärderna icke äro tillräckliga, att han inte tar konsekvensen av vad han säger, men jag har, mig veterligt, icke talat om någon planlöshet.

Herr andre vice talmannen frågade, vad oppositionen har för medel att för-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

må arbetarna att avstå från att taga ut de löner, som de kunna få genom den fackliga organisationens hjälp. Ja, oppositionen har icke några medel alls i och för sig, men oppositionen vågar lita på arbetarnas klara, sunda förstånd, att en löneförhöjning inte är någonting värd, om den sätter prisstegringen i gång.

Jag har också ansett, att det vore lättare att sätta in problemen i sitt stora sammanhang, om man fick dryfta dem vid en konferens, där alla på saken inverkande frågor kunna komma att dryftas. Det är lättare, enligt vårt förmenande, att nå en överenskommelse, som spänner över hela fältet, om situationen inte har blivit bunden genom att en grupp har fått sina anspråk tillfredsställda, medan andra grupper fortfarande sväva i ovisshet om hur det skall gå. Så länge alla äro ovissa om huru långt den ene eller den andre kan tvinga sig fram, är det ganska svårt att nå enighet. Det är därför som vi våga tro, att om man sammanför alla parter till en sådan överläggning, innan situationen låser sig, kan det vara möjligt att på frivillighetens väg komma fram till åtgärder, som gagna det hela och därför också gagna alla.

Herr andre vice talmannen förklarade också, att jag uttalat sympati för en räntestegring. Jag talade om möjligheten av att i samband med organiserat sparande just för denna mycket begränsade del av fältet åstadkomma en ränteförbättring, som skulle göra sparandet mera sympatiskt, men jag har, mig veterligt, herr talman, inte fört in diskussionen på talet om en räntehöjning.

Om herr andre vice talmannen slutligen trodde sig kunna utläsa ur oppositionens svar på statsministerns deklaration, att vi närmast avböjde den, så protesterar jag i varje fall för mitt vidkommande emot att svaret haft en sådan innebörd.

Herr von Heland: Herr talman! I en artikel om Keynes efter hans bortgång skrev tidskriften *Economist* bl. a. följande: »Det största bidrag som Keynes gjorde till teorin för arbetslösheten — om det nu fanns en teori dessförinnan — låg i den starka vikt, som han lade på frågan om besparingar och investeringar. Hans diagnos pekade på att botemedlet mot konjunkturfluktuationer ligger i en medveten kontroll av de totala besparingarna å ena sidan och av kapitalbildningsutgifterna å den andra, samt att det måste åstadkommas en planlagd samstämmighet mellan sparande och kapitalbildning. Keynes analys går konsekvent i riktning av ökat statligt ansvarstagande; han själv proklamerade slutet på *laissez faire*. Aldrig mer skall det bli möjligt för staten att betrakta prisutvecklingen, nationalinkomsten och sysselsättningsvolymen såsom ting utanför dess kontroll. Men ekonomisk politik var för Keynes framför allt en fråga om finansiella anordningar, och han var inte en man, som trodde på detaljerade kontroller, på restriktiv centralisering. Tvärtom, han trodde det var möjligt att skapa förhållanden, under vilka sådana saker voro obehövliga. Hans filosofi gick ut på att kontrollera den ekonomiska väderleken, inte att utfärda detaljerade instruktioner om vem som skall använda paraply. Det är efter sådana linjer man bör finna kompromissen, om en sådan alls kan finnas, mellan önskemålet om en syftemålsdirigering av ekonomiska angelägenheter (frasen är Keynes: *purposive direction*) och individens eviga friheter.»

Jag har, herr talman, anfört detta, då Keynes haft ett utomordentligt stort inflytande på det ekonomiska tänkandet även i vårt land. Såväl socialdemokraterna som folkpartiet ha ansett Keynes som sin man, men även landsbygdspartiet bondeförbundet visade redan år 1933 genom kohandeln, att vi omfattade Keynes viktigaste idéer. I den mån statsmakterna genom sin politik och sin allmänna finansiella inställning kunna skapa vad Keynes kallar ett gynnsamt ekonomiskt klimat, är därmed oändligt mycket vunnet.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Det är beklagligt att, när man från olika partier i teorien tycks ha varit på samma linje, man nu, då det kommit till praktiskt handlande, skall gå isär och detta till den grad att de politiska motsättningarna synas bli allt skarpare och otrevligare för varje dag. Särskilt sorgligt tycker jag att det är, att arbetar- och bondepartierna, som på ett lyckligt sätt genomförde kohandeln och vilkas representanter tycktes utomordentligt väl kunna nå samarbete i planeringskommissionen, budgetutredningen, 27-mannakommittén m. fl. kommittéer, nu tydligen glida ifrån varandra för att komma i samma stridsställning som före år 1933.

Jag ger alltså herr andre vice talmannen rätt i det konstaterande, som han gjorde i slutet av sitt anförande, nämligen att det förefaller, som om oppositionen skulle komma på något så när samma linje emot det socialdemokratiska partiet. Men orsaken härtill är ju, att socialdemokraterna hittills genom sin majoritetsställning diktatoriskt lett politiken på ett sätt som jag närmast vill likna vid att leka blindbock. Man har helt enkelt inte följt de riktlinjer, som ha utstakats för konjunktur-, penning- och handelspolitiken. Mot allt sunt förnuft har man hittills underlåtit att på allvar bekämpa inflationen. Först i dag, när regeringen äntligen inser lägets allvar, har herr statsministern inbjudit partiledningarna till en konferens för att undersöka om man kan nå samförstånd kring ett handlingsprogram för kamp mot inflationen. Det anmärkningsvärda är, att denna inbjudan kommer så sent och att den utfärdats först sedan regeringens politik skapat det nuvarande obehagliga läget. Med hänsyn till den politik, som har förts, skall det bli intressant att se, om regeringen verkligen vill nå samförstånd eller om den endast vill pröva, om övriga partier vilja böja sig för regeringens linje. Herr andre vice talmannen sade, att det är fel att angripa regeringen för att den inte har någon plan mot inflationen. Men, herr andre vice talman, detta påstående måste väl vara riktigt, ty det är inte mer än en månad sedan som herr statsministern förkunnade, att vi inte hade någon inflation. Och inte kunde väl regeringen ha någon plan mot något som inte fanns.

För min del tror jag, att fullföljandet av de idéer, som ha sitt ursprung från Keynes och Beveridge och vilka ibland synas accepteras av alla partier, innebär att man fäster oavslätlig vikt vid investeringarna, kapitalbildningen och den skapande företagsamheten såsom centrala led för framåtskridandet och för uppnåendet av önskemålet full sysselsättning och därmed ständigt ökad nationalinkomst samt att man under en inflatorisk högkonjunktur begränsar köpkraften och statliga investeringar men söker öka tillgången på efterfrågade varor.

I årets statsverksproposition räknas liksom i finansplanen under förra riksdagen med en stark progressivitet i nationalinkomsten såsom underlag för starkt stigande statsutgifter. Jag var överens med herr finansministern i detta hänseende i budgetberedningen år 1945.

Finansministern synes emellertid icke vilja taga tillräcklig hänsyn till att nationalinkomstens utveckling i hög grad blir beroende av skattetrycket. Det förefaller mig, som om herr andre vice talmannen hade samma uppfattning som herr finansministern. De skatteförslag, som bebådas, synas sålunda komma med skatteskärpningar på sådana punkter som på ett ofördelaktigt sätt komma att inverka på nationalinkomstens stegring. Har herr andre vice talmannen inte den uppfattningen, kanske han kan förklara, varför det inte är på det sättet.

Det blir vid den beskattning, som föreslås, nästan omöjligt för enskilda personer att med egna medel sätta i gång eller fullfölja en verksamhet. Det blir överhuvud taget i längden svårt att finna riskvilligt kapital, just därför att beskattningen omöjliggör sparande av nämnvärd storleksordning på någon en-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

skild hand. Den enskilde individen betraktar oftast en skattesänkning som endast ett medel för att höja medborgarnas välfärd. Socialdemokraterna borde dock ha skyldighet att påpeka för sina valmän, att nationalinkomstens utveckling är i hög grad beroende av skattepolitiken.

Finansministerns bebadade skatteförslag är i många avseenden ägnat att bromsa produktionsutvecklingen och att förkväva möjligheten för tillräckligt många och skiftande initiativ att komma fram. Förslagets genomförande skulle på flera sätt bidra till att människor i ekonomiskt handlande icke göra det för landets ekonomiska effektivitet mest gynnsamma utan i stället tillämpa ett skattetänkande, som vid föreslagen beskattningshöjd leder till oriktiga och olyckliga resultat. Herr andre vice talmannen förklarade, att även vi från vårt håll varit med om de sociala reformer som företagits. Det är riktigt. Vi vilja till och med medverka till ännu flera sociala åtgärder, men man bör icke låta alla utgiftskrävande reformförslag få förtursrätt framför skattesänkingskravet.

Vad särskilt kvarlåtenskapsskatten beträffar, hoppas jag, att efter den kritik, som framkommit och som säkerligen kommer att ytterligare utvecklas i de remissyttranden, som inhämtats, tanken på denna skatt helt skrinlägges av regeringen. Då jag får deltaga i utarbetandet av Lantbruksförbundets remissyttrande och jag är övertygad om att detta kommer att bli tillräckligt tydligt, anser jag mig nu endast behöva göra detta uttalande om en skatt, som särskilt hårt kommer att pressa landsortens yrkesutövare, såsom köpmän, hantverkare och jordbrukare. Eftersom jag ser herr statsrådet Sköld närvarande i kammaren, vill jag passa på att säga, att jag tycker att det är egendomligt, att statsrådet Sköld önskar föra en politik, som går ut på att slå samman små jordbruk till större enheter, samtidigt som finansministern framlägger förslag till en beskattning, som praktiskt taget kommer att omöjliggöra för sönerna till en jordbrukare att ärva dessa större gårdar utan betydande skuldsättning.

Herr statsministern uttalade i början av debatten önskemålet om frivillig sparsamhet, vilket jag finner vara riktigt. Men då skall väl regeringen inte samtidigt hota med skatter, som döda sparviljan. Herr Åkerberg har tydligen valt den taktiken i sitt försvar för regeringen att påstå, att allt felaktigt som händer är oppositionens fel. Är det också oppositionens fel, att man inte får fram tillräcklig frivillig sparsamhet? Rätta förhållandet torde väl i stället vara, att regeringen vid ett eller annat tillfälle låtit påverka sig av oppositionen, så att den förda politiken inte blivit så felaktig, som man kanske annars kunnat befara. Det är väl i varje fall svårt att skylla på oppositionen och säga, att det är dess fel, att den frivilliga sparsamheten inte blir tillräckligt stor, emedan oppositionen skrämmar för inflation.

Om det ur finansiell synpunkt är nödvändigt att höja skatterna på de högre inkomsterna, anser jag för min del, att detta är mer befogat än att förkväva sparviljan genom konfiskatoriska skatter på förmögenheter. Jag kan sålunda ej följa regeringen i en skattepolitik, som minskar produktionen och därmed nationalinkomsten och samhällets möjligheter att bereda medborgarna en bättre levnadsstandard.

När jag förra månaden önskade en rundabordskonferens för kampen mot inflationen och ansåg, att övervägandena måste göras mot bakgrunden av hela vår ekonomiska politik, kritiserades jag av herr andre vice talmannen, som ansåg, att jag svävade ut alltför mycket i det blå och att man borde koncentrera debatten och inte ta med allting. Det är därför för mig mycket glädjande, att herr statsministern i dag har anfört liknande synpunkter som vad jag nyss refererat som mina önskemål. Herr statsministern förklarade dess-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

utom, att regeringen nu anser det vara en huvuduppgift att ta upp kampen mot inflationen, varvid regeringen dock icke önskar vidtaga åtgärder som gå emot dess allmänna politik, vilken främst kan sammanfattas i tre punkter, god sysselsättning, ökad produktion och standardhöjning för eftersatta medborgargrupper. När nu även det parti, som jag tillhör, fäster stort avseende vid dessa punkter, som herr statsministern så gärna vill skjuta i förgrunden, är det egendomligt, att partierna ändock skola behöva tvista just om dessa punkter. Herr statsministern anförde, att mycket av kritiken bygger på missförstånd. Om detta verkligen är fallet, så borde från regeringshåll klarläggas, att man icke har något att invända mot våra önskemål. Även från vårt håll äro vi överens om den fulla sysselsättningens betydelse, men det gäller också att ge arbetskraften en sådan användning, att den ur samhällsekonomisk synpunkt ger bästa tänkbara effekt. Av den orsaken argumentera övriga partier ständigt om jordbrukets rationalisering och om att landsbygdens arbetskraft skall överföras i än högre grad till stadsnäringarna. Man spekulerar — det är glädjande för mig att se herr handelsministern närvarande i kammaren — i exportindustriens tillfälliga högkonjunktur, främst tillskapad genom att staten lånar och skänker andra länder cirka tre miljarder kronor samt genom att man förstör landets valutareserv med en väldig import av lyxvaror. Från vårt håll ha vi kraftigt reagerat mot denna politik. Vi anse det klokare att basera svenskt näringsliv på enligt vårt förmenande sundare handelsförbindelser och på våra naturtillgångar, ja, mina damer och herrar, till och med på jorden, även om den skulle ge sämre räntabilitet än nu på världsmarknaden eftersökta verkstadsprodukter. Vi voro eniga i planeringskommissionen om handelspolitiken, men, herr statsrådet Myrdal, det tycks mig, som dess riktlinjer nu äro glömda.

Jag håller fullständigt med finansministern om att det är önskvärt att nu få fram produktivitetsförbättringar för en utjämning av spänningen mellan varutillgång och efterfrågan. Givetvis vore det även i nuläget lämpligt att kunna avlasta efterfrågetrycket genom importerade varor, men den väldiga import, som skett, håller ju på att tömma våra valutatillgångar. Professor Lundberg redovisar, att importvärdet stigit särskilt högt för livsmedel och textilvaror av de lyxbetonade kategorierna, under det att importen ligger under normalt lågt för viktiga råvaror (framför allt byggnadsmaterial, kol, koks och maskiner). Det är givet, att goda importmöjligheter i fråga om dessa råvaror skulle medföra en betydande stegring i produktiviteten inom den inhemska industrien. Nu får man i stället in lyxvaror, och jag vidhåller min hemställan från i höstas, således ett önskemål som är rakt motsatt högerns, att regeringen snarast måtte införa importreglering, så att våra valutatillgångar reserveras för nyttiga och nödvändiga varor. Jag finner, att konjunkturinstitutets utredning ger mig rätt i min kritik av den förda handelspolitiken. Våra miljardkrediter till olika länder borde ha möjliggjort för oss att få köpa nödvändiga importvaror. De tre miljarder kronor, som vi beviljat i kredit, borde väl i varje fall vara ett utmärkt bytesobjekt.

Finansministerns handelspolitiska resonemang kan jag sålunda ej helt gilla, men jag instämmer i hans påpekande, att en högre värdering av våra exportvaror förbättrar balansen. Därmed har också finansministern erkänt regeringens stora fel i höstas att hålla nere exportpriserna på våra skogsprodukter. Man får väl också taga det som ett halvt erkännande av att regeringen med sina miljardkrediter fört en alltför aktivistisk handelspolitik, eftersom finansministern erkänner, att exporten minskar varutillgången i landet och alltså förstärker inflationen, vilken herr statsministern nu förklarat sig vilja bekämpa.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Den ökade exporten har givetvis för många företag och ett flertal industrigrenar varit en väsentlig förklaringsfaktor till utrymmet för lönestegring. Prisläget på exportvaror har nämligen i allmänhet legat väsentligt över hemmamarknadsnivån.

Jag förstår så väl att industrimännen med industriförbundet, exportföreningen och bankföreningen äro förtjusta över den aktiva handelspolitiken med statliga miljardkrediter och att man instämmer i tidskriften *Industrias* och *margarintrustens* drastiska önskemål att sopa ren landsbygden från praktiskt taget de flesta jordbrukarna. Men samtidigt känner man sig kanske som valen som i vild förtjusning slukar härliga sillstim och plötsligt upptäcker att obehagliga individer äro ute med harpuner för att få allt det goda späcket som samlats under årens lopp. De som önska harpunera industrimännen äro tydligen herrar Wigforss och August Lindberg. Jag håller med om att det är oklokt att föra en sådan löne- och skattepolitik, att man skadar industrien, men jag förstår inte, att industriens män kunna anse det klokt att beskära jordbruket på det sätt som de avgivna yttrandena ge vid handen. Herr Wehtje, som också är närvarande här, kan kanske lämna en förklaring till vad som anförts av industriförbundet. Det var ganska intressant att höra herr Domö utveckla en helt annan syn och förklara vikten av att skydda det svenska jordbruket och bibehålla arbetskraften vid detsamma. Det skulle, som sagt, vara intressant att få en förklaring av dessa två herrar här i kammaren på hur de kunna ha så olika uppfattning. Det kan väl inte vara så, att när en industriman talar som högerman, skola alla jordbrukare finnas kvar och jordbruket vårdas, men när han sedan talar som industriman i *Industria* skall jordbruket bort. Jag vore tacksam att få en förklaring om vilkendera uppfattningen som skall betraktas som sanning.

I detta sammanhang kan också påpekas, att arbetskraften i jordbruket i stort sett utnyttjas effektivt och att en ständig rationalisering pågått och pågår, vilket vi jordbrukare kanske begripa bättre än professorer och industriledare, som nu vilja lära oss hur vi skola klara vårt jordbruk. Högst få länder ha en så hög produktion per individ som vi i Sverige. Regeringen bebådar en jordbruksproposition, som skall utstaka jordbrukets framtid. Jag hoppas, att den kommer att följa 27-mannakommitténs majoritet med hänsynstagande till jordbruksorganisationernas remissyttranden och inte den minoritet, vars förslag förordas av industriförbundet och bankföreningen.

Jag vill fråga statsministern, om vår kritik är beroende på missförstånd och om regeringen således accepterar våra önskemål om sysselsättningen och den ökade produktionen i jordbruket. I så fall vore vår kritik ju obefogad, ty då **ha vi samma uppfattning**. Det är kanske inte möjligt att i dag få full klarhet på den punkten, men herr statsrådet Sköld kommer kanske att ge svar på frågan i sin jordbruksproposition och visa, om våra farhågor äro fullständigt obefogade. Han kommer kanske där att kunna ge oss samma försäkringar som jag fick i *Aftontidningen* häromdagen. *Aftontidningen* ville ge mig en snärt och förklarade, att vi kunde vara fullständigt lugna och övertygade om att socialdemokraterna komma att ge jordbrukets folk den skäligen och rättvisa ställning som är utlovad.

Det finns i stället anledning att inom andra områden kritisera den fulla sysselsättningen med dålig effektivitet. På kontorsmarknaden t. ex. har full och överfull sysselsättning skapats av alla de otaliga kriskommissionerna med kupp-, formulär- och rapporttrassel m. m., men inte är detta levnadsstandardshöjande. Vidare har Krängel-Sverige skapat en enorm improduktiv sysselsättning i kriskommissionerna samt inom de ordinarie statliga och kommunala

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

organ som dra folk från näringslivet. Jag har alltid haft stor vördnad för folkhushållningsministern, sedan han satt som ordförande i traktatberedningen. Det är med stor tillfredsställelse som jag även i år i statsverkspropositionen märker, att statsrådet Gjöröns önskar avveckla kriskommissionerna. Jag hoppas också att han skall lyckats att avveckla en större del av dem under detta år. Men vi ha Krängel-Sverige på så många andra ställen. Jag kan som exempel anföra spritbyråkratien. Nog skulle regeringen kunna skaffa sig full och effektiv sysselsättning, om den rensade upp inom dessa områden, där sysselsättningen inte är så effektiv, i stället för att inrikta sig på jordbruket. Jag vet, att jag kommer att mötas av kritik, men varför gör man inte en undersökning om arbetskraftens användning inom distributionen? Hur många stå ej och hänga större delen av dagen i ineffektiv sysselsättning i alla de många onödiga lyxaffärerna för skodon, damkläder, parfymier och hattar, vilket allt även belastar priserna. Varför skulle man inte kunna rationalisera även där? Varför skall man bara tala om rationalisering inom jordbruket? Jag är övertygad om att socialdemokraterna äro överens med oss om att det är effektivitetskravet som måste sättas i centrum för varje god framtidsplanering, inte sysselsättningen såsom sådan. Det är därför vi ofta kalla vår linje för effektivitetslinjen, någonting som herr Åkerberg enligt vad han här i kammaren förklarat ännu inte begriper.

Under senaste riksdag har jag påtalat den orättvisa fördelningen av nationalinkomsten. Riksdagen har med anledning av min motion år 1943 lovat rättelse, och jag hoppas som jag nyss sade att årets jordbruksproposition infriar löftet. Men som det nu ser ut beträffande löneutvecklingen, synes det penningpolitiska programmet ej följas, utan inkomstklyftan mellan olika samhällsgrupper vidgas i stället för att minskas. Landsbygdspartiet, som representerar landsbygden och således de lägsta inkomsttagarna, har därför hälsat de senaste årens sociala reformer med tillfredsställelse, och jag emotser med stort intresse det utlovade förslaget om barnbidrag.

Jag återkommer emellertid till frågan om medborgarnas pensionering. Med hänsyn till denna frågas utveckling finner jag det i år, då vi väl komma att få ett väldigt pensionsförslag på riksdagens bord, än mer berättigat än tidigare att pensionsfrågorna helt lösas av staten och att varje medborgare tillerkännes pensionsförmåner, som minst motsvara lägsta statspension och därmed täcka kostnaderna för existensminimum. Folkpensionen bör sålunda enligt mitt förmenande övergå till den lägsta statspensionen. Jag kan i detta sammanhang passa på att efterlysa en utredning, som vi mycket debatterade i planeringskommissionen, nämligen en utredning om frågan: vad är existensminimum? På den punkten understödde jag livligt nuvarande handelsministern. Det konstaterades, att sådana utredningar gjorts inom andra länder. Det vore rätt intressant att även få reda på vad som är existensminimum i vårt land.

Med hänsyn till lönefrågornas stora betydelse för inflationen är det betänkligt, att LO och socialdemokratiska regeringen vägrat att anordna en rundabordskonferens mot inflationen, innan årets avtalsrörelser äro slutförda. Den konferens, som statsministern nu utlovat, skulle ju endast omfatta de politiska partierna. Prisstegring och inflation drabba ju, som statsministern sade, i första hand de små inkomsttagarna. De större inkomsttagarna ha ofta rörligare inkomster och kunna lättare kompensera sig för prisstegringen. De som äga mindre sparkapital ha däremot ingen vana att handskas med kapitalplaceringar och ha svårt att undvika kapitalförluster vid prisstegring. Penningvärdets skydd är alltså ett skydd för dem som ha det sämst ställt. Statsministern gav ju uttryck för samma uppfattning i sitt inledningsanförande. Men om då inte

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

regeringen tillgriper alla medel som finnas för att hindra inflationen, måste enligt den deklarationen regeringen ha svårt att försvara sin politik gentemot särskilt landsorten.

I finansministerns proposition anför professor Lundberg bland annat, att det icke synes vara skäl att vid bedömningen av utvecklingen i Sverige under det närmaste året räkna med någon stor sannolikhet för en minskning av inflationstendenserna i världen omkring oss. Han anser vidare att i vårt land skulle enligt hans kalkyler risk föreligga för en betydande skärpning av inflationstrycket. Allt skulle sålunda peka på en utpräglad brist på samhällsekonomisk balans. Det är givetvis av den största betydelse att regeringen i statsverkspropositionen klart ger till känna, att regeringen nu erkänner att läget är sådant. Finansministern påpekar sålunda bland annat, att en väsentlig försämring i den samhällsekonomiska balansen kan befaras komma att inträda under år 1947, men att den förutsatta utvecklingen kan komma att väsentligt modifieras bland annat genom den ekonomiska politik som föres. Just därför är det naturligtvis angeläget, att en sådan politik föres som i möjligaste mån begränsar den befarade ökade inflationen.

Konjunkturinstitutet visar i finansministerns bilaga, vilken väldigt acceleration som ägt rum under sista året beträffande lönerna. Den totala lönesumman för näringslivet beräknas ha stigit med 13,5 procent, och för industriarbetarna ha ingångna kollektivavtal resulterat i en lönestegring på cirka 4 procent, under det att den verkliga lönestegringen per arbetare blivit 8 procent. Den utpräglade bristen på arbetskraft har jämsides med gynnsamt vinstläge överlag inom näringslivet skapat en situation, där tendensen till starka lönstegringar blir stor, och det är troligt att det liksom under 1946 även under 1947 uppstår en starkare faktisk lönestegring än som motsvarar de kollektivavtalsbestämda höjningarna. Vi äro rädda för att härigenom de sämst ställda näringarna och särskilt jord- och skogsbruket komma att få sitta emellan och att de komma att få oerhört svårt att skaffa arbetskraft.

Härutöver skall jag beröra en fråga, som det vore väldigt intressant att få ett svar på, även från LO, om herr Strand är närvarande.

Regeringens finansexpert envoyé Hammarskjöld har i föreläsningar på Stockholms högskola bland annat framhållit, att vid sidan av de konflikter mellan kraven på valutastabilitet enligt Bretton-Woodsprincipen och strävandena att realisera en hög och jämn sysselsättning har man att räkna med möjligheter av på längre sikt långt allvarigare vanskligheter till följd av de konsekvenser som sysselsättningspolitikens konsekventa genomförande kan få för bland annat lönebildningen. Hammarskjöld påpekar i det sammanhanget hur den internationella utvecklingen visar en fortgående försämring av penningvärdet och att detta även sammanhänger med de ständiga nominallöneökningar som tillkämpas på arbetsmarknaderna i olika länder. Det kraftigaste mottrycket mot lönerörelserna har varit existensen av en bestående arbetslöshet och risken för förlust av arbete. Lyckas man nu reducera — det äro vi överens om att vi skola försöka göra — den konstanta arbetslösheten och arbetslöshetsrisken till ett tekniskt oundvikligt minimum men inriktas samtidigt lönepolitiken på att vid varje tidpunkt taga ut det marknadstekniskt möjliga, blir det sannolika resultatet en accelererad nominallönestegring. Jag drar fram detta också av hänsyn till statsministerns anförande, då han tydligen tyckte att det var LO:s sak att pressa sig till högre löner inom det möjliga ram. Inte minst med hänsyn till detta anförande tycker jag, att envoyé Hammarskjölds resonemang är intressant. Ju effektivare ett land genomför den fulla sysselsättningen, desto mera framträdande blir under angivna förutsättningar denna tendens, och desto mer pressas man mot den gräns, som framtvingar en devalvering av va-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

lutan. Herr Hammarskjöld slutar på följande sätt: »Det kan anföras många skäl för att genomförandet av en effektiv sysselsättningspolitik bör leda till en omprövning av riktlinjerna för lönepolitiken på den fria arbetsmarknaden. De valutapolitiska övervägandena höra icke till de minst beaktansvärda. En sådan återhållsamhet i lönekraven, som skulle förhindra att vederbörande land drevs mot devalveringsgränsen, skulle icke endast underlätta sysselsättningspolitiken utan även i sin mån vara ett bidrag till stabiliseringen av de internationella finansförhållandena.»

Jag har denna gång refererat till regeringens finansexpert, eftersom jag tycker att det är egendomligt, att regeringen och LO vägrat att anordna en rundabordskonferens för att om möjligt nå samförstånd i fråga om åtgärder mot inflationen. Det bör emellertid vara på sin plats, att man från regeringen och från LO deklarerar sin uppfattning om den Hammarskjöldska argumenteringen. Vad säga finans- och handelsministrarna och vad säger LO:s representant i kammaren herr Strand? Jag kanske helst skulle vilja ha svaret av handelsministern, då han måste vara mycket bekymrad över exempelvis en devalvering av kronan. Om regeringen tillåter de lönestegringar, som nu statsministern säger att man skall ta ut, då går det väl till slut på det sätt som envoyén Hammarskjöld befarar i fråga om devalveringen. Är det på grund av kommunisternas agitation bland industriarbetarna som man inte vågar ta ståndpunkt till en politik, som leder alldeles galet, för att använda ett milt uttryck. Vad säger för övrigt herr Linderot? Jag lyssnar alltid med intresse på herr Linderots anföranden. När det gällt jordbruksfrågorna ha vi ofta varit på samma linje — jag vet inte varför — till förtret för socialdemokraterna, men när herr Linderot diskuterar finans- och lönefrågor tycker jag att han verkligen resonerar ins Blaue. Jag frågar herr Linderot om dessa ting, eftersom jag vet att han står närmast på talarlistan. Det troliga är väl att hans ställningstagande helt dikteras av hans önskan att leda oss in i kommunismen, och då lösas väl löne- och valutafrågorna automatiskt, ty utan strejkrätt bortfaller även arbetarnas möjlighet att utan regeringens ingripande uppnå löneförbättring.

Ingen kan väl påstå annat än att det viktigaste är att lönefrågorna lösas, om inflationen skall kunna stoppas. Jag vidhåller således att det penningpolitiska programmet skall följas, alltså att lönestoppet skall gälla, varvid dock de sämst ställdas inkomster allttjämt skola få öka. Härvid tänker jag naturligtvis främst på jordbrukets och textilindustriens arbetskraft samt på andra små inkomsttagare på landsbygden. Statsministern ansåg det ej klokt att politisera lönerna, utan parterna skulle ha ansvaret att diskutera sig fram till en överenskomelse. Jag vill påpeka, att socialdemokraterna under hela kriget genom politiska beslut varit med om att förhindra att jordbrukets arbetskraft erhöll rättvis löneinkomst. Jag för min del accepterar regeringens punkt nummer tre enligt statsministerns anförande — alltså standardhöjning för eftersatta medborgargrupper — och vill att man i övrigt följer det penningpolitiska programmet. Då jag nu har svarat på åtskilliga av de frågor, som regeringen har ställt till oppositionen, tycker jag att det är regeringens skyldighet att också ge svar. Jag vill fråga: är vad jag anført i lönefrågorna också regeringens program?

Det är välkommet, att regeringen nu för första gången lagt fram en särskild investeringsbudget, som statsmakterna få pröva, och att regeringen åtminstone i detta avseende vill följa en plan. Jag uttalar sålunda min tillfredsställelse med att regeringen minskar byggvolymen och söker stoppa ökningen av byggnadsarbetarkåren. Enligt min uppfattning borde man ha minskat bostadsbyggnadsprogrammet mycket mer än till de 70 000 lägenheterna. Bostadsbyggnandet i städerna kunde minskas betydligt, ty det finns bostäder på lands-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

bygden, även om de anses inte duga åt stadsbefolkning utan endast åt landsbygdsbefolkningen. Jag kan alltså inte gilla statsministerns uttalande, att man inte kan minska byggvolymen därför att det är så socialt viktigt att bygga mera i städerna.

Det är beklagligt, att statsrådet Nilsson måste stoppa investeringarna beträffande telegraf- och telefonanläggningar samt elektrifieringen av statsbanorna. Men det är förståeligt att så måste ske med hänsyn dels till inflationen och dels till att investeringsprogrammet ej kan genomföras utan att andra beställares andel i den inhemska industriproduktionen minskas. Det är ingen tröst för oss bondeförbundare att veta, att vi fått rätt i våra påpekanden, att regeringens handelspolitik med miljardkrediterna kommer att få obehagliga konsekvenser för det svenska folket. Nu sade nyss herr andre vice talmannen, att det är av partipolitiska syften vi föra detta tal om att handelspolitiken kan ha en sådan inverkan. Jag förstår inte varför det alltid skall heta, att vi ha partipolitiska syften med vår opposition. Vad vi anföra kan väl också vara sakligt riktigt. I det här fallet bevisas detta av regeringspropositionen, där man just framför dessa synpunkter.

Det är likaledes ytterst beklagligt för landsbygdens folk, om man enligt investeringsbudgeten skall hålla igen i fråga om vägarbeten. Med hänsyn till att åtgärder för att förbättra vägarna länge blivit eftersatta och att ett tätare vägnät är erforderligt, måste väsentligt ökade investeringar på detta område äga rum. Ett förbättrat vägnät på landsbygden är nödvändigt, såvida man ej vill skynda på att göra landsbygden till en ödebygd.

Vad slutligen beträffar fjärde huvudtiteln, har jag ingen större anledning att framföra någon kritik. Tvärtom skulle jag kunna uttala mitt gillande utom på två punkter. Herr statsrådet Vougt har inte ansett sig kunna tillmötesgå skyttarnas önskemål om högre anslag. Jag håller för givet att det väckes motion i den frågan. Skyttet borde lika väl som andra institutioner kunna få anslaget höjt i samma mån som penningvärdet försämras. Dessutom torde det vara riktigt, att när de ordinarie försvarsanslagen minskas, bör man i högre grad utnyttja det frivilliga arbetet genom att bevilja högre anslag åt de frivilliga försvarsorganisationerna. Det vore därför befogat att riksdagen gick med på de anslagshöjningar, som tillstyrkts av civilförvaltningen.

Beträffande försvarsorganisationens kostnader efter den 1 juli 1947 beräknades dessa år 1942 till cirka 650 miljoner kronor om året. Från vårt parti uttalades i 1942 års försvarsutskott, att vi betvivlade att samtliga kostnader skulle kunna rymmas inom den föreslagna kostnadsramen, och vi ha ju fått rätt. Om man omräknar de 650 miljonerna till nuvarande prisläge samt lägger till kostnaderna för av riksdagen efter år 1943 beslutade sociala förmåner och organisationsändringar m. m., så kommer man till att årskostnaden skulle bli 835 miljoner kronor. Då har man emellertid — vilket vi befarade — ej tagit med förnyelse av all materiel. En sådan förnyelse skulle draga en årlig kostnad av 157 miljoner kronor — siffrorna äro givetvis ungefärliga. I stället för 835 miljoner kronor kostar alltså i nuvarande prisläge organisationen, om den skall fungera, 992 miljoner kronor, vartill bör läggas den löneökning som nu är beslutad eller cirka 30 miljoner kronor. Vi komma alltså till att den nuvarande organisationen skulle kosta över en miljard om året.

Jag nämner detta därför att det tydligen är befogat att belysa vilka väldiga ingrepp, som måste göras i den nuvarande organisationen, om försvarets kostnadsram väsentligt kommer att skäras ned. Även om man från viss försvarsgren börjat försvarsdebatten, anser jag att man bör undvika att tvista i försvarsfrågorna, innan försvarskommittén i vår fattat sitt principbeslut, men så mycket är givet, att i det sammanhanget även avvägningen mellan försvars-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

grenarna måste baseras på erfarenheterna från kriget och att ej traditioner få lägga hinder i vägen för att man når största effekt för pengarna.

Försvarsministern har på ett erkännansvärt sätt följt försvarsutredningens hemställan om försiktighet med anslagen, så att man ej föregriper den pågående utredningen om försvarets organisation. På en punkt har försvarsutredningen ej varit enig, nämligen i fråga om jagarbygget. När jag läste statsrådets hemställan på den punkten erkänner jag att jag fann statsrådets formuleringskonst något humoristisk. Jag tror att jag vågar skämta, ty jag tror att statsrådet Vougts inte ogillar ett skämt. Jag dristar mig att med en strof ur operetten *Sköna Helena* om statsrådets ställningstagande på den punkten kväda, att »han är inte modige Akilles, modige Akilles, modige Akilles, han är oraklet i Delfi, oraklet i Delfi han». Såsom han har formulerat ifrågasvarande punkt är det faktiskt både ja och nej. Nu har det väckts en motion i frågan, och jag vill inte med detta pressa herr statsrådet till något ställningstagande, ty jag hoppas att riksdagen i april skall kunna få så klara uppgifter från försvarsutredningen, att ett riktigt ställningstagande blir möjligt i statsutskottet. Så mycket borde man dock med hänsyn till de av mig tidigare lämnade siffrorna inse, att om flottan vid en ny försvarsorganisation får en årlig budget, som inte är hälften så stor som den nuvarande, det inte går att i en sådan flottorganisation få rum med alla de flottenheter, som vi nu ha. Nybyggnader för flottan skulle sålunda kunna förhindra ett tillfredsställande utnyttjande av anslagen för andra försvarsgrenar.

I sitt anförande framförde statsministern en synpunkt som jag, herr talman, tycker var mycket uppfriskande. Dels ansåg statsministern, att det var riktigt att socialdemokratiska partiet ensamt bar ansvaret för politiken och dels ansåg han att det var välgörande med en fri och från kritik från oppositionen. Det synes mig att övriga partier helt böra acceptera detta. Men socialdemokraternas enskilda ledamöter och tidningspress borde då efter denna deklaration från statsministern ej bliva så irriterade och arga, om den s. k. oppositionen tar statsministern på orden.

Herr **andre vice talmannen** erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag begrep inte riktigt vad herr von Heland menade med sitt tal om de sociala reformerna och skatterna. Han erkände, att bondeförbundet varit med om de hittills beslutade sociala reformerna, och förklarade, att partiet i fortsättningen kommer att vara med om flera, men han tillade, att inte alla sociala projekt böra ha förtursrätt framför skattesänkning. Det anser inte jag heller, men herr von Heland kan inte komma ifrån att de utgifter, som vi ha beslutat, skola betalas. Det kan man inte göra med annat än skatter. Kan man inte betala dem med de skatter, som statsrådet Wigforss föreslår, får man göra det med andra. Eftersom det är de stora inkomsttagarna och förmögenhetsinnehavarna, som herr von Heland är rädd om, måste hans propå alltså innebära, att man skall överflytta en del skatter från de stora till de små inkomsttagarna. Det skulle vara intressant att höra, om innebörden i bondeförbundets förslag beträffande skatterna verkligen är att landsbygdens folk skall få en större skattebörda i stället för de stora förmögenhetsägarna.

Herr von Heland tillskrev mig uttalandet, att oppositionen är skulden till allt tokigt. Han frågade, om inte jag tror att allmänheten märker att allt blivit dyrare. Så lätt kommer man inte ifrån den saken. Det var ju en betydande inflation under kriget, när penningvärdet sänktes med 30 procent. Ändå var sparverksamheten mycket betydande, nästan större än någonsin förut. Nu kan man inte just i dag konstatera någon inflation, men trots detta

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

gå insättningarna i bankerna tillbaka. Det måste bero på den panikagitation, som bedrivs av herr von Heland och andra oppositionsledare i riksdagen. Inflation är ju i mycket hög grad ett panikfenomen, och det är oppositionens agitation mot regeringen som har försett den av herr von Heland påstådda iakttagelsen med panikens signatur.

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till herr **von Heland**, som yttrade: Herr talman! Jag hinner inte i ett kort genmäle svara herr Åkerberg på vad han sade om skatterna, men jag förmodar att en partikamrat till mig senare kommer att göra det.

Herr Åkerbergs påstående, att det är oppositionen som försatt allmänheten i panikstämning, är rätt egendomligt, ty för dagen ha vi en statsverksproposition, vari påpekas precis samma saker som vi tidigare ha talat om. Det är ingen skillnad på vad regeringen sålunda äntligen förkunnar och vad oppositionen förkunnar om inflationen. Skillnaden är att regeringen ej vidtager effektiva åtgärder mot inflationen under det att oppositionen kräver motåtgärder.

Herr Linderot: Herr talman! Det är betecknande för hur irrationellt vårt samhälle är organiserat, då vårt största bekymmer att döma av den debatt, som förts här i dag, består däri att vi ha för mycket pengar, starta för många företag, exportera för mycket och i visst avseende importera för mycket. Vi ha kort sagt en exceptionell högkonjunktur, som trycker oss alla oerhört och skapar väldiga ekonomiska bekymmer. Ytligt sett kanske det blev bra, om vi togo och lade oss att sova en stund och inte voro så företagsamma! Då kanske några mystiska ekonomiska krafter genom något slags självläkningsprocess kunde bringa jämvikt och harmoni med åtföljande balans och avspänning i handelsekonomin.

Inte minst de vid statsverkspropositionen fogade bilagorna med analyser av den ekonomiska utvecklingen ge en rätt dräplig bild av nationalekonomernas oförmåga att lösa de socialekonomiska problemen. Det kanske kan vara en tankeställare för de ekonomiska nationalisterna och då inte minst herr von Heland med sitt klart uttalade missnöje med krediter till utlandet. Det bör även vara en tankeställare för dem, att man i den budgetlitteratur, som vi fått i handom, ju i hög grad intresserar sig för konjunkturutvecklingen i Amerikas förenta stater, ja, det verkar nästan som om man hoppades på att en kris i Amerika skulle läka sjukdomarna i den svenska ekonomiens organism. Jag kanske till det resonemanget skulle kunna göra den reflexionen, att nog kan Karl Marx i dag glädja sig i sin himmel, när han ser hur vi lägga våra pannor i bekymrade veck, då vi diskutera problem på vilka han gav den principiella lösningen för så där en hundra år sedan.

Emellertid skall jag inte fördjupa mig i några teoretiska spekulationer om dessa dagsaktuella problem. Men jag skulle gärna vilja göra finansministern en fråga, om den når honom, nämligen vad han menar med »samhällsekonomisk balans». På s. 12 i bilagan till statsverkspropositionen står det ju följande: »Strävan efter samhällsekonomisk balans knytes sålunda samman med strävan att finna sådana anordningar inom det ekonomiska livet, som både ta hänsyn till behovet att främja företagsamhet och sparsamhet och samtidigt ge olika medborgargrupper känslan av att få ut sin rättmätiga andel av produktionsresultatet.»

Finns det verkligen någon möjlighet att åstadkomma samhällsekonomisk balans i ett samhälle som vårt, med privat äganderätt till produktionsmedlen som dominerande ekonomisk faktor? Det skulle möjligen vara för ett litet, litet ögonblick i historiens gång, ett ögonblick så kort att vi inte skulle märka det, som en sådan balans skulle kunna uppstå, nämligen när högkonjunktur

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

och lågkonjunktur passera varandra. Annars förstår jag inte vad man överhuvud taget kan syfta till med tal om samhällsekonomisk balans i ett samhälle konstruerat så som vårt.

Det där talet om en rättmätig andel av produktionsresultatet förefaller mig också rätt så dunkelt. Det finns väl ingen mätare, som vi kunna använda för att konstatera vem som får en rättmätig andel av produktionsresultatet? Det är väl i varje fall tills vidare och för översködlig tid en maktfråga, en fråga om vem som tillskansar sig en viss del av produktionsresultatet. Vi ha ju hört icke minst i dag, hur oerhört orättvist regeringen handlar, regeringen som kriminaliserar de stackars fattiga svenska kapitalisterna och som uppträder som vivisektionister eller vad det nu var man sade. Och ändå kan väl regeringen under inga förhållanden sägas sikta på att skapa en regel för en rättmätig fördelning av produktionsresultatet. Jag tror alltså, att om man gör sådana där resonemang rör man sig i en metafysisk drömvärld; man flyr från verkligheten och förvirrar därigenom den ekonomiska diskussionen.

Jag skall inte gå in på detaljerna i den ekonomiska politiken — det har talats om den i dag, och under höstriktsdagen diskuterade vi praktiskt taget samma sak. Jag tror att det saknas ett verkligt resolut grepp från regeringens sida. Jag tycker faktiskt att regeringen är något för undfallande gentemot den tämligen larmande oppositionens angrepp. Ty är det så nödvändigt att tillmäta oppositionen den betydelse, som regeringen tillmäter den, såvitt jag kan förstå av dess ekonomiska politik? Är det så farligt med regeringens misshandel av de svenska kapitalägarna? Under hela kriget ha vi hört talas om denna misshandel — herr Wigforss har ju gjorts till inkarnationen av allt som ingår i begreppen konfiskation och utrotning av företagssamhet och kapitalbildning — men hur har det i verkligheten gått med de stackars företagarna och kapitalisterna? Ja, jag såg någonstans i budgetlitteraturen här, att summan av redovisade och taxerade förmögenheter över 20 000 kronor under krigsåren har stigit från ca 12 000 miljoner kronor till ca 18 000 miljoner kronor. Jag tycker att 6 000 miljoner kronor netto på krigsårens svårigheter räcka till, och inte behöver man väl börja tala om kriminalisering bara för att staten vill hämta hem 40 miljoner kronor i kvarlåtenskapsskatt, 40 av 18 000 miljoner!

Behöver regeringen verkligen darra på manschetten inför dessa oppositionens angrepp? Vi ha i det kommunistiska partiet på ett tidigt stadium angivit vissa betydligt hårdare åtgärder, som vi tycka skulle vara rimliga, utan att på något sätt ha betraktat våra propåer såsom angrepp emot den kapitalistiska samhällsordningen eller mot kapitalets herravälde här i landet. Redan vid förra riksdagen framlade vi åtskilliga sådana förslag. Vi delade inte den föreställningen, att en sysselsättningskris med prisfall och produktionsminskning ovillkorligen skulle bli utvecklingens karakteristik efter kriget, och vi föreslog en rad åtgärder; jag kan nöja mig med att erinra om några rubriker: Strängare reglering av importen, så att nödvändiga varor skulle ges företräde — något som herr von Heland talade om fast han inte har upptäckt det förrän i dag; vi motionerade om det i fjol, men då hade herr von Heland inte någonting att säga. — Extravinster på export utnyttjas för att hindra de höga importpriserna att driva upp den inre prisnivån. — Möjligast intima handelsförbindelser med ekonomiska områden som inte besväras av kriser. — Samhällelig planering och kontroll av alla investeringsområden. — Effektivisering av priskontrollen samt dess användning som ett samhälleligt kamporgan mot monopol och kapitalistiska spekulanter.

Det kan räcka med denna uppräknig av några förslag, som vi ha ställt och som mer eller mindre vänligt ha avvisats av riksdagen och av herr Gräne-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

bo, vilken i dag har haft mycket hårda ord att säga gentemot priskontrollnämnden. Han har sagt att den lämnar åtskilligt övrigt att önska i fråga om effektivitet, men det sade vi redan vid vårriksdagen i fjol; vi ansågo att riksdagen borde skriva till regeringen och be att denna skulle sätta litet bättre fart på priskontrollnämnden. Herr Gränebo var med om att avslå det förslaget. Jag menar att oppositionen inte alltför mycket skall ta sig ton i den ekonomiska debatten, då den nyligen har gått emot vad den i dag med darr på rösten fordrar att regeringen skall genomföra. Dessa saker äro ju inte främmande för regeringen, och de förslag vi ha ställt ha ju också till dels kommit till uttryck i regeringens politik. Det kanske vore bra om man hädanefter kunde påräkna litet bättre gehör för de synpunkter som vi föra fram, detta särskilt från dem som kalla sig oppositionen och som nu lunka efter och alltid vakna alldeles för sent.

Vad är det nu man egentligen vill när det gäller att stoppa penninginkomsterna för att därigenom undvika prisstegringar och därmed också inflation? Man vill framför allt — och här hjälpa inga bestridanden från högerns och folkpartiets sida — vad herr von Heland ärligen utsade, nämligen hindra de svenska arbetarna, som till ett antal av upp emot en miljon för närvarande befinna sig uppe i en lönerörelse, att få en rimlig förbättring av lönerna. Det är vad man främst och faktiskt vill, alla bestridanden till trots. Jag tror inte att man, om man skulle detaljdiskutera den lönepolitiska situationen och de krav som äro resta från fackföreningarnas sida, skulle kunna få sakligt belägg för att det ligger någon stor inflatorisk fara i att bevilja de från arbetarnas sida begärda löneförhöjningarna. Det kan tvärt om bevisas för dem, som vilja fördjupa sig i tillgängligt siffermaterial, att de löner man i allmänhet begär icke behöva medföra någon särskild inflationsrisk.

Statsministern hade alldeles rätt när han visade på det psykologiska momentet i prisstegrings- och inflationsförhållandena, och det är alldeles klart, som herr Åkerberg sade i en replik till herr von Heland, att den opposition, vars representanter här framträda såsom de verkliga kämparna emot inflationen, verkligen på allt sätt har bidragit till att skapa de psykologiska förutsättningarna för den inflatoriska utvecklingen. På herr von Helands fråga, om oppositionen bär skulden till att folk inte vill spara pengar, kan man svara otvetydigt: ja, oppositionen är i synnerlig grad skuld till att folk inte vill spara pengar. Att insättningen på sparkasseräkning i affärsbankerna, sparbankerna och postsparbanken har sjunkit från ungefär 730 miljoner kronor till litet över 500 miljoner kronor beror naturligtvis delvis på att det har förelegat ett starkt behov hos småspararna att, när det nu har kommit litet varor i marknaden, ta igen något av vad de under krigsåren ha måst försumma i fråga om kompletteringsköp, men dessutom beror det på att den s. k. oppositionens tidningspress har inbillat folk, att det är bäst att köpa så mycket som möjligt, eftersom kronan snart inte är värd någonting och man då inte får någonting för sina pengar. Det är faktiskt vad oppositionens press har gjort, och de som här göra sig till balda kämpar mot inflationen medverka medvetet till att driva inflationen framåt. En effektiv priskontroll är givetvis botemedlet eller åtminstone ett av de väsentliga botemedlen.

Innan jag lämnar denna fråga om lönesatserna och inflationen skulle jag, i anslutning till vad jag sade om att regeringen inte skall vara för efterläten gentemot oppositionen, vilja ta upp en formulering, som statsministern använde i sitt anförande vid sammanträdet början här i dag. Han sade att det behöver bedrivas upplysningsverksamhet, som bland annat klargör att det kan krävas uppoffringar av alla samhällsgrupper för undvikande av en inflation. Däri finner jag en vacklan från regeringens sida i fråga om den ak-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

tuella lönepolitiken, ty börjar statsministern slå an den tonen, att alla folkgrupper måste göra uppoffringar, så har han ju därvid redan inkluderat arbetarna bland dem, som nu skola göra uppoffringar för att det inte skall inträffa någonting otrevligt för det svenska storkapitalet. Det är verkligen inte på sin plats att återigen gå till arbetarna och kräva offer. Under krigsåren gjorde man det. Arbetarna voro lojala och offrade mer än vad som objektivt sett skulle ha varit nödvändigt, och nu, när de skola börja få någonting för att de voro lojala under krigsåren, så börjar man från regeringsbanken återigen tala om nödvändigheten av att alla folkgrupper skola göra uppoffringar. Låt de där som äga de 18 000 miljonerna offra litet mera innan man går till arbetarna och säger, att de måste göra uppoffringar nu igen därför att det är fara för inflation, det är mitt bestämda råd till regeringen, i den mån regeringen i dessa frågor överhuvud taget anser sig behöva något råd. Den broms på arbetarnas lönekrav, som behövs, finns med tillräcklig effekt i Svenska arbetsgivareföreningen, och regeringen behöver inte börja predika om uppoffringar för Sveriges arbetare i nuvarande situation.

Det kanske här skulle sägas en sak i anslutning till herr von Helands yttrande, att man inom det socialdemokratiska partiet är rädd för kommunisterna och att det är därför som man nu faller undan för enligt hans mening oberättigade lönekrav. Detta, att regeringen och den fackliga ledningen i landsorganisationen skulle ligga under tryck från kommunisterna och därför mot bättre vetande falla undan för ohemula lönekrav, hör till oppositionens legendbildningar och sagor, ty för närvarande ligga icke LO-ledningen och regeringen under något som helst tryck från kommunisterna i fråga om lönekraven. För två år sedan lågo faktiskt den fackliga ledningen och regeringen under ett starkt tryck från kommunisterna, men i dag är det inte så. De som följa med avtalsrörelserna kunna konstatera ett nästan sensationellt förhållande, nämligen att alla fackförbund, omfattande sju—åttahundratusen arbetare i lönerörelse, på sina avtalskonferenser ha utformat sina lönekrav utan att, såvitt jag vet, en enda kommunistisk reservation föreligger. Det är mycket länge sedan ett dylikt förhållande senast rådde inom fackföreningsrörelsen, och det faktum att ett sådant föreligger nu styrker alltså mitt uttalande, att det inte föreligger något tryck från kommunisternas sida på det lönepolitiska fältet. Enigheten bland arbetarna om de framställda kraven samt den moderation, som de ha lagt i dagen vid utformandet av kraven, borde verkligen vara en maning till övriga parter att icke spekulera i att genom ett slags inflationspsykos söka driva arbetarna tillbaka från de positioner som de söka intaga.

Här skulle man kanske kunna infoga något om bristen på arbetskraft och vad denna brist medför i lönepolitiskt hänseende, men jag vill inte uppehålla mig alltför länge vid detta tema. Jag vill emellertid påpeka, att till en god ekonomisk politik hör att man, alldeles särskilt i nuvarande situation, beaktar det krav som har ställts från de stora kvinnomassornas sida, vilka till dels äro indragna i produktionslivet, det krav som har rests i hela vår generation, nämligen att man skall införa lika lön för lika arbete. Statsmakterna borde här gå i spetsen och faktiskt också tillämpa den princip om likställighet mellan könen, som i teorien är stadfäst genom beslut i riksdagen. En jämställdhet för kvinnorna i lönepolitiskt och ekonomiskt hänseende hör ju till demokratiens grundvalar, och ett genomförande av den skulle också bidraga till lösandet av problemet om bristen på arbetskraft, då kvinnorna skulle bli mer benägna att deltaga i produktionslivet. Till denna fråga hör givetvis en hel rad andra frågor, t. ex. frågor om barnhem, daghem, krubbor o. s. v., men det skall jag inte beröra.

Då jag har kommit att tala om kommunisternas tryck på socialdemokra-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

tien, vilket ju är en mycket kär visa att sjunga för oppositionen. vill jag göra ytterligare ett par reflexioner. Herr statsministern Erlander har ju nu infört en ny praxis i remissdebatten, nämligen att statsministern å regeringens vägnar inleder debatten och med all kraft framför regeringens synpunkter utöver vad som anföres i statsverkspropositionen — för att sedan avlägsna sig från kammaren. Men jag skulle vilja rikta en fråga till den tomma statsministerplatsen; det kanske kommer under statsministerns ögon i protokollet. Jag skulle sålunda vilja fråga, varför han är så angelägen att nedvärdera det kommunistiska partiets betydelse inom den svenska arbetarrörelsen. Av någon otvivelaktig anledning har statsministern fått för sig, att kommunismens tillbakaträngande »ligger i linje med tidsutvecklingen», såsom han vid ett tidigare tillfälle utvecklade saken. Det hör naturligtvis inte direkt till vår diskussion här i dag, men då det har berörts av olika talare skulle det kanske vara lämpligt att statsministern, om inte nu så vid något annat tillfälle, gäve litet bättre skäl för denna sin ståndpunkt gentemot det kommunistiska partiet. Ty alla fakta strida ju emot den uppfattning han har lagt fram. Intens fryksdalsvalet synes ju ha förändrat hans uppfattning, och därför tillåter jag mig att rekommendera statsministern att studera de faktiska förhållandena inom den politiska utvecklingen i Europa för närvarande. Ty det är ju kännetecknande för den politiska utvecklingen i Europa under efterkrigstiden, att de kommunistiska partierna marschera fram synnerligen mäktigt i samtliga Europas länder, och då kanske man inte bör sticka huvudet i busken, utan acceptera detta faktiska förhållande och inte hänge sig åt önsketänkande i det politiska livet; ett sådant önsketänkande kan ju vara rätt riskabelt. Man kan ju inte tänka sig att statsministern föreställer sig, att de hundratusentals svenska medborgare, som i det kommunistiska partiet se en naturlig företrädare för sina revolutionära samhällsuppfattningar, skulle vara villiga att låta sig företräda av den socialdemokratiska partiledningen; det är ju tämligen klart att de inte vilja det. Det förhållandet, att vi stödjande regeringsprogrammet och inte uppträda som opposition mot regeringen i den aktuella politiken, kan inte vara något skäl till att vi skulle gå in i det socialdemokratiska partiet; om så vore skulle högern, folkpartiet och bondeförbundet ha haft skäl att ansluta sig till det socialdemokratiska partiet under krigsåren, då de deltog i samlingsregeringen.

Jag vill i denna för den svenska politiken rätt viktiga fråga säga, att en sådan frontställning mot kommunisterna, som statsministern har givit uttryck för i tal sedan han har tillträtt sitt ämbete, egentligen inte stämmer med regeringens politik; om herr statsministern menar allvar med genomförandet av efterkrigsprogrammet, som ju också är regeringens program, och om han inte menar att detta program bara är skådebröd för folket, då måste han också veta, att det är uteslutet att man skulle kunna genomföra detta program i kamp mot det kommunistiska partiet. Den viktigaste förutsättningen för programmets genomförande är ju enighet inom arbetarklassen om programmets omsättande i verkligheten, och vi komma verkligen i det kommunistiska partiet inte att låta provocera oss till frontalkamp mot det socialdemokratiska partiet. Det skulle vara en politisk dumhet, det skulle vara orätt gentemot hela Sveriges arbetande folk om man skulle försöka göra det. Vi ställa icke småskurna partiegoistiska intressen före intressen som gälla hela arbetarklassen och hela det arbetande folket.

Jag skulle också vilja rikta en annan fråga till herr statsministern. I mitten av december publicerades i den danska regeringens huvudorgan i Köpenhamn en intervju med Sveriges statsminister, varvid intervjuaren även berörde »problemet Norden i världspolitiken». Enligt den danska tidningen yttrade

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

statsministern därvid följande: »Vi nordiska länder måste nu göra vår insats tillsammans i Förenta Nationerna. Vi måste stödja varandra och uppträda gemensamt, så att vi kan skapa en faktor som blir hörd.» I anslutning till detta vill jag fråga statsministern: Är den danska tidningens återgivande av berörda samtal riktigt? I så fall, hur kan statsministern förena denna ståndpunkt med regeringens officiella utrikespolitik, som vid flera tillfällen, och även i Förenta Nationerna, framförts av vår utrikesminister och som innebär att Sverige i utrikespolitiken avböjer deltagande i varje slag av blockbildning?

Eftersom jag har kommit att beröra utrikespolitiska problem vill jag uttala min tillfredsställelse över den i allmänhet demokratiska kurs, som regeringen och utrikesministern företräda, samtidigt som jag dock skulle önska ett något djärvare framträdande mot de reaktionära krafterna i världspolitiken, exempelvis i fråga om ställningen till Francoregimen.

Det kanske också kan tillåtas mig att i detta sammanhang upprepa en tidigare hemställan till utrikesministern, att han företar en översyn av personalbeståndet på de ansvariga posterna inom utrikesdepartementet, framför allt när det gäller vår utländska representation. Jag tänker härvid icke endast på de skandaler inom utlandsrepresentationen, som på senare tider blottats inför svenska domstolar, utan mera på önskvärdheten av att nya principer för rekryteringen inom diplomatin få göra sig gällande. Pålitliga demokrater måste bekläda våra diplomatiska förtroendeposter, om regeringen skall bli i stånd att föra en demokratisk utrikespolitik. Med detta har jag givevis icke generellt ifrågasatt pålitligheten eller det demokratiska sinnelaget hos våra diplomater, av vilka jag i utlandet träffat åtskilliga som jag sätter mycket högt värde på. Men att det inom utrikesdepartementets hank och stör behövde göras en liten uppfriskning på vissa områden, därom råder absolut ingen tvekan.

Till sist ett par ord om jordbrukspolitiken, eftersom den har berörts också i denna debatt — jag hade annars föreställt mig att denna huvudfråga i vår politik icke skulle bli föremål för så ingående behandling i dag, alldenstund vi alla vänta på den stora propositionen, som skall framläggas för riksdagen längre fram. Då herr von Heland här har talat litet om den industriella politiken och jordbrukspolitiken vill jag knyta an till och återigen — till sorg eller glädje för herr von Heland — komma i närheten av hans egna uppfattningar.

Det är faktiskt nödvändigt att vi, när vi tala om jordbrukspolitik, observera, att de starka ekonomiska krafter i vårt land, som vi förstå med begreppet storfinansen, också ha en uppfattning om hur man skall ordna ekonomin för det svenska jordbruket. Jag skulle vilja stå herr von Heland till tjänst med ett par citat för att visa, att storfinansen har en mycket kontinuerlig linje i sina uppfattningar. Då herr förste vice talmannen Gränebo vill försvara beredskapsnivån i jordbruket, d. v. s. att vi skola ha en så stor jordbruksproduktion att vi, om vi återigen skulle komma att bli avstängda vid ett krigstillfälle, kunna vara självförsörjande, kan det kanske vara nyttigt även för honom att höra på de citat jag här skall ge. Jag skall citera ett par tidskrifter, som äro mycket auktoritativa för de industriella och för storfinansen. Den 11 november 1943 skriver tidskriften *Affärsvärlden* under rubriken »Jordbrukets rationalisering» bl. a.: »... man anser att det behövs bruksningsdelar av omkring 200 hektar för att möjliggöra en fullständig rationalisering efter nu kända riktlinjer... Genom gemensam maskinanvändning för flera mindre eller medelstora jordbruk kan en viss grad av mekanisering uppnås, men de fullständiga fördelarna kunna säkerligen blott vinnas genom en direkt sammanslutning till större bruksningsdelar... En mycket framstående industrichef, som även har stora erfaren-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

heter från jordbruket, anser att man måste gå den ryska vägen och helt enkelt tvinga folk att sammansluta jordbruken i större enheter».

Detta var år 1943. För att styrka att dessa tankegångar fortfarande äro vägledande för storfinansen och de storindustriella ber jag att få citera tidskriften *Industrias* ledande artikel i nr 15 1946. I denna heter det: »Jordbruket måste dragas tillbaka från den mindre produktiva marken, framför allt de stora skogsområdena . . . Även i övrigt måste de ofullständiga jordbruken avvecklas så fort ske kan, till väsentlig del genom nedläggning . . . Den allmänna opinionen både i stad och på land måste lära sig inse, att den avfolkning av landsbygden, som är ett led i lantbrukets organisation, är nyttig och ändamålsenlig. . . . Därför är det synnerligen oklokt och ännu ett uttryck för det irrationella i jord- och jordbrukspolitiken att förbjuda stadsbor att köpa jord på landet.» Jag skulle kunna göra ännu flera citat.

Detta är en helt annan linje än herr förste vice talmannens och herr von Helands, och det är en helt annan linje än den som företrädes av dem, som allvarligen vilja hjälpa den svenska jordbrukande befolkningen fram till verklig likställighet med de övriga grupperna inom det svenska samhället. Jag skall inte diskutera vissa synpunkter i här citerade artiklar, som i och för sig kunna vara teoretiskt oangripliga och riktiga, men tendensen i storindustriens och storfinansens strävan härvidlag är mycket klar. Får man göra som man vill, kommer man icke att ge sig till tåls förrän äganderättshandlingarna till den svenska bondejorden ligga säkert inlåsta i bankvalven vid Gustav Adolfs torg och Kungsträdgårdsgatan.

Alldeles särskilt bör ju bondeförbundet vara intresserat av att se, att det inte är tillfälliga hugskott som här komma till uttryck, utan att det är en linje som storindustri och storfinans i vårt land följa. Och då måste jag fråga, om bondeförbundet verkligen anser sig böra vid de allmänna valen och även nu i oppositionen mot regeringen gå i flock och farnöte med folkpartiet och högern, som företräda de synpunkter vilka jag här har citerat? Folkpartiets och högerns representanter komma eventuellt redan här i debatten att bestrida, att detta är deras synpunkter, och citera andra uppfattningar, som de ha givit uttryck för. Jag vill redan nu ge en förskottsreplik på den punkten och säga, att vi se icke till munnen utan till händerna, som ett gammalt ordspråk lyder. Vi se icke till deklarationerna, utan till vad man i verkligheten gör, och den svenska storfinansens har redan i praktiken bevisat, hurusom den är i färd med att placera den svenska bondejorden innanför gårdesgårdarna till sina egna domäner. Därför behöva vi icke hysa tvivel om vartåt strävandena i verkligheten leda. Därvid hjälpa inga bestridanden, ty vill man bestrida detta, får man göra som en beryktad kollega i den danska riksdagen en gång sade: då får man bestrida fakta.

Det vore alltså tacknämligt, om bondeförbundet till omväxling med sin mycket friska och hurtiga opposition skulle vilja tala om vad partiet anser om dessa saker och vad som är motiveringen till att bondeförbundet i de allmänna valen alltid hjälper till så gott man kan för att just storfinansens och storindustriens skola få så många representanter som möjligt i de parlamentariska församlingarna. Det vore inte ur vägen att här få höra ett ärligt bondeord, som för oss övriga klargör vilken politik bondeförbundet i dessa stycken i verkligheten företräder. När det kommer till kritan, få vi kanske börja skrapa litet grand med naglarna på förgyllningen också när det gäller bondeförbundet.

Jag skall inte längre uppehålla mig vid de problem, som ha berörts här i debatten. Vi ha i det kommunistiska partiet ingen anledning att revidera våra ståndpunkter och vår inställning när det gäller de aktuella politiska proble-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

men. Vi vilja, som vi tidigare ha deklarerat, verka för genomförandet av arbetarrörelsens efterkrigsprogram. Vi framträda icke såsom opposition till regeringen. Vi anse att den kurs, som regeringen har slagit in på, måste vara till nytta för de breda folklagren, om den fullföljes med djärvhet och fasthet. Därför stå vi icke i opposition till regeringen utan önska, att efterkrigsprogrammet — som är regeringens program — skall vara det grundläggande och riktningsgivande i politiken. Därutöver önska vi ett kulturprogram, som tar sikte på de breda folklagens kulturella lyftning, med allt vad till detta begrepp hör, och som tar hänsyn till de intellektuellas och mellanskiktens faktiska brännande intressen.

Vi känna oss icke oroade av den borgerliga oppositionens basunstötter, och vi tillåta oss att uttala den förväntningen, att regeringen med fasthet genomför en politik, som vinner understöd från hela den svenska arbetarrörelsen.

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag skulle ju kunna nöja mig med att instämma i det anförande, som här förut har hållits av herr förste vice talmannen, men jag har det oaktat ansett mig böra begära ordet för att närmast uppehålla mig vid några för Norrland speciella frågor. Innan jag ingår på dessa, vill jag emellertid passa på tillfället att yttra några ord rörande den föreliggande statsverkspropositionen så vitt angår nionde huvudtiteln.

Den nu framlagda nionde huvudtiteln innebär i jämförelse med samma huvudtitel vid 1946 års riksdag en minskning i totalsumman av de äskade anslagen med inte mindre än 105 832 400 kronor. Detta är enligt min mening en rätt anseelig summa, och det torde inte alls få anses uteslutet att ganska många, som ha bläddrat igenom huvudtiteln och läst sammanfattningen på dess sista sida, känt en smula undran, ja kanske i viss mån blivit förskräckta inför nämnda förhållande. Man har säkerligen ställt sig den frågan: vad är nu meningens med denna kolossala minskning av anslaget under jordbrukets huvudtitel? Undersöker man saken något närmare, visar det sig dess bättre inte vara så illa som det faktiskt ser ut. Anledningen är nämligen den, att i den nu framlagda huvudtiteln icke ingå en del rätt betydande anslag till subventioner m. m. Det är detta som har gjort, att slutsumman i huvudtiteln nu är mycket mindre än förra året. Minskningen är alltså endast skenbar.

Då det torde bli tillfälle för mig att sedermera under riksdagen närmare syssla med de särskilda punkterna i denna huvudtitel, skall jag inte nu ingå på någon närmare granskning av dem. Det är endast en sak jag redan nu vill fästa uppmärksamheten på, nämligen punkt 75 rörande bidrag till hushållningssällskapen. Departementschefen meddelar i sitt uttalande under nämnda punkt, att han har för avsikt att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att i proposition till riksdagen framlägga förslag till omorganisation av hushållningssällskapen. Denna proposition skall grunda sig på det förslag i fråga om nämnda omorganisation, som redan tidigare i princip har beslutats. Även om man naturligtvis inte nu är fullt på det klara med hur förslaget i alla detaljer kommer att se ut — propositionen har ju ännu inte avlämnats — måste man uttala sin tillfredsställelse över att detta förslag nu äntligen kommer att framläggas, och detta i främsta rummet av följande skäl.

För alla, som på ett eller annat sätt haft eller ha att syssla med hushållningssällskapen, torde det vara väl känt att de flesta hushållnings-sällskap ha en mindre god ekonomisk ställning. De ha faktiskt haft att dragas med ekonomiska svårigheter, och från olika håll ha därför under de senare åren framkommit krav på höjda anslag till sällskapen och deras verksamhet. Dessa krav ha till följd av den förestående omorganisationen inte vunnit tillräckligt beaktande. Man har sagt att vi måste vänta, tills den nya organisationen blir ge-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

nomförd. Denna riksdagsmajoritetens inställning till frågan har som sagt gjort, att de flesta hushållningssällskap haft vissa ekonomiska svårigheter att dragas med. I vissa fall har det till och med gått så långt, att hushållningssällskapen måst skuldsätta sig för att kunna uppehålla sin verksamhet. Det måste väl ändå medges, att en sådan ordning ur flera synpunkter sett måste vara i högsta grad olämplig och förkastlig. Det är min och många andras förhoppning, att sedan den nya organisationen blivit genomförd, de till hushållningssällskapen utgående statsbidragen måtte bli va den storleksordning, att hushållningssällskapen få möjlighet att fullt motsvara sitt ändamål och fullfölja sina uppgifter till nytta för jordbruket och dess binäringar. Jag vill än en gång betona, att jag i främsta rummet av nu anförda skäl med tillfredsställelse har läst departementschefens uttalande under denna punkt i statsverkspropositionen.

Med vad jag nu sagt anser jag mig inte på något som helst sätt ha bundit mig i fråga om min ställning till de olika detaljerna i de väntade förslagen. Det är möjligt, för att inte säga mycket sannolikt, att jag för min ringa del inte kommer att kunna på alla punkter ansluta mig till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag skall som sagt nu inte ingå på någon granskning av de särskilda punkterna i nionde huvudtiteln, utan låter därmed bero, då jag hoppas att längre fram under riksdagen bli i tillfälle därtill. Jag skall inte heller uppehålla mig vid den fråga om jordbrukets rationalisering och riktlinjerna för jordbrukets framtida utveckling, som här tidigare har berörts, utan jag anser mig kunna dröja också med detta, tills den kungl. propositionen kommer på riksdagens bord.

Vid ett tillfälle som detta kan jag dock inte underlåta att beröra en annan fråga, som enligt min och många andras mening är av ganska allvarlig beskaffenhet. Den har säkerligen betydelse för hela vårt land, men kanske i allra främsta rummet för Norrland och de norrländska länen. Även om jag har tillåtit mig att ett par gånger tidigare från denna plats beröra denna fråga, hoppas jag att det må ursäktas mig, om jag åter tar upp densamma. Jag syftar på den allttjämt förefintliga svårigheten att skaffa arbetskraft till jordbruket, inte minst det medelstora jordbruket. Jag vågar än en gång säga, att detta är en mycket allvarlig fråga, som regeringen med det allra snaraste bör upptaga till övervägande. Och för min del är jag inte övertygad om att regeringen i tillbörlig grad har beaktat den och vidtagit de åtgärder, som må kunna anses erforderliga för densammas lösning på rätt sätt. Snarare torde under de senare åren en hel del arbetskraft, varav jordbruket haft synnerligen stort behov, med regeringens goda minne ha överförts från jordbruket till andra yrken av skilda slag. Förhållandet har i stort sett varit detsamma när det gäller den för skogsbruket behövliga arbetskraften. Inte minst har staten själv under senare år uppträtt på arbetsmarknaden som konkurrent om arbetskraft, behövlig för jord- och skogsbruket. Jag syftar här givetvis inte så mycket på den arbetskraft, som staten behöver för sina anläggningar av olika slag, exempelvis väganläggningar och liknande — sådana arbeten bli ju förr eller senare till nytta för produktionen, alltså även för jordbruket och skogsbruket. Nej, vad jag här åsyftar är framför allt den civila manliga arbetskraft, som numera i ganska stor utsträckning användes för utförande av militärt handräkningsarbete vid våra truppförband. Är verkligen nämnda anordning nödvändig? Jag ser inte försvarsministern här närvarande, annars skulle jag ha velat till honom ställa den frågan, huruvida det inte är möjligt att för utförande av ifrågavarande arbete använda militär arbetskraft. Enligt min uppfattning borde så kunna ske, och jag stöder denna min uppfattning därpå att det vid våra truppför-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

band finnes god tillgång på för ändamålet lämplig personal. Jag syftar givetvis på sådana inkallade värnpliktiga, som icke äro fullt vapenföra men som mycket väl skulle kunna lämpa sig för ifrågavarande arbeten. Härtill kommer, att det ute i bygderna är en allmän uppfattning — jag tvekar inte att säga det — att vid våra militära förband förekommer ett ganska stort slöseri med arbetskraft och arbetsdagar och att den militära personalen icke utnyttjas på ett rationellt sätt.

Sedan ber jag, herr talman, att få beröra en annan fråga, som man skulle kunna beteckna som de väglösa bygdernas problem. Även detta är en speciell norrlandsfråga. Mitt uttryckssätt får naturligtvis inte tolkas så som om jag skulle mena, att vi i Norrland totalt sakna vägar. Nej, det finns naturligtvis en hel del vägar också i Norrland, men vad jag vill säga är att de befintliga vägarna äro alldeles otillräckliga. I detta sammanhang förtjänar det kanske omnämnas, att strax före jul i Sollefteå hölls ett talrikt besökt möte med representanter för ett stort antal kommuner inom Västernorrlands län, varvid med skärpa framhölls behovet av större medelstildelning för vägbyggnader och vägunderhåll inom särskilt de norrländska länen. Det framhölls också, att det främst gäller att tillgodose de väglösa bygdernas behov av vägar, innan man rätar gamla vägar och bygger autostrador. För undvikande av allt missförstånd vill jag här inskjuta, att den allmänna meningen vid mötet var, att skulden till det efterblivna vägbyggandet inom länet inte är att söka hos vederbörande vägdirektör eller hos länets vägförvaltning i övrigt. Tvärt om vitsordades ganska allmänt att vägdirektören, vilken själv är infödd norrlänning, nedlagt ett mycket gott arbete i syfte att få så mycket medel som möjligt till vägväsendet inom länet. Nej, felet ligger nog — trodde man allmänt, och det kanske med rätta — hos statsmakterna, som icke beviljat tillräckliga anslag för ändamålet.

Alla måste vi vara överens om att kommunikationsfrågorna spela en synnerligen viktig roll för ett lands eller en landsdels utveckling och framåtskridande, inte minst då för de norrländska skogstrakterna. Man kan inte begära att människor, som bo i väglösa bygder, i längden skola finna sig i förhållandena. Vägfrågorna intaga också en central plats i diskussionen ute i bygderna, och det måste sägas vara anmärkningsvärt, att inte statsmakterna uppmärksammat detta problem i högre grad än som är fallet. Kommunikationerna ha inte blott en ekonomisk betydelse, utan de äro av synnerligen stor vikt också för en bygds kulturella standard, för skogsvården o. s. v.

Enligt en uppgift, som jag har fått av vägdirektören i Västernorrlands län, behövas i detta län ungefär 155 nya vägar, vilka skulle dra en anläggningskostnad av 50 miljoner kronor. Dessutom behöver man 48 ödebygdsvägar med en sammanlagd längd av 50 mil till en beräknad kostnad av 12 miljoner kronor. Det årliga anslaget uppgår för närvarande endast till 800 000 kronor. Med den takt, som anges av nuvarande medelsanvisning, skulle det dröja 75 år, innan detta vägprogram hunnit realiseras. Det gäller för skogsbygdernas befolkning att klart tala om och säga ifrån hur det står till och vilken idyll folkhemmet bjuder denna befolkning.

Det talas i våra dagar mycket, och detta med rätta, om den pågående flykten från landsbygden till städer och tätorter. Man funderar också ganska mycket över vilket eller vilka medel som lämpligen böra komma till användning för att stävja eller åtminstone i någon mån stävja denna flykt. För min del är jag ganska övertygad om att ett verksamt medel härvidlag är att på ett bättre sätt än hittills skett tillgodose orter, varom här närmast är tal, med nödiga vägar. Naturligtvis kunna också andra medel tänkas, men jag skall här förbigå dem. Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet är ju inte närvarande här i kammaren, men jag får väl liksom herr Linderot hoppas, att vad

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

jag här säger till kammarens protokoll kommer under statsrådets ögon. Därför skall jag be att få rikta en varm vädjan i främsta rummet till statsrådet, att han måtte ta nödig hänsyn till och behärta de framställningar, som inom den närmaste tiden med all säkerhet komma att göras till honom från stora grupper av Norrlands befolkning.

Till sist skulle jag vilja beröra ett annat spörsmål, som också är en kommunikationsfrågan av största betydelse för många orter i Norrland. Jag tänker på de trakter, som inte äro belägna i närheten av eller invid Norra stambanan. Jag syftar på regeringens beslut att installa elektrifieringen av järnvägarna. Enligt vad som meddelats i tidningspressen skall ju elektrifieringen av järnvägarna tills vidare inställas, om jag minns rätt från den 1 juli i år. Jag vill inte sticka under stol med att nämnda budskap har mottagits med mycket blandade känslor, för att inte säga med besvikelse bland befolkningen inte minst i de norrländska länen. Vi hade ju hoppats, att åtminstone Ostkustbanan inom den allra närmaste tiden skulle komma att elektrifieras. Detta skulle ha varit av utomordentligt stor betydelse för landet norr om Gävle, kan jag säga. Nu tyckas dessa förhoppningar vara grusade för en obestämd tid framåt. Jag vet inte om uppgiften är riktig, men det säges att regeringens ifrågavarande åtgärd skulle bero på tillkomsten av det s. k. ryssavtalet. Är detta med verkliga förhållandet överensstämmande, så måste man beklaga tillkomsten av detta avtal.

Jag vill inte sluta utan att säga ett ord till herr Linderot. Han ställde en fråga till det parti, som jag tillhör, nämligen hur vi kunde vid val ingå teknisk valsamverkan med de övriga borgerliga partierna. Jag skall inte försöka att närmare utklara och belysa den frågan, men jag skulle vilja ställa en motfråga till herr Linderot: hur kunde det parti, som herr Linderot tillhör, vid senaste förstakammarvalet i Västerbottens och Norrbottens län gå under samma kartellbeteckning som ett annat parti, vilket herr Linderot nog ibland brukar kritisera rätt så skarpt?

Herr **Linderot** erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag vill omedelbart svara herr Tjällgren, att här icke föreligger något jämförbart. För det första har det kommunistiska partiet förklarat sig såsom anhängare av den aktuella politiken i regeringsprogrammet och är således icke oppositionsparti. För det andra har det kommunistiska partiet gjort framställning till det socialdemokratiska partiet om att rösta under gemensam kartellbeteckning, varför från det kommunistiska partiets sida självfallet icke kan föreligga några som helst betänkligheter mot att gå till val under den socialdemokratiska beteckningen för att stänga ute en motståndare till regeringsprogrammet. Om det socialdemokratiska partiet hade haft någon särskilt stark motvilja mot detta arrangemang, hade det kunnat ta en annan partibeteckning och därmed förhindrat att valet i Norrbotten och Västerbotten hade fått denna utgång.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! Vid början av denna remissdebatt överraskade hans excellens herr statsministern med ett anförande, som jag tolkar såsom ett försök att lugna den upprörda opinionsvåg, som just nu går över landet. Statsministern talade programmatiskt och det är ju inte möjligt att efter hans anförande gå in på en närmare detaljgranskning av i vad mån detta programmatiska uttalande skiljer sig från de uttalanden, som göras i statsverkspropositionen. Efter vad som hittills förekommit i svensk inrikespolitik och efter vad som i årets statsverksproposition bebådas, räcker det emellertid inte med ord. Det är gärningarna som måste tala. Skall den stora oro, som faktiskt härskar i de vidaste kretsar,

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

kunna dämpas, fordras det många betydelsefulla justeringar i det program vi nu ställas inför. Denna oro blir naturligt nog inte mindre, när vi tänka på att den regering, som nu sitter, stöder sig på ett majoritetsparti i riksdagens båda kamrar, ett politiskt parti som har såsom grundval för sitt arbete det socialdemokratiska programmet och de 27 punkterna och som därjämte har komministerna som pådrivare.

I motsats till den tidigare avvisade inställningen till en allmän konferens om åtgärder för inflationens bekämpande har statsministern i dag uttalat sig för en dylik konferens, men han kom samtidigt med restriktioner, vilka ytligt sett tedde sig ganska oskyldiga, men som i själva verket äro nog så betydande. Hans programförklaring lydde: god sysselsättning, stöd åt produktionen och fortsatt standardhöjning åt eftersatta folkgrupper. Så kom emellertid till vägledning för tolkningen en allmän hänvisning till regeringens allmänna ekonomiska program. Jag frestas efter åhörandet av detta uttalande att göra följande korta randanmärkningar.

Vad beträffar den första programpunkten, en god sysselsättning, bör framhållas, att vårt nuvarande bekymmer ju inte är att skaffa folk arbete utan att förnuftigt utnyttja den arbetskraft som finns. Vad så angår stödet åt produktionen, må sägas, att man vid avvägningen av våra handelsavtal bortse till att den inflationsbefrämjande kreditexporten hållits inom måttliga gränser och att i stället hemmamarknadens behov tillgodosetts. Vad slutligen beträffar den fortsatta standardhöjningen åt eftersatta folkgrupper har väl ingen något att i princip invända däremot, men för att åstadkomma en dylik standardhöjning förutsättes en politik, som är rakt motsatt den av regeringen förda politiken, nämligen en politik som tar sikte på en progressiv produktion, mindre hård beskattning av företagsamheten samt större frihet åt samma företagsamhet.

Hur statsministern ändå kan tala om en förutsättningslös överläggning är för mig svårbegripligt. Lika svårförståeligt är det, att han rekommenderar frivilligt sparande samtidigt som regeringens hela politik motverkar ett sådant. Diskussion skall man aldrig vägra, men det förefaller svårt att komma till resultat vid en konferens av denna art, om inte regeringen själv inleder med betydande justeringar på viktiga punkter av sin politik.

Herr talman! Det är egentligen felaktigt att rubricera dagens händelse såsom en debatt om statsverkets ekonomiska tillstånd och behov. Det var länge sedan den svenska riksstaten var så obetydlig, att man kunde diskutera statsverkets ekonomi för sig och samhällets för sig. När enbart statens utgifter på drift- och kapitalbudgeterna under det kommande budgetåret beräknas komma att uppgå till över 4 300 miljoner kronor, ja, då ha statens utgifter fått en sådan betydelse i det ekonomiska livet här i landet, att vi måste utvidga dagens debatt till att omfatta hela den svenska samhällsekonomiens tillstånd och behov.

Men den statliga verksamheten inskränker sig som bekant icke till att utbetala de 4,3 miljarder som riksdagen sannolikt kommer att anslå. I utkastet till investeringsbudget se vi, hur staten direkt dirigerar investeringar utom riksstaten på kanske sammanlagt någon miljard kronor. På oräkneliga andra områden sker även privat verksamhet, antingen efter direkta statliga direktiv eller inom en ram som uppgjorts av staten.

När statens styresmän, då främst regeringen, skaffat sig en så utomordentligt stor makt över det ekonomiska livet, är det nödvändigt, att hela denna politik noggrant granskas. Om en enda människa inom denna styrande krets har tänkt fel och givit felaktiga direktiv, ja då kommer en icke obetydlig del av hela den ekonomiska verksamheten att gå i fel riktning. Detta är resul-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

tatet av en planhushållning. I en fri hushållning beror utvecklingen på många olika människors bedömningar, och därigenom blir risken för stora fel mindre än inom planhushållningen.

Såvitt jag kan förstå är det olyckliga det, att de ekonomiskt härskande viljorna inom regeringen allttjämt leva kvar i de 27 punkternas och den fulla sysselsättningens politik, och att man allttjämt håller fast vid en del av de rekommendationer som den s. k. Myrdalskommissionen avgav. Dessa förslag voro ju en plan för efterkrigstidens ekonomiska politik. Det är mänskligt att göra en felbedömning, men det är icke förnuftigt att allttjämt handla efter denna felbedömning, när verkligheten blivit rakt motsatt mot det man väntade sig.

Jag vet inte om regeringen uppmärksammat det, och regeringens politik antyder närmast att den icke gjort det, och därför ber jag endast att få framhålla följande. Det har icke inträffat brist på sysselsättningsmöjligheter, utan det råder brist på arbetskraft. Det är ingen svårighet att sälja våra exportvaror, utan vi ha icke nog folk att framställa flera. Importen har icke kommit i gång som man väntade, utan på många områden är försörjningsläget sämre än under kriget. Priserna ha icke fallit, som man väntade sig, utan de ha stigit. Balansen mellan penning- och varumängd på marknaden har icke förbättrats, utan ytterligare försämrats och risken för inflation synes komma allt närmare.

Nu frågar jag mig som en vanlig olärd medlem av denna kammare, om de ekonomiska teoretikerna i regeringen verkligen följa sina lärofäder, när de i nuvarande läge handla som de göra. För att råda bot på den skriande bristen på arbetskraft åskar regeringen investeringsanslag, som äro praktiskt taget lika stora som någonsin under den kraftigaste upprustningsperioden under kriget. Då våra exportvaror höra till de viktigaste i världen, sälja vi dem till tvångsmässigt fastställda underpriser på kredit. För att hjälpa upp den otillräckliga importen lämna vi krediter, så att utlandet icke behöver leverera varor just till oss. När den utländska prisnivån stiger så drives omsorgen om levnadskostnadsindex så hårt, att man försvårar importen av billiga och försörjningsviktiga halvfabrikat men uppmuntrar importen av dyra varor som icke påverka index. När balansen mellan penning- och varumängd blir allt sämre, avskaffar man omsättningsskatten och håller nere priset på vissa varor genom subventioner för att ytterligare friställa köpkraft. För att motverka en oförmånlig betalningsbalans genomdriver regeringen ett nytt stort utländskt kreditavtal och håller nere exportpriserna.

Litet var ha vi nog kommit till den slutsatsen att det är något här som inte stämmer. I den mån regeringen kallar sitt handlande under de senaste åren för planhushållning, så kan jag inte förstå att man syftar till annat än en planmässig förstörelse av vår samhällsekonomi, att man syftar till inflation. Det kan inte heller hjälpas, att man drar den slutsatsen, att regeringens hjärntrust ibland tänker olika i en del frågor. De hastiga kastningarna i en del åtgärder antyda åtminstone, att det som regeringen älskar att kalla för planhushållning är något, som vi mera oförvillade bruka kalla för kaos.

Vår viktigaste uppgift just nu är att skapa en bättre balans mellan penning- och varumängd för att om möjligt börja hejda inflationen, kanske stoppa den och försöka pressa prisnivån något nedåt. En granskning av regeringens politik beträffande förslagen till utgiftssida i den nu framlagda budgeten visar tydligt, att regeringen icke är intresserad av att hålla igen på detta område utan snarare eftersträvar en ytterligare ökning på den tyvärr alltmånga nominella inkomststegringen.

Under sådana förhållanden är det tydligt, att den för regeringen politiskt

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

enda möjliga utvägen är att koncentrera sig på att söka förbättra varutillgången, och då menar jag varutillgången på den svenska marknaden, och jag menar också tillgången på billiga, försörjningsmässigt viktiga artiklar för de stora breda lagren av befolkningen.

Vår första åtgärd måste bli att på bästa möjliga sätt nå fram till öknings- och produktionen för hemmamarknaden, och främst kanske på de irriterande bristområden som alltför ofta finnas. Det är min övertygelse, att vissa av de statliga regleringarna och främst då indexseriet hos priskontrollnämnden, måste radikalt förändras, så att de icke lägga hinder i vägen för en förnuftig återinriktning av produktionen efter de snedvridningar som priskontrollen åstadkommit. Det är glädjande att se, att konjunkturinstitutet synes dela denna åsikt.

Det är vidare viktigt, att produktionen inriktas på sådana varor som snabbt komma ut på marknaden, alltså konsumtionsvaror. Detta behöver icke ske genom någon planhushållning utan kan ske genom att man avvecklar en del oförnuftiga regleringar. Ytterligare måste vi se till att produktionskapacitet, råvaror och arbetskraft inriktas på att framställa varor för den svenska marknaden i den mån de icke kunna användas till att framställa exportvaror, genom vilka vi kunna byta till oss ännu mera behövliga och lika billiga importvaror. Det är möjligt att en sådan friare politik, främst på prisbildningsområdet, skulle tillfälligt orsaka en viss prisstegring på en del varor. Men jag tror icke att detta behövde oroa oss, utan att det snarare vore riktigt. Ty det har hänt alltför mycket med priserna på många importerade råvaror och halvfabrikat samt med de olika kostnadselementen i varornas priser sedan prisstoppet infördes för att vi med framgång skola kunna vidhålla denna numera felaktiga och produktionshämmande snedvridning av många varors prisrelationer. Jag tror också att en friare prispolitik är det enda verkligt effektiva sättet att slä sonder de flaskhalsar som på många områden försvåra varuframställningen, en förmodan som stödes av utvecklingen i Amerika sedan priskontrollen där upphävdes.

Utrikeshandeln är den andra utvägen för en förbättring av varuförsörjningen. Trots att vår valuta-reserv ingalunda är obetydlig, trots de kraftiga återlätningar den utsatts för, kan den icke vara beständigt. Vi måste alltså se till, att vår export kan hållas i gång i så stor omfattning, att intäkterna därav äro tillräckliga för att betala vår import. Här tror jag också det är nödvändigt, att exportpriserna få utveckla sig efter världsmarknadens fluktuationer. En konstlat låg exportprisnivå minskar våra exportintäkter vid bibehållen exportkvantitet under vad som behövde vara fallet, och jag tycker att handelsministern borde inse, att han icke skall tala om dålig betalningsbalans och strängare importreglering så länge han medverkar till att hålla våra exportinkomster nere.

I nuvarande läge är det lätt att sälja och svårt att köpa nödvändighetsvaror. Utrikeshandeln måste bli ett byte där man ger och tar emot. Men kreditgivningen kan få följder därutöver. Det land som får krediten kanske kommer till den slutsatsen, att det kan exportera till andra länder än Sverige, länder som icke givit dem kredit men vilkas varor de måste ha, och att de icke behöva överhuvud anstränga sig att leverera av sin export till Sverige, därför att där kunna de ändå få vad de behöva genom krediten. I vår handelspolitik måste det börja ingå något större realism och en bättre samordning med den inre ekonomiska politiken. Om vårt land levererar viktiga exportvaror så ha vi också rätt att fordra att få nyttiga och nödvändiga varor i utbyte. Även om vi äro ett av de ytterst få länder i Europa, som har råd att kosta på oss en lyximport, så ha vi icke råd med detta hur långt som helst. Vi ha faktiskt icke

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

råd att låta våra arbetskrävande och viktiga stapelvaror gå i utbyte mot nattlinnen för 200 kronor eller krokodilväskor för 400 eller guldur för 800. Någon kanske säger, att sådana varor köpa vi mot vår valutareserv, och det är bättre att man suger upp köpkraft med ett guldur för 800 än att riksbanken har valutor liggande i sina kamrar. Mot detta vill jag endast framhålla, att det på grund av varubristen ännu icke är möjligt att köpa många viktiga varor. Hur mycket valutor skulle det kosta att köpa in den kvantitet stenköl som vi hade i lager vid krigets början, eller de varulager som då lågo på enskilda händer som ett ur försörjningssynpunkt viktigt reservförråd? Hur mycket skulle det kosta oss att köpa in ordentliga lager av kraftfoder? Hur mycket kommer det att behövas för att köpa in alla de maskiner som icke kunnat köpas under kriget och ännu icke kunna köpas? De valutor som nu ligga hos riksbanken äro icke en löpande inkomstkälla, utan ett hopsamlat kapital. Det kan nog komma att behövas för att möjliggöra inköp av alla de varor som vi ännu icke kunna erhålla men som oändligt väl behövas för att vår lagersituation på viktiga områden skall bli lik betryggande som före kriget och vår industriella apparat lika up to date och lika litet försliten som år 1938.

I samband med frågan om den svenska utrikeshandelspolitiken och varutillgången kan jag icke underlåta att något beröra den diskussion, som skett beträffande investeringarna. Om man granskar utkastet till investeringsplan finner man, att man beräknar en nedskärning av byggnads- och anläggningsverksamheten med 285 miljoner under 1947 jämfört med 1946. Av denna nedskärning på 285 miljoner tagas icke mindre än 120 miljoner från industrien. Man finner också att gruppen malmbrytning och metallindustri får omkring 49 procent av hela industriens investeringar i byggnader. Jag måste verkligen fråga, om icke denna medvetna inriktning på metallindustrien är en av följderna — eller rättare sagt förberedelserna för att kunna fullfölja leveranserna enligt handels- och kreditavtalet med Ryssland. Mot metallindustriens planerade 150 miljoner stå endast planerade 60 miljoner för våra viktigaste konsumtionsvaruindustrier. Om man så snabbt som möjligt skall bekämpa varubristen genom inhemsk produktion, så vore det väl snarare skäl att medverka till en effektivisering av den industri som framställer konsumtionsvaror uteslutande för hemmamarknaden än den som framställer huvudsakligen produktionsvaror, av vilka en icke obetydlig del skall gå till export mot svensk kredit. Såvitt jag kan se är detta förslag till byggnadsplan ytterligare ett exempel på bristande konsekvens i regeringens ekonomiska planering, en inkonsekvens som kommer att yttra sig i en försämring av relationen pengar—varor.

När vi ändå diskutera regeringens kontroll över utgifterna vore det kanske också skäl att ännu en gång kasta en blick på reservationerna. I år ha dessa redovisats i statsverkspropositionen och man finner att de på drift- och kapitalbudgeterna alltså uppgå till över 3 300 miljoner kronor, trots att de under det senast förflutna budgetåret minskats med ett så storstatligt belopp som 82 miljoner kronor eller 4 procent. Detta är ju alltid något resultat av den debatt som ägde rum vid föregående års riksdag om dessa reservationer, men jag tror att det vore möjligt att ytterligare nedbringa beloppet. Som jag redan uttalade i föregående års remissdebatt, måste man på en planhushållningsvillig statsledning ställa åtminstone det kravet, att den något planerar sina anslagsäskanden från riksdagen, så att det icke uppstår reservationer av detta slag. Ty därigenom mister riksdagen fullständigt kontrollen över den ekonomiska politiken genom att den avhänder sig kontrollen av de statliga utgifternas förläggning i tiden.

Det finns dessutom en annan del av regeringens politik, herr talman, som

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

i alldeles särskilt hög grad bär finansministerns signatur. Det är den önskan som finansministern alltid helt öppet har hyst, nämligen att söka genomföra en inkomst- och förmögenhetsfördelning skattevägen i så hög grad, att den i Sverige skall drivas av allt att döma längre än någon annanstans i världen.

Ett mycket verkningsfullt medel i fråga om förmögenhetsutjämning är onekligen inflationen. Om man går igenom resultatet av taxeringarna, finner man, att i fast penningvärde räknat inkomstutvecklingen gått på följande sätt sedan 1930. Inkomsterna av tjänst ha ökat med ungefär 50 procent, inkomsten av rörelse har stigit med samma procenttal. Men inkomsten av förmögenhet har sjunkit med ungefär 30 procent. Detta gäller inkomsterna före skatt.

Med hänsyn till finansministerns allmänna inställning kan man icke undgå att åtminstone misstänka, att den häpnadsväckande slapphet, som visas i den ekonomiska politiken och de positivt inflationsfrämjande åtgärder som vidtagas, ha sin motivering i önskan att denna väg åstadkomma en förmögenhetsutjämning. Icke heller kan man värja sig för den misstanken, att finansministern använder den ekonomiska politiken för att driva fram en så stor fara för inflation, att han under hänvisning därtill skall få genomföra sådana åtgärder som innebära ett ökat statsinflytande över näringslivet — alltså en mera socialistisk statshushållning.

Konjunkturinstitutet har karakteriserat det ekonomiska läget och särskilt den fara, som hotar genom att penninginkomsterna drivas upp i hastigare takt än produktivitetsstegringen och varutillförseln. Det var ej många år sedan finansministern höll ett föredrag i Göteborg, vilket även sedermera upptogs till behandling bl. a. i denna kammare, vilket av de stora arbetstagargrupperna fattades som att det s. k. lönestoppet uppgivits eller aldrig existerat. Resultatet av detta anförande lät icke vänta på sig vid de löneförhandlingar, som kort därefter började. Finansministern försvarade sig då med, att det fanns utrymme för icke obetydliga lönestegringar, och att man icke behövde vara så försiktig på lönepolitikens område, som det ansågs från borgerligt håll.

Det vore intressant att få finansministern att i denna dag giva till känna sin uppfattning, om han hade rätt i sin framtidsbedömning, eller om icke även där en felaktig framtidsbedömning har åstadkommit en skada, som blir mycket svår att reparera.

Det kan icke nog understrykas, att det är herr Wigforss, som genom sin politik mer än någon annan bär ansvaret för den utveckling, som fört fram till det nuvarande svåra ekonomiska läget. Regeringen har vägrat att höra på varningar, regeringen har vägrat vara försiktig. Optimismen har firat kortvariga triumfer och särskilt före valtillfällena har den icke känt några gränser. Ibland har man det intrycket, att herr Wigforss sagt sig, att vad spelar penningvärdet för roll, om jag kan driva igenom en förmögenhetsutjämning, en ökad statlig reglering av det ekonomiska livet och en politik, som på kort sikt synes gagna de väljargrupper, till vilka jag främst vänder mig.

Det har varit ett högt spel, och enligt min uppfattning ett ganska cyniskt spel, med vårt näringslivs stabilitet och med den lugna utveckling, som ligger i alla samhällsgruppers intresse.

Statens utgifter ha sedan budgetåret 1930/31 stigit från omkring 820 miljoner till 4 300 miljoner — det är femdubbling och nationalinkomsten är $2\frac{1}{2}$ gånger så stor som då. Det allmännas utgifter äro sannolikt 30 % av nationalinkomsten *nu* mot omkring 18 % i början av 1930-talet.

Om det ligger något förnuft i de tankar, som finansministern framlade för 1933 års riksdag angående önskvärdheten av att staten genom utgiftsökningar och underbalansering av budgeten stimulerade fram en bättre konjunktur, då måste väl också finansministern nu acceptera motsatsen, nämligen att staten i en

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

högkonjunktur bör inskränka sina utgifter. Ty finansministern måste väl erkänna, att skattetrycket nu blivit så stort även för människor med mycket medelmåttiga inkomster, att det kan verka skadligt för arbetsvilligheten att ytterligare höja det. Och eftersom man kan åstadkomma en överbalansering av budgeten icke endast genom att höja skatterna — särskilt om dessa redan äro skadligt höga — utan även genom att sänka utgifterna, särskilt när dessa äro alltför stora, så borde finansministern genomdriva en strängare återhållsamhet i budgetbehandlingen.

Då tiden nu var långt framskriden och många talare funnos anmälda, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att den fortsatta överläggningen angående ifrågavarande kungl. propositioner skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Herr statsrådet *Sträng* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 14, angående anslag till åtgärder för hästavelns främjande m. m.

Den kungl. propositionen föredrogs och blev därvid bordlagd.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 33, av herr *Schlyter* m. fl., angående löneställningen för chefen för fångvårdsstyrelsen;

nr 34, av herr *Mannerskantz* m. fl., om anslag till fria resor för meniga volontärer vid krigsmakten;

nr 35, av herr *Löthner* m. fl., om anslag till anordnande av en fritidsgård vid Göta ingenjörkår i Eksjö;

nr 36, av herr *Nilsson, Hjalmar*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till uppförande av central beklädnadsverkstad;

nr 37, av herrar *Löthner* och *Albertsson*, angående viss förändring av befattningen som snickeriföreståndare vid vissa sinnessjukhus;

nr 38, av herrar *Wagnsson* och *Wetter*, om anslag till nykterhetsfrämjande verksamhet bland sjömännen;

nr 39, av herr *Lindblom* m. fl., om viss ändring av bestämmelserna rörande statsbidrag till enskilda mellanskolor;

nr 40, av fru *Alm* och fru *Sjöström-Bengtsson*, om en allmän översyn av gällande äktenskapslagstiftning;

nr 41, av herr *Lundgren*, om inrättande av lokala utskrivningsnämnder vid sinnessjukhusen;

nr 42, av herr *Lundgren*, angående revision av medicinalstyrelsens formulär till läkarintyg avseende styrkande jämlikt 3 kap. 2 § 4 mom. giftermålsbalken av frihet från sinnesslöhet;

nr 43, av herr *Isaksson* och friherre *Beck-Friis*, om revision av kungörelserna angående lån från frukt- och potatislagerhusfonden samt angående statsbidrag för uppförande av frukt- och potatislagerhus;

nr 44, av herr *Leander*, angående inskränkning av tiden för nedsättning av taxan för rikstelefonsamtal;

nr 45, av herr *Persson, Ivar*, m. fl., angående en allmän decentralisering av statsförvaltningen; samt

nr 46, av herr *Gränebo* m. fl., om utfärdande av vissa föreskrifter att av länsstyrelserna beaktas vid fastställande av brandordningar.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 13, till Konungen angående utseende av ledamöter och suppleanter i utrikesutskottet och utrikesnämnden.

Justerades ett protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.10 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 17 januari eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Fortsattes överläggningen angående Kungl. Maj:ts propositioner nr 1 och 2. *Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)*

Fröken **Andersson**: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord beträffande femte huvudtiteln. Tidigare i dag ha ju de stora linjerna diskuterats ganska ingående vad gäller vår ekonomiska politik. Det kan då kanske åtminstone ytligt sett förefalla, som om de ting, som jag här kommer att dra upp, äro av ganska periferisk art. Jag tror emellertid personligen inte, att så är fallet. Jag hävdar i stället bestämt, att man måste se hela den ekonomiska politiken ur alla aspekter. Om vi påminna oss, att femte huvudtiteln går på icke mindre än över en miljard, så ligger det alldeles i öppen dag, att de principer, som tillämpas i hela vår socialpolitik, äro av utomordentligt stor relevans, när det gäller kampen mot inflationen. Å andra sidan är denna kamps förande till ett lyckligt slut en social åtgärd så god som någon.

Jag nämnde nyss femte huvudtiteln siffra, och det är uppenbart, att om vi inte kunna bjuda penningvärdesförsämringen stången, komma vi också att i hög grad försämrå läget för dem, som vi vilja stödja med vår sociala politik.

I denna speciella huvudtitel är det i år, det måste jag säga, ovanligt svårt att få en bild av hela sammanhanget. Man tycker ju, att efter alla de sociala reformer, som vi ha hållit på med i så många år, skulle ett visst lugn ha kunnat inträda. Åtminstone borde man som sagt ha kunnat få en överblick över hela fältet. Så är emellertid inte fallet, utan ständigt upprepas här, att den och den frågan uppskjutes i avbidan på en särskild proposition i ämnet. Det är ju då litet svårt att ta ställning till hela huvudtiteln, ty det är klart, att just på grund av vårt beträngda ekonomiska läge för närvarande blir avvägningen mellan de olika åtgärderna än viktigare — den är alltid viktig, men i detta läge är den det än mer.

Jag skall här bara ta upp några exempel för att belysa de olika principer, som jag vill komma fram till. Bidragen till de erkända arbetslöshetskassorna ha höjts från 6 till 8 miljoner. Det är dock så vitt jag förstår ägnat att väcka förvåning, att vi i ett läge av knapphet på arbetskraft som kanske sällan om ens någonsin tillförne höja detta anslag med ett par miljoner. Visserligen ger man några förklaringar: ökningen inom kassorna beror väsentligen på att säsongbetonade yrken ha anslutits, på att understödsperioderna i någon mån

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ha förlängts, och samtidigt — och det är detta tredje jag vill komma fram till — har antalet understödsdagar ökat efter hand som — väl att märka — bristen på arbetskraft hotar att bli katastrofal.

Jag skall nämna ett par siffror, som klart belysa detta. 1943 och 1944 hade vi 2,7 understödsdagar per försäkrad. 1945 var den siffran 3, och för 1947/1948 beräknar man 3,5 understödsdagar. Det är en utveckling, som det sunda förnuftet har mycket svårt att förstå. Så mycket svårare blir det att förstå som man under en annan rubrik, bekämpandet av arbetslösheten, läser, att vi alltså ha att räkna med en hög sysselsättning, som sannolikt kommer att bestå även under 1947. Man ställer sig alltså frågande till vad som rör sig här. Det är naturligtvis sant, som departementschefen också säger, att beräkningarna här innesluta vanskligheter. Men man frågar ändå, om ökningen verkligen är oundviklig. Man kan ju inte hjälpa, att man undrar, om man inte borde ompröva principerna för utbetalande av arbetslöshetsunderstöd via kassorna.

Låt mig nu ta ett exempel från ett annat område, nämligen bostadsmarknaden. Jag tänker där på en speciell rubrik, hyresrabatterna för mindre bemedlade, barnrika familjer. Anslaget härtill har höjts från 10 till 21 miljoner. Jag vill understryka, att det är utomordentligt lovvärt att se till, att dessa familjer så långt som möjligt få människovärdiga bostäder, för att använda ett slagord. Men det som förvånar en är, att det inte finns någon som helst motivering för höjningen, så vitt jag kan se. Man hänvisar visserligen till sista delen av bostadssociala utredningens betänkande; åtminstone jag har ännu inte sett denna. Det hade kanske varit tacknämligt, om riksdagsmännen hade haft tillgång till detta betänkande.

Jag skall emellertid inte nu gå in på principerna för dessa rabatter. Jag vill endast säga, att läget på bostadsmarknaden — det har nämnts förut i dag, och jag behöver inte uppehålla mig vid det — är sådant, att man kan ställa frågan, om de principer, som hittills ha tillämpats, äro lämpliga och riktiga, väl att märka ur de barnrika familjernas egen synpunkt. Jag tycker, att man här skall försöka undvika att få, jag höll på att säga ännu en pappersreform. Uttrycket får kanske inte pressas för hårt, men jag skulle kunna motivera det närmare.

Jag går över till en annan fråga, som kanske kan synas vara av mycket ringa räckvidd men som ur mänsklig synpunkt är av utomordentlig betydelse, såsom jag ser det. Utvecklingen inom den förebyggande mödra- och barnvården har ju, som alla veta, gått raskt fram, och de resultat, som där ha vunnits, visa att det finns områden på det sociala fältet, som äro verkligt produktiva, jag höll på att säga både ekonomiskt och mänskligt. Spädbarnsdödligheten var år 1938 42,5 promille, och år 1945 hade den gått ned till 29,6 promille, d. v. s. med nära 13 promille på ca nio år. Det är ju en siffra att ta fasta på. Den visar vad jag nyss nämnde, att här är ett område, som vi ha all anledning att gå vidare på.

Det finns emellertid en detaljfråga inom denna detaljfråga, om jag så får säga. Jag tänker då på den s. k. tidigdödligheten, d. v. s. dödligheten hos barn under den första levnadsveckan. Den utgör en mycket stor del av spädbarnsdödligheten, d. v. s. dödligheten hos barn under ett år. 1941, som var det första år då vi skilde på tidigdödlighet och spädbarnsdödlighet i statistiken, utgjorde den senare 3 685 barn, och av dessa bestodo 45 % eller 1 658 barn av sådana, som dog under första veckan.

Nu har medicinalstyrelsen med dessa siffror som stöd betonat vikten av att kraftiga åtgärder vidtas på det här området. Visserligen stå barnen under nyföddhetsstadiet under läkares vård, men dessa ha mera sällan speciell utbild-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ning i pediatrik. Under senare år har man börjat anställa speciella barnläkare, och det har visat ett utomordentligt resultat, när det gäller att minska denna speciella dödlighet. Nu vill man alltså ha ett ökat antal barnläkare anställda vid barnbördsanstalterna. Det är utomordentligt viktigt, menar man. Kostnaden skulle uppgå till 100 000 kronor om året. För nästa budgetår beräknar man bara 50 000 kronor.

Det är bra underligt att se, att departementschefen inte har accepterat medicinalstyrelsens förslag utan lyssnat till mera tveksamma röster. Medicinalstyrelsen är ju dock den myndighet, som bör vara den sakkunniga instansen i detta sammanhang. Man har från tveksamt håll sagt, att det kanske inte betyder så mycket och att de läkare, som redan finnas, torde ägna denna sak uppmärksamhet. Ja, det tror jag också, men när nu medicinalstyrelsen visar, att den har betytt en hel del, då frågar man sig, varför inte staten kan ge ut denna ändå relativt lilla summa på detta. Jag går så långt, att jag säger, att om också bara ett tiotal av dessa 1 658 tidigdödlighetsfall kunde räddas till livet, så vore det värt ganska mycket. Detta är, väl att märka, inte ljusblå spekulationer, utan medicinalstyrelsen har anvisat praktiska vägar, på vilka man kan vandra för att få ett resultat. Jag vill alltså göra den frågan: är det verkligen på det sättet, som vi skola bedriva vår socialpolitik?

Jag kommer så, herr talman, över till en annan fråga, som jag i många år helt naturligt har haft intresse av. Den är kanske inte en fråga av i trängre mening social beskaffenhet, men djupast sett tror jag, att den är en av våra för närvarande största sociala frågor. Jag tänker på den börda, som för närvarande bäres av de kvinnor, vilka utföra ett arbete i våra hem på land och i stad.

Här har ju talats så mycket om alla svårigheter. Mest ha vi kanske hört det, när det gäller landsbygdens kvinnor, och det skall klart sägas ut, att där är det kanske mer skriande än på något annat håll, men vi få inte glömma bort, när man talar om den sidan av saken, att vi också i städerna ha kvinnor, som på grund av det nuvarande läget på marknaden nästan digna under bördan. Jag tror inte, att uttrycket är för starkt. Jag har under senare tid från massor av håll hört exempel på hurusom kvinnorna, särskilt de unga, som nu skola bilda ett hem, fråga sig: »Våga vi detta, våga vi skaffa oss barn? Hur skola vi klara det hela?» Det är katastrofalt i många fall. Det är klart, att detta problem är utomordentligt svårt att lösa. Det vore naivt att bortse från det. Men det måste lösas på ett eller annat sätt, och där tror jag inte, att vi behöva tala om några politiska motsättningar, ty där är jag övertygad om att vi alla äro eniga.

Hans excellens herr statsministern sade tidigare i dag, att vi måste samla oss om standardhöjningar för eftersatta grupper. Jag skall be att få understyrka detta men ge det den vidare syftning, som ligger i att standardhöjningen inte får begränsa sig endast till den ekonomiska standardens höjning, utan att vi också sätta in produktivkrafter från olika håll för att stödja hemmen. Jag kan använda det uttrycket som en sammanfattning.

Om jag fattade socialministern rätt, som talade i andra kammaren i eftermiddag, så betonade han, att det inte finns så värst många grupper kvar att ta hand om, men vi måste rikta in oss därpå. Med den syftning, som jag här har givit begreppet sociala insatser, tror jag, att denna grupp utgör en mycket stor sådan, som bör kommas ihåg. Om jag minns rätt, räknar man antalet gifta kvinnor till 1 200 000 i runt tal. Här, menar jag alltså, är ett socialt vakuum, som måste fyllas på det ena eller det andra sättet. Jag skall inte gå in på beskrivningar och ge exempel i massor på hur svårt det kan vara. Det är här inte rätta tillfället att gå in på den saken.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Nu har man, och det skall i rättvisans namn sägas, åtminstone ställt i utsikt i femte huvudtiteln, att man skall öka antalet hemvårdarinnor. Det är en tendens, som jag vill notera med tacksamhet och glädje. Jag hoppas att det blir av. Det bebådas där en särskild proposition i ämnet. Men å andra sidan är detta en droppe i havet.

Samtidigt kan jag emellertid i detta sammanhang inte låta bli att peka på att man kanske inte alltid har så klart för sig, vad man gör. Man vidtar åtgärder, som man säger och säkert också tror — jag skall inte insinuera någonting annat — syfta till att bli ett stöd för hemmen. Jag skall exempelvis anföra hembiträdeslagen. Man trodde ju, att dess tillkomst skall leda till att det, jag höll på att säga skulle börja regna hembiträden. Vi ha inte sett någonting av det. Nu ställes det här i utsikt, att hembiträdeslagen skall förlängas. Jag skall inte göra några invändningar mot hembiträdeslagen som sådana, jag vill bara betona, att när man talar om social rättvisa i detta samhälle, får man dock tänka på att det rör sig om två parter och inte bara om en. Jag skall här ge ett exempel, som jag vet har vållat mycket oro och skapat otrevnad i landet. Jag tänker på den bestämmelsen i hembiträdeslagen, enligt vilken arbetsgivaren, i regel naturligtvis husmodern, har skyldighet att vårda hembiträdet under hennes sjukdom. Den saken är fullkomligt riktig, man kastar inte ut en sjuk människa, åtminstone inte om man har något begrepp om rätt och rättfärdighet. Men det finns ingen bestämmelse, som säger, att hembiträdet har samma plikt, när det gäller husmodern. Hembiträdet kan gå sin väg och vägra att sköta sin sjuka husmor.

Det är bara ett litet exempel på att när man skapar social rättvisa, får man se till, att den inte blir så ensidig, att den leder till orättvisa. Det finns en hel rad andra exempel, som visa, hurusom man kanske poetiskt talar om hemmens stora betydelse, säger att man skall hjälpa dem och allt detta. Men hemkvinnorna runt om i vårt land, det vet jag, ha den känslan, att de äro eftersatta. Jag kan här nämna den tid, under vilken moderskapsbidraget skall utgå, och jag kan nämna behandlingen av de gifta kvinnorna i samband med sjukförsäkringslagen, detta bara sagt som några exempel.

Nu säger man: det går mycket lätt att tala om att de gifta kvinnorna skola hjälpas, men hur skall man göra det? Den som kritiserar har skyldighet att komma med förslag i sådan riktning, att hemmen kunna hjälpas. Jag vill också här säga, att jag vet, att utredningar pågå, och jag vet, att det här har gjorts mycket, men det räcker inte, man måste ta det som ett enda helt och stort problem och se till, att det blir en radikal förändring. För att visa, att jag inte bara talar i luften, vill jag alltså nämna, att vi från vårt håll vid flera tillfällen ha kommit med förslag t. ex. om utbildning i hemvård. Då säger man, att det väl inte hjälper hemmen. Nej, säkert inte tillräckligt, men vi ha ifrågasatt, om man inte kunde kombinera denna utbildning med någon form av kvinnlig samhällstjänst. Jag skall inte gå in på alla de rader av svårigheter, som de obotfärdiga räkna upp. Säkert kunna de med litet god vilja hitta på ännu fler än dem, som man har hört hittills. Men detta är alltså en tanke, som man kan ta under övervägande. Det talas så ofta om att de unga kvinnorna inte göra så stor insats och att det inte vore alldeles ur vägen, att de sattes in här och gjorde sin insats. De kunde t. ex. rycka in som handräckning vid våra lasarett, som nu hålla på att läggas ned av brist på arbetskraft — inte som sjuksköterskor, därtill fordras utbildat folk, men som handräckning. Eller de kunna tjänstgöra som handräckning vid barnbespisningarna, där det inte heller går att få tillräcklig arbetskraft.

Jag vet som sagt, att man har svårigheterna klara för sig. Jag vet också, att en hel del åtgärder ha vidtagits, men de räcka inte. Det måste vara flera. Man

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

måste gå till roten, vända på det hela, göra det radikalt, och detta måste man ur befolkningspolitisk synpunkt men också och kanske främst ur mänsklig synpunkt. Ty såsom jag ser detta ha vi först när den kategori människor, som jag här har talat om, har räddats från ett tryck, som hotar att spränga sönder dem, rätt att tala om något, som närmar sig ett socialt mönstersamhälle.

Herr **Sjödahl**: Herr talman! Här har i dag av åtskilliga talare berörts det skatteförslag, som framlades i höstas och nu är ute på remiss, ett skatteförslag som, vilket vi nog alla ha märkt, har vållat en rätt stor oro på sina håll och i varje fall framkallat en mycket livlig debatt. Jag skulle med anledning av vad här i dag har framförts vilja yttra mig på några punkter.

Om själva inkomstskatten har det inte sagts så mycket här i dag. Jag vill erinra om att den skillnad, som där föreligger mellan det socialdemokratiska förslaget, som i denna punkt i huvudsak stödes av bondeförbundets representant, och högerns och folkpartiets förslag, närmast är den, att folkpartiet och högern föreslå en minskning av skatten för högre inkomsttagare men å andra sidan öka skatten för de ensamstående i de lägre inkomstklasserna genom att sätta lägre ortsavdrag.

Två punkter ha berörts här i dag. Den ena är den, som berördes av förste vice talmannen herr Gränebo, vilken anförde ett exempel om en läkare, som inte ansåg sig kunna utföra mer arbete, därför att för mycket av inkomsten gick till skatt. Om man som exempel tar en stockholmsläkare som har en taxerad inkomst på låt oss säga 40 000 kronor — förmodligen inte alltför ovanligt — så betyder det sannolikt en inkomst på 7 000 kronor mer, låt oss säga 47 000 kronor. För varje 100 kronor, som han förtjänar utöver dessa 47 000, får han betala 50 kronor i skatt enligt det socialdemokratiska förslaget. Vad får han betala enligt högerns och folkpartiets förslag? Jo, 45 kronor. Jag tror inte, att denna skillnad mellan 45 och 50 kronor är det avgörande för att han avhåller sig från vidare arbete och tar sig fritt, utan detta sammanhänger väl snarare med hans krafter, det sammanhänger med hans plikttrohet, och jag tror, att de flesta läkare av plikttrohet spänna sina krafter till det yttersta. Jag tror, att det är rent konstruerade fall man här anför, och är det något annat än konstruktion, träffar kritiken lika väl högerns och folkpartiets förslag som socialdemokraternas. Då skola överhuvud taget skatterna på 40 000-kronorsmännen sänkas betydligt för att det skall kunna ha den psykologiska verkan, som man hade tänkt sig från kritikernas håll.

Nu skulle jag vilja råda min vän herr Gränebo att ta ett litet resonemang på denna punkt med bondeförbundets representant i statsskatteberedningen, herr Rubbestad. Han ställde sig nämligen på den socialdemokratiska linjen. Efter det samtalet kan frågan kanske klarna ytterligare för herr Gränebo.

På ännu en punkt förde man fram anmärkningar, och det var naturligtvis högerns främste representant, herr Domö, som gjorde det, ty det gällde barnbidragen. Det är ju uteslutande högerns representant i statsskatteberedningen, som har opponerat sig emot majoritetens förslag. Där går förslaget från högerns representant för det första ut på att det icke skall bli något barnbidrag för det första barnet — bort det! Och när det gäller de högre inkomstgrupperna — och naturligtvis även de lägre, men där är det av intet intresse — skall man ha möjlighet att välja mellan att antingen ta detta barnbidrag på 200 kronor eller också ett barnavdrag på relativt högt belopp. Det är väl närmast för dem, som ha mellan 12 000 och 18 000 kronor i inkomst, som det skulle börja bli ett visst intresse att behålla de nuvarande barnavdragen hellre än att få dessa barnbidrag. Upp till någonstans emellan dessa belopp

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

— det är litet olika i olika ortsgrupper — väga barnbidragen tyngre, men sedan börjar det bli fördelaktigare med barnavdragen. Det skulle alltså betyda, att man för de större inkomsttagarna skulle behålla den möjlighet att i skatteavdrag få belopp på 500, 600, 800 kronor eller belopp i den stilen, jämfört med dessa barnbidrag på 200 kronor, som skulle vara det enda åtkomliga för de lägre inkomsttagarna.

Här har talats så mycket om demokrati i vår skattefråga. Nog förefaller det mig, att när det gäller en sådan sak som bidrag för barn, skulle det vara rimligt och riktigt att ge lika bidrag, från vilka familjer barnen än komma och vilken inkomstställning familjerna än ha. Men det får å andra sidan den följden, att även de övriga åtgärder till gagn för barnfamiljerna, som vi ha infört eller hålla på att införa eller avse att införa, kunna åtnjutas med lika berättigande, oavsett inkomstskikten. Jag erinrar om den fria skolfrukosten, som allt eftersom den blir införd står öppen för alla, och om de fria läroböckerna i folkskolan — jag hoppas, att den snart blir medborgarskola — och jag hoppas att utvecklingen under de följande åren skall gå därhän, att ungdomen allmänt får inte bara fri undervisning utan också fri undervisningsmateriel. När man i olika avseenden försöker att genom sociala åtgärder hjälpa barnfamiljerna, skall man hjälpa dem lika. Det tycker jag är en ovillkorlig följd av likheten i fråga om barnbidrag. Jag hoppas, att högern i fortsättningen som hittills skall förbli isolerad på denna punkt.

Innan jag övergår till att diskutera de invändningar, som här i dag ha framförts mot de olika förmögenhetsskatterna, skulle jag vilja erinra något om den låt oss säga allmänna skattesyn, som framkom i motioner som förra våren lades på kammarens bord.

I samband med förslaget om omsättningsskattens avveckling skrev högern en motion. I denna motion, som framlades i maj 1946, framhöll man, att inkomst- och förmögenhetsskatterna hade från år 1938 till år 1945 ökat med över 200 procent, men att övriga skatter — bortsett från automobilskatten — hade ökat med bara 160 procent. Därefter skrev man: »Ett borttagande av omsättningsskatten skulle under sådana förhållanden synnerligen kraftigt ytterligare rubba den hittills såsom normal ansedda balansen mellan direkt och indirekt beskattning.» Det synes, som om högern betraktar det som en normal balans, om man ungefärligen bibehåller samma skattetryck av direkta skatter och indirekta skatter som förut har härskat. Högern har ju alltid — det vittnar dess historia om — älskat de indirekta skatterna. Det var väl bara ett kanske ogenomtänkt litet snedsprång, när några högermän i samband med omsättningsskattens avskaffande i höstas kommo med ett förslag om att man också skulle stryka bort trafikskatten. Men en svala gör ju ingen sommar. I det stora hela har högern alltid varit kär i de indirekta skatterna, och mot denna deras allmänna syn får man nog bedöma bland annat deras uppträdande under denna debatt.

Beträffande folkpartiet skulle jag vilja erinra om ett par saker, som höra till folkpartiets allra nyaste skattehistoria. Den 3 maj 1946 avgav partiet här i riksdagen — i första kammaren och andra kammaren respektive kammares gruppleddare — en motion. Där skrev man bland annat — det var också i sammanhang med omsättningsskatten — att man kunde tänka sig en justering uppåt av vissa andra skatter, till exempel den i vårt land relativt låga arvsbeskattningen. Det verkar, som om folkpartiet alldeles glömt detta sitt uttalande, och det är därför av ren välvilja som jag skulle vilja erinra folkpartiet därom. Detta var som sagt den 3 maj 1946. Redan i juni 1946 skrev folkpartiet en reservation till utlåtandet om omsättningsskattens avskaffande, där det hette, att man hade funnit, att det saknades tills vidare anledning att över-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

väga höjning av beskattningen på arv, förmögenhet eller bolagsinkomst, och man föreslog en sänkning av beskattningen på mindre förmögenheter. I det förslag, som statsskatteberedningen har framlagt, har ju beskattningen på de mindre förmögenheterna sänkts, nämligen upp till 20 000 kronor, som förr drabbades av en ren förmögenhetsbeskattning genom att hundra delen beskattades som inkomst. Skatten är inte bara sänkt, den är borttagen, och i det avseendet inta ju folkpartiet och socialdemokraterna fullständigt samma ståndpunkt. För övrigt är skillnaden närmast den, att i jämförelse med socialdemokraternas förslag har folkpartiet minskat skatten på de större förmögenheterna.

Jag skulle vilja tillåta mig ännu en reflexion, innan jag går in på de anmärkningar, som ha framförts i dag. Högern och folkpartiet ha i sin reservation i statsskatteberedningens betänkande — och det gav bestämt vissa genljud även i dag — sagt, att det vore stridande mot all rättsuppfattning och svensk rättsuppfattning i all synnerhet, om någon förmögenhetsskatt skulle utkrävas på något annat än från avkastningen på förmögenheten. Nu vill jag visst erkänna, att en ren förmögenhetsskatt i regel bör kunna betalas av förmögenhetens avkastning, men blott i regel. Jag skulle vilja erinra om att uppfattningen, att man kan beskatta även en förmögenhet med ringa avkastning eller till och med ingen avkastning, har traditioner i svenskt skattepolitiskt resonemang.

År 1910 satt i den Lindmanska ministären en finansminister, och han måste väl ha varit konservativ — vad han hette har jag glömt. Han avgav en proposition till riksdagen, där han skrev, att en förmögenhetsskatt »bottnar i det förhållandet, att förmögenhet, även utan avkastning, medför ökad skatteförmåga, något som enligt min mening alltid äger sin riktighet». Han skulle tydligen ha blivit förvånad över vad hans konservativa arvtagare för närvarande föra till torgs. Några år senare, år 1922, skrevo inkomstskattesakkunniga ett betänkande, där det bland annat hette: »Genom att anordna förmögenhetsbeskattningen såsom en för sig fristående beskattning å förmögenhetens kapitalvärde kan man — — — grunda ifrågavarande beskattning på själva förmögenhetsbesittningen, vilken i och för sig är ett tecken på välstånd.» Ännu några år senare avvisade bolagsskatteberedningen en kapitalränteskatt med den motiveringen att »den lämnade åsido den förmögenhet, som icke gäve avkastning». — »Häri ligger ett erkännande», fortsatte beredningen, »av att i blotta innehavet av förmögenhet förefinnes en skatteförmåga, som borde utnyttjas.» Sedan tillägger beredningen, att skatten dock i regel borde kunna betalas av inkomsten.

På denna punkt ha därför den socialdemokratiska majoriteten i statsskatteberedningen och den socialdemokratiska finansministern anledning att anmärka, att de befinna sig i gott sällskap med äldre konservativa finansministrar och äldre, säkert borgerliga, måhända konservativa, majoriteter inom olika beredningar. Vi räkna också med att förmögenhetsskatten i regel skall bestridas av avkastningen och ha desslikes infört en reduktionsregel, som för förmögenheter upp till 100 000 kronor och litet därutöver med ringa eller ingen avkastning minskar förmögenhetsskatten.

Men så kommer jag till det som måhända har varit kärnpunkten här i dag i de resonemang som förts. Man har talat med darr i stämman om den kriminalisering av viljan att spara som äger rum, man har talat om skattebedövning och många andra termer, sammanställda av ord på ett sätt som har varit nytt åtminstone för mitt öra. Man har sagt, att det nu inte längre är någon idé för människor att spara. Men det är ett egendomligt faktum, att under perioden 1938—1944 har förmögenhetsägarnas antal här i landet —

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

de som ha mer än 20 000 kronor — ökats från 145 000 till 219 000, således med inte mindre än 74 000, och därav — glädjande nog, tycker jag — 18 000 i skiktet 20 000—30 000 och 25 000 i skiktet 30 000—50 000 kronors förmögenhet. Av de 11 miljarder, som voro skattebelagda år 1938, innehade då förmögenhetsägare under 100 000 kronor 40 procent av den samlade förmögenheten, och år 1944 ägde de 50 procent. Dessa ägare av mindre förmögenheter hade tydligen brett ut sig över förmögenhetsarealen i rätt hastigt tempo. De som hade över 100 000 kronor i förmögenhet voro år 1938 22 000 och år 1944 27 000. År 1946 — således två år senare — hade antalet ökats till 34 000. Till och med miljonärerna ha gått framåt i antal. De voro år 1938 850 och år 1946 enligt en uppgift 977. Beträffande antalet förmögenheter och förmögenheternas omfattning har det alltså under detta hårda skattetryck skett en utomordentlig ökning, som i allt fall inte vittnar om att förmågan eller viljan att spara har blivit särdeles uttunnad.

Men då frågar man: hur beskattas sparandet? Jag vill erinra om att på förmögenheter upp till 20 000 kronor finns det ingen förmögenhetsskatt enligt förslaget. Den har hittills funnits, men nu är den borttagen. Det betyder 5 till 6 miljoner, som enligt skatteberedningens förslag riksdagen skulle efterskänka åt personer med förmögenheter som inte överstiga 20 000 kronor. Därefter kommer skatten, men rätt försiktigt. På en förmögenhet av 30 000 kronor är den enligt socialdemokraternas förslag 60 kronor och enligt högerens och folkpartiets förslag 50 kronor, således en skillnad på 10 kronor. Det är de där 10 kronorna, som folkpartiets ledare glömde bort i sin fryksdalskampanj. Han försökte som bekant skrämma med de 60 kronorna och glömde bort de 50 kronorna. Vid en förmögenhet av 50 000 kronor blir skatten enligt det socialdemokratiska förslaget 180 kronor och enligt det borgerliga förslaget 150 kronor, d. v. s. 30 kronors skillnad. Vid 100 000 kronor äro siffrorna 480 respektive 450 kronor, således också där en skillnad av 30 kronor. För de mindre förmögenheterna — om vi räkna dem ända upp till 100 000 kronor — är det en mycket ringa olikhet mellan högerens och folkpartiets förslag och socialdemokraternas förslag.

När det gäller de större förmögenheterna blir skillnaden större. På en förmögenhet av en miljon blir skatten enligt socialdemokraternas förslag ungefär 15 000 kronor och enligt de borgerligas förslag 10 000 kronor. Men denna ökning undan för undan betyder, att man enligt det socialdemokratiska förslaget får 30 miljoner kronor utöver de 80 miljonerna enligt de borgerligas förslag, vilket innebär, att man därmed också ökar möjligheten att uppehålla och utveckla den socialpolitik, som vi vilja bedriva och som man allmänt erkänner sig vilja bedriva här i landet.

Vad man än vill propagandamässigt göra av förmögenhetsskatten, nog borde man kunna säga, att i fråga om förmögenheter upp till 100 000 kronor är den ingenting som man kan skrämma det svenska folket med, om man inte vill gå långt under högerens och folkpartiets förslag. Jag tror inte, att man kan utnyttja skatten i propagandan, men man skadar med all sannolikhet landet och sparandet, om man fortsätter på den linje man redan slagit in på.

Jag skulle så vilja säga några ord om vad som har berörts här, när det gäller arvsskatten. Den är ju låg, skrev folkpartiet i maj 1946, och den egentliga arvsskatten har på den socialdemokratiska finansministerns förslag av riksdagen sänkts år 1941. Nu är det ju så, att en änka, som ärver 25 000 kronor, icke får någon arvsskatt på denna sin arvslott. 25 000 kronor äro hennes egna, alltså äro 50 000 kronor undantagna från arvsbeskattning. När det gäller barn, äro ju 3 000 kronor skattefria och därutöver 1 000 kronor för varje år som barnet är under 18 år. Detta betyder, att ett barn under sitt första levnadsår kan ärva

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

21 000 kronor för sin egen del utan någon som helst arvsbeskattning. Jag vill ånyo erinra om att det var på den nuvarande finansministerns förslag som riksdagen år 1941 antog förordningen om arvsskatt. Nu framlägges ett förslag om kvarlåtenskapsskatt, som dock inte är avsett att drabba hela behållningen — vilket man vid diskussionen ofta bortser ifrån eller glömmer eller inte säger, vad nu än motivet må vara — utan blott den del av behållningen, som kvarstår, sedan giftorättsandelen fallit bort. Normalt finns det ju inte äktenskapsförord, utan det råder i stället egendomsgemenskap mellan makarna, vilket betyder, att den efterlevande hustrun eller mannen alltid äger hälften av boet. I den mån sådana giftorätt finnes — och den finns som sagt i regel — innebär det ju, att vid en behållning på 50 000 kronor och bara en arvtagare, nämligen änkan, äro 25 000 kronor hennes egna. Inte heller hennes arvslott på 25 000 kronor beskattas. Hon är fri från skatt, därför att 25 000 kronor av kvarlåtenskapen alltid äro fria inte bara från kvarlåtenskapsskatt, utan också från arvsskatt. Är det en änka med barn och utgör behållningen 50 000 kronor, blir det inte heller någon kvarlåtenskapsskatt. Änkan har sina 25 000 kronor, och barnen ha sina 25 000 kronor, som äro skattefria. Om det är till exempel två barn och de äro 10 år respektive 7 år eller yngre, blir det inte heller någon arvslottsskatt på denna behållning i boet av 50 000 kronor. Ta vi sedan en 100 000 kronors förmögenhet, som skall delas på änka och barn, äro 50 000 kronor eller ankans del samt ytterligare 25 000 kronor skattefria. Skatten blir bara beräknad på återstående 25 000 kronor, d. v. s. utgör 1 250 kronor. Barnens arv på 50 000 kronor har alltså minskats till 48 750 kronor, vilket belopp de ha att dela. Så ha de att vänta på nästa arv: när deras mor dör, tillfalla dem såsom arv de 50 000 kronorna, i den mån dessa då finnas kvar.

Detta gäller de relativt små förmögenheterna — för många synas de mycket stora, men vi kunna ju räkna dem till de mindre. Komma vi upp till en miljon i efterlämnad förmögenhet och det finns änka och låt oss säga vuxna barn, så är en halv miljon skattefri, om det föreligger giftorätt för änkan — vederbörande familj har ju fått välja, om den vill behålla giftorätten eller i stället vill genom äktenskapsförord ordna det på annat sätt. En halv miljon är som nämnts skattefri, därför att det är ankans del, och på familjens övriga 500 000 kronor kommer kvarlåtenskapsskatt och arvslottsskatt, som jag där har medtagit, på 150 000 kronor. Av familjens miljonförmögenhet kvarstå 850 000 kronor. När det gäller en förmögenhet på 10 miljoner under samma förutsättningar som nyss, blir det 7½ miljoner över.

En av talarna, som var inne på frågan om arvsbeskattningen, sade, att det gällde att spara för barnens uppfostran och utbildning och för att änkan skall ha det något så när bekymmersfritt. Jag tror, att både arvslottsbeskattningen och kvarlåtenskapsskatten äro av den naturen, att det icke är någon fara ur penningssynpunkt för vare sig barnens möjlighet att få uppfostran och utbildning eller för ankornas trygghet.

Detta var individuella fall. Nu påstår man, att det är en hård beskattning. Ja, det kan man i viss mån säga. Den är hårdare än i något annat land, fortsätter man. Men det tror jag inte är sant. Man brukar emellanåt tala om England. Där saknas förmögenhetsskatt, men där saknas också giftorättsandel. Där träffas alltså hela den samlade förmögenheten av kvarlåtenskapsskatten. När den kommer, drabbar den således i regel en dubbelt så stor förmögenhet som i Sverige, och på grund av progressiviteten verkar skatten nog lika kraftigt som åtskilliga års förmögenhetsskatter, särskilt om de skulle vara så förhållandevis lätta att bära som de svenska. Härtill kommer, att man i England har högre inkomstskatt än i Sverige.

Kvarlåtenskapsskatten avser att inbringa 40 miljoner kronor, om man utgår

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

från samma arvfallna kvarlåtenskap — 314 miljoner kronor — som det år som ligger till grund för våra beräkningar.

Det är väl i detta sammanhang som man brukar tala om konfiskation — detta ord som kan betyda så mycket. Om man med konfiskation menar, att man lägger beslag på annans ägodel, så är all beskattning konfiskation. Vare sig man tar 10 kronor eller 100 kronor eller 1 000 kronor eller 100 000 kronor, är det i så fall konfiskation. Utan sådan konfiskation kan inte en modern stat skötas. En stat, som vill vara en föregångsstat socialpolitiskt — såsom i detta land — måste ta ut stora skatter med socialpolitisk motivering. Låt oss, om man så vill, kalla det konfiskation i stället för skatt. Men det är en propagandistisk färgning av skattebeteckningen, när man använder ordet konfiskation — det veta nog de herrar som använda det.

Men, sägs det då, man kommer och tar direkt ur förmögenheterna. Jag vill erinra om den nuvarande arvslottsskatten. Om en son ärver av sin far 100 000 kronor, kan inte längre arvsskatten betalas av inkomsten, den måste betalas av arvet. Där äro vi redan inne på den bogen. Här gäller frågan givetvis: finns det en skattepolitisk motivering för att man i syfte att få in de för vår socialpolitik nödvändiga pengarna uttager en kvarlåtenskapsskatt, eller kan man slå in på någon annan väg? Skall det vara en ytterligare ökad förmögenhetsskatt eller en höjning av de direkta skatterna, eller skola vi omärkligt plocka skatterna ur folkets fickor genom de indirekta skatterna? Om de indirekta skatterna sade Gustav II Adolf en gång, att de voro Gudi behagliga och ingen obehagliga. Vad han menade med den första delen är jag inte nog teolog för att kunna bedöma, men den andra delen begriper jag: folk märker inte, när man plockar dem på skatter på detta sätt.

Här sades i debatten i förmiddags, att det är medelklassen som skall betala. Medelklassen! Jag tittade efter i inkomststatistiken för år 1944. Det fanns där 516 000 företagare här i landet, och av dem var det 9 000, som hade en inkomst över 20 000 kronor, och 23 000 som hade en inkomst mellan 10 000 och 20 000 kronor. Högerns och folkpartiets inkomstskatteförslag börjar skilja sig från socialdemokraternas någonstans vid en inkomst mellan 10 000 och 20 000 kronor. Jag skulle förmoda, att högst 15 000 å 16 000 personer skulle drabbas hårdare enligt vårt förslag än enligt det andra. Dessa 15 000 å 16 000 av 516 000, är det medelklass? Vad ha då herrarna för uppfattning om vad som är »medel»? Jordbrukarna nämnde man också i detta sammanhang — det är ju så tacksamt att köra fram med jordbrukarklassen. De må räkna sig till medelklassen eller vilken klass de vilja — det intresserar mig rätt litet och kanske bönderna också äro föga intresserade av det — men skattepolitiskt höra de sannerligen inte till någon medelklass. Av de 332 000 företagarna inom jordbruket var det blott 1 330, som hade inkomster över 20 000 kronor, och bara något över 6 000 hade inkomster mellan 10 000 och 20 000 kronor. Skulle man räkna på samma sätt som jag förut gjort, skulle det sannolikt bli på sin höjd ett par tre tusen av dessa 332 000, som skulle drabbas hårdare av inkomstskatten. Är det medelklassen? Det skulle jag vilja fråga på den punkten också.

Det är överklassen inom alla skikt, inom alla olika grenar av vårt ekonomiska och samhälleliga liv, som drabbas; det är sannerligen inte medelklassen. Gå vi till inkomst av industri och hantverk, ha vi där 76 000 företagare, och det är av dessa 1 800, alltså inte fullt 2 000, som ha mer än 20 000 kronor i årlig inkomst, och i inkomstläget mellan 10 000 och 20 000 kronor ha vi 4 400 företagare. Även här är det en ringa bråkdel, eller ett par tre tusen personer av 76 000, som komma att träffas något hårdare. Samma är förhållandet överallt. Gå vi till de anställdas grupper, finna vi, att av 2,3 milj. människor blott 15 000 ha mer än 20 000 kronors årlig inkomst. Reflexionerna göra sig själva.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Ordet medelklass är i detta sammanhang ett rent slagord, som inte täcker verkligheten.

Man säger — och det har sagts många gånger — att vi socialdemokrater genom detta vårt förslag vilja på förtäckt väg genomföra en socialisering, och man brukar, som jag sett någonstans men lyckligtvis inte hört i dag, kalla våra framträdande män för förtäckta kommunister. Det skulle ha varit i stil med det språk, som man använt från vissa högermäns sida, om man även här i dag talat om sovjetisering av det svenska samhället. Den politiska sovjetstaten är oss socialdemokrater så innerligt främmande. Den strider emot allt vad vi hållit dyrt och heligt under hela den tid, som socialdemokratien har behövt för att kämpa sig fram till den maktställning, som den nu har. Jag betraktar det som en förolämpning att tala om socialdemokrati och sovjetisering i samma andedrag. Men man säger, att detta förslag skulle kunna vara ett medel för en socialisering. Vad betyder nu det? Vi skulle få 30 miljoner kronor på förmögenhetsskatten, 40 miljoner på kvarlåtenskapsskatten och 80 miljoner kronor på bolagsskatten, vilket gör summa 150 miljoner kronor. Dessa 150 miljoner kronor äro avsedda att täcka det hål, som uppstår genom en sänkning av inkomstskatten, alltså om man där frigör 190 miljoner kronor och återlämnar dem till eller inte tar ut dem från speciellt de smärre inkomsttagarna. Det hålet anse vi måste täckas för att vi skola kunna bedriva den socialpolitik, som vi avse att så långt våra krafter förmå söka främja. Det och ingenting annat är syftet med vår skattepolitik. Om den därjämte kunde leda till en lindring i inkomstbeskattningen för det stora flertalet, finna vi detta vara en god gärning, och om den dessutom skulle kunna leda till en något större utjämning i realinkomst emellan rika och fattiga i detta land, se vi sannerligen däruti inget fel. Vi skulle där stå på samma linje, som varit normgivande för folkpartiets kusiner i andra länder. Jag tänker på en liberal som Beveridge eller andra, hos vilka frågan varit uppe om att även använda skatterna för att dels söka i någon mån utjämna de stora olikheterna inom samhällslivet och dels hjälpa de allra svagast ställda till en något större grad av trygghet. Det är ett fullt legitimt medel för socialdemokratisk liksom på många håll även för liberal skattepolitik. Det är icke någon nivellerings, som här åsyftas, och icke någon socialisering, utan förslaget är ett steg på den sociala demokratiens väg.

Man säger, att vi nu överrumpla svenska folket med detta skatteförslag. Förhåller det sig så? Förslaget har diskuterats under något år. Någon gång på sommaren förra året utformades förslaget och publicerades. Man skrev broschyrer om det, talade om det på valmötena och det var under debatt. Åtminstone vi socialdemokrater underlät icke vid något tillfälle att ta upp denna fråga. Jag vill erkänna att från högerens sida — åtminstone så långt jag kunde iaktta — undandrog man sig en debatt om skatteförslaget. Man talade bara om att inte någon ville sänka skatterna i sådan grad som högern. Den parollen lyste oss i ögonen från vedstaplarna här i staden. Man undvek emellertid att i övrigt debattera saken. Av vilken orsak känner jag inte till. Var det opportunism? Man ansåg det kanske inte vara riktigt lämplig politisk föda för väljarkåren vid höstens val. Eller var det någonting annat som låg bakom? För den försumligheten får emellertid högern skylla sig själv. Vi debatterade förslaget för svenska folket. Ville högern inte vara med om en verklig diskussion då, får den nu skylla sig själv.

Jag tror, att när detta förslag, som behandlats så intensivt av skatteberedningen, nu kommer att passera remissinstanserna och sedan kommer att behandlas av riksdagen med all den noggrannhet som den svenska riksdagen förmår utveckla, när det gäller stora och viktiga — och för övrigt även små — frågor, så får det den behandling, som det vederbör. Jag tror tillika, att det

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ligger någonting i önskemålet, att folk vill ha reda på vad som kommer att ske. Man vill inte längre sväva i ovisshet om vilken skattepolitik, som kommer att föras här i landet, och jag tycker, att den svenska riksdagen i år bör tillmötesgå det kravet och lämna klart besked och inte skjuta på saken till ett följande år.

En annan synpunkt vill jag också anföra. Om våra inkomster skulle i sådan mån stegras, att vi inte skulle behöva dessa skatteinkomster i den utsträckning, som man nu räknat med, då bör det finnas möjligheter att sänka inkomstskatten ytterligare och varför inte lämna bidrag till en sänkning av kommunal-skatterna eller t. o. m. förmögenhetsskatterna beträffande de smärre förmögenheterna.

Jag kan inte underlåta att i detta mitt anförande beröra ett sätt att argumentera som förekommit under de sista månaderna och som gått ut på att på allt sätt misstänkliggöra förslagets främste upphovsman. Man har, misstänker jag, på sina håll velat därmed försvaga hans auktoritet och trott sig den vägen möjligen kunna träffa detta ur åtskilligas synpunkt olämpliga skatteförslag. Jag vill inte moralisera om det mer eller mindre klandervärda i vissa borgerliga elements uppsåt i detta fall — det lönar sig inte — men jag skulle vilja säga, att i en demokrati är det av stor vikt, att man värnar om de olika partiernas representanter och inte minst om deras främsta män. Jag är övertygad om att man skadar demokratien svårt genom att obehörigt söka bringa dem i vanrykte. Låt oss bekämpa varandras politiska idéer, gärna hårt, men låt oss hålla den smutsiga kampanj borta, som riktas mot personer. Har man räknat med att man skulle vinna någonting med en sådan kampanj, skulle jag vilja påstå att man har räknat fullständigt fel. Socialdemokratien står i riksdagen och ute i landet enig om huvudpunkterna i detta skatteförslag, och den slår vakt om dess främste upphovsman.

Herr **Andersson, Elon**, erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Hade herr Sjödahl fortsatt en stund till med sina exempel, hade han sannolikt förmått inge kammaren den föreställningen, att det socialdemokratiska skatteförslaget i det allra närmaste skulle göra det svenska folket skattefritt. Han valde sina exempel med stor omsorg. Om jag inte nu hade så begränsad tid till mitt förfogande skulle jag kunna prestera en lika fyllig exempelsamling från andra sidan, som skulle göra kammaren lika betänksam som den möjligen nyss var glad. När herr Sjödahl talade om kvarlåtenskaps-skatten, förde han fram endast exempel, där den ena maken har gifterätt, och sade att i den delen är ju valet fritt; makarna kunna göra hur de vilja. Men, herr Sjödahl, om valet redan är träffat, om makarna ha ingått äktenskapsförord eller den andra maken redan är död, betyder det, för att ta de stora siffror som herr Sjödahl rörde sig med, att om det finns en förmögenhet på 1 miljon kronor, få arvingarna betala $\frac{2}{5}$ av hela summan, och om förmögenheten uppgår till 10 miljoner kronor — det finns lyckligtvis inte många sådana förmögenheter här i landet — går skatten upp till 55 %, vilket anses vara den avlidnes skuld till staten vid dödsfallet.

Det var emellertid inte för att säga detta som jag begärde ordet. Herr Sjödahl citerade ett uttryck i den motion, som folkpartiet avgav vid vårriksdagen 1946, där det sades, att man eventuellt skulle kunna tänka på en höjning av den i vårt land relativt låga arvsskatten. Detta är en sak. En helt annan sak är att biträda ett förslag om kvarlåtenskapsskatt, som både till sin konstruktion och sina verkningar är orättvis. Det finns i samma folkpartimotion ett annat uttalande om att man inte skall besluta nya skatter förrän sådana äro oundgängligen nödvändiga. För närvarande finnes intet sådant behov

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

av nya skatter, och med det har jag svarat på herr Sjödahls patetiska fråga om var vi skola ta allt som behövs för vår sociala utveckling. Den saken skola vi resonera om vid den tidpunkt, då det är nödvändigt att skaffa mera pengar än nu för att genomföra det sociala program, om vilket vi hittills enats.

Herr Mattsson: Herr talman! Under de korta minuter, som jag tänker ta kammarens tid i anspråk, är det inte min mening att gå in på de stora politiska frågorna, som diskuteras här i dag. Min avsikt är i stället att beröra en detalj i fråga om den investeringsplan, som förelagts riksdagen för nästa budgetår, nämligen frågan om den fortsatta elektrifieringen av statens järnvägar.

Det föreslås i investeringsplanen, att takten i det fortsatta elektrifieringsarbetet skall dämpas. Orsakerna härtill känna vi, och dem skall jag inte gå in på. Det föreslås att elektrifieringen av ej blott de planerade och av järnvägsstyrelsen föreslagna järnvägslinjerna utan även två bansträckor, som av riksdagen redan beslutats, skall anstå. De två banor, som det här är frågan om, äro linjerna Uddevalla—Strömstad och Smedberg—Lysekil. Jag vill erinra om att när riksdagen 1945 beslutade att bland andra banor elektrifiera linjen Uddevalla—Herrljunga ingick i det beslutet, att banorna Uddevalla—Strömstad och Smedberg—Lysekil skulle bli föremål för elektrifiering i direkt anslutning till Herrljungabanan. Nu föreslås i stället att elektrifieringsarbetet skall framföras till Uddevalla och där avbrytas. Elektrifieringen av de två nordbohuslänska banorna skulle således ställas mer eller mindre på framtiden. Det är inte att förvåna sig över att denna åtgärd väckt misstämning i norra Bohuslän. När riksdagen 1945 beslutade att elektrifiera de nordbohuslänska banorna utlöste detta en allmän tillfredsställelse. Det är ju så att denna landsdel under många år har lidit ekonomisk misär. Man räknade med att genom en elektrifiering av järnvägarna där erhålla bättre kommunikationer, och detta skulle öka företagsamheten, vilket så väl behövs där uppe i norra delen av länet.

Jag skall inte så mycket mera orda om denna sak. Jag vill blott uttala den förhoppningen, att det skall finnas en möjlighet att lösa frågan och att de båda järnvägslinjerna ändå skola kunna bli föremål för elektrifiering, även om det kommer att dröja någon tid, innan arbetet blir färdigställt.

Utöver vad jag nu sagt vill jag belysa läget något närmare och motivera varför vi i norra Bohuslän så starkt hävda önskvärdheten av att få dessa banor elektrifierade.

Kammarens ledamöter känna säkerligen väl till vilka utomordentliga svårigheter av ekonomisk art, som vi haft att kämpa med där uppe. Dessa äro, som väl kammarens ledamöter också känna till, i främsta rummet föranledda av den kris, som drabbat stenhuggerinäringen. Men jag skall inte säga så mycket om den ekonomiska sidan av denna sak. En annan fråga, som tränger sig på och som tycks bli ännu allvarligare, är frågan om befolkningens utflyttning från norra Bohuslän. Detta är väl inte någon för Bohuslän speciell fråga; över hela landet går ju strömmen från landsbygden till städerna. I norra Bohuslän har emellertid frågan på grund av nyss nämnda orsaker blivit synnerligen allvarlig. Befolkningsutflyttningen har sedan krisens början på 1930-talet varit våldsam, för att inte använda ett ännu starkare ord och säga katastrofal. Jag skall inte trötta kammaren med siffror, men jag vill bara som ett exempel nämna, att i ett härad längst uppe i norr mot norska gränsen, Vette härad, har folkmängden sedan 1930 gått ned från drygt 11 000 människor till nu vid årsskiftet endast något över 8 000. I en hel del kommuner har folkmängden gått ned till omkring hälften, och födelsetalet är mycket lågt.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Att ungdomen vill flytta från landsbygden är väl icke någonting att förvåna sig över. Det hänger samman med den ekonomiska utvecklingen. I stora skaror har ungdomen gått via yrkesskolor eller på andra vägar till arbetsplatser i andra delar av landet för att få sin försörjning. Allvarligast i dagens läge är att om inte befolkningsutflyttningen kan bringas att upphöra, kommer på grund av den sammansättning, åldersklasserna nu ha, folkminskningen fortsätta i allt raskare takt, beroende på att medelåldern i vissa delar av norra Bohuslän är synnerligen hög. Det är väl inte mycket att förvåna sig över att folket där uppe ser på den fortsatta utvecklingen med oro. Allting går bakåt på såväl de ekonomiska som sociala och kulturella områdena. Skolväsendet försämras, då skolor dras in och lärare flytta ut, och sämre skolformer införas på grund av att barnantalet blir lägre. Också kommunikationerna bli sämre. Den livaktiga förenings- och studierörelse, som bedrevs i dessa trakter, håller på att helt tyna bort. Det har gått så långt, att i vissa kommuner har man faktiskt svårt för att kunna hålla de kommunala funktionerna i gång på grund av bristen på folk.

Det är ingen ljus bild jag tecknar här. En hel del av kammarens ledamöter tror måhända, att jag svartmålar. Vad jag nu framhållit är emellertid fakta. Vad som krävs är att man uppe i norra Bohuslän söker få näringslivet på fötter igen. Försök i sådan riktning ha inte saknats, men vi måste konstatera, att de hittills inte lyckats. Såväl kommuner som företag, föreningar och enskilda personer ha varit livligt verksamma för att kunna få i gång företag i norra Bohuslän, men vi ha, som sagt, inte lyckats över hövan. Visserligen ha en del småföretag kommit i gång i mellersta delen av länet, men i norra delen har detta knappast skett i någon utsträckning att tala om. Orsakerna härtill äro givetvis flera. Man har höga skatter i kommunerna, brist på kapital och dåliga kommunikationer.

När man talar om kommunikationerna i Bohuslän kan man inte undgå att tänka på järnvägs kommunikationerna i norra delen av länet. Faktum är att norra Bohuslän är en återvändsgränd; järnvägen, bohusbanan, slutar ju i Strömstad. Hade man kunnat dra fram bohusbanan över riksgränsen och anslutit den till det norska järnvägsnätet, som varit den gamla tanken, är jag övertygad om att det skulle råda bättre ekonomiska förhållanden i norra Bohuslän i dag. Frågan om bohusbanans utsträckning är ingalunda ny. Den har diskuterats redan före banans tillkomst, och så sent som på 1920-talet pågick en utredning härom. Jag undrar om det inte vore på tiden att aktualisera denna fråga och föra bohusbanan över riksgränsen.

Herr talman! Till sist vill jag säga, att jag tror, att det är nödvändigt, att någonting åtgöres för att komma till rätta med det s. k. bohuslänsproblemet. Jag tror att det är nödvändigt, att statsmakterna — och då främst regeringen — mera intressera sig för denna sak. Det talas så mycket om i våra dagar att man skall söka få i gång industrier på landsbygden. Man tycker att det skulle vara lämpligt att göra ett försök här. Gör man inte det snart, tror jag, att det går på det sättet att norra Bohuslän kommer att så gott som helt avfolkas.

Herr **Ekströmer**: Herr talman! Ehuru klockan är ganska mycket och mycket talats om finansplanen, tillåter jag mig dock att ta kammarens tid i anspråk för några reflexioner, som jag gjort i anledning av densamma.

Först vill jag säga, att konjunkturinstitutets analys av det ekonomiska läget är ett ganska skrämmande dokument. Visserligen är institutet angeläget att framhålla, att dess redogörelse ingalunda är någon prognos för framtiden utan endast en hypotes under vissa förutsättningar. Men eftersom dessa förutsättningar tyckas vara för handen, lär väl detta lilla camouflage ej ha så

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

stor betydelse. Man kan nog lika gärna först som sist betrakta framställningen som en prognos, i synnerhet som man av innehållet i den s. k. finansplanen har föga hållpunkter för tron, att de av institutet nämnda förutsättningsarna skola ändras.

Finansministern tar med mycket lätt hand på de farhågor, som institutet ger uttryck åt. I sin framställning erkänner finansministern visserligen, att en väsentlig försämring av den samhällsekonomiska balansen inträtt, d. v. s. att inflationsfaran vuxit eller — uttryckt på svenska — att dyrtid och nöd hota. Hans excellens herr statsministern uttryckte sitt misshag över de missförstånd, som ständigt yppades i fråga om regeringens ekonomiska politik, men om denna politik skall vara uttryckt i den här finansplanen, vill jag säga, att det inte finns mycket utrymme för missförstånd; det står så litet i den. Man får inte några fasta hållpunkter beträffande finansministerns avsikter. Det är mera ett akademiskt och låt mig säga rent av platoniskt diskussionsinlägg.

På tal om risken för en fortsatt uppgång av de nominella inkomsterna menar han, att en sådan uppgång inte är så given och i varje fall kan neutraliseras av den ekonomiska politik, som förs. Vad detta innebär vet man inte, då det inte säges något därom, men man kan ju tänka sig att det är fråga om skattepolitiken, vartill jag kanske återkommer senare.

Om konjunkturinstitutets farhågor för att sparviljan sjunker säger finansministern blott, att läget kommer att förändras i den mån lugnare förhållanden inträda och behoven fyllas. Det är ju alldeles riktigt, men jag undrar om inte finansministern förväxlar orsak och verkan. Ty det kan väl ifrågasättas om han verkligen tror på att lugnare förhållanden i detta avseende skola inträda redan under nästa budgetår. Beträffande den behövliga produktionsförbättringen hoppas han liksom vi alla, att en ökad export av kol, järn och stål kan förbättra läget, men samtidigt kan man läsa i investeringsplanen på s. 1, att man får utgå från att tillgången på fossilt bränsle kommer att bli knapp, och därför tycks man inte ha så mycket att hoppas på i det avseendet i fråga om kolen som väl är den viktigaste varan.

Slutligen förekommer något resonemang om å ena sidan behovet av ökad import med risk för avtappning av våra valutatillgångar och å andra sidan kravet på ökad export med därav följande ytterligare uttömning av våra varutillgångar. I båda fallen sker en ökad försämring av vår samhällsbalans. Detta resonemang utmynnar egentligen inte i någonting, men jag medger att frågorna äro svåra att besvara i det läge, som vi kommit i, mycket till följd av den lättvindiga ekonomiska politik, som förts i landet under de sista åren.

Ett positivt uppslag kan man verkligen finna, nämligen den föreslagna begränsningen av investeringarna. Detta uppslag kan man ju givetvis hälsa med stor tillfredsställelse, även om man för all del kan tveka, om fördelningen kan vara riktigt gjord, men jag undrar om denna åtgärd verkligen är av den storleksordning, att den kan i verkligheten ha någon större betydelse för det hela.

Sedan kommer givetvis herr finansministern in på sin älsklingstanke: den nya och högst radikala omfördelningen av nationalinkomsten och nationalförmögenheten olika samhällsgrupper emellan. Han menar tydligen, att hans nya skatteförslag skall utgöra en dämpare på inflationshotet. Visserligen skulle förbättringen för de många mindre inkomsttagarna öka deras inkomster i penningar och därigenom framkalla ökad köpkraft, men samtidigt skulle de bättre situerade berövas större delen av sin inkomst, och därför skulle deras köpkraft minskas, så att balansen genom skatteförslaget icke skulle rubbas utan kanske i stället förändras i positiv riktning. Men jag tror verkligen, trots de invändningar som här äro gjorda från något håll, att finansministern räknar fel här-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

vidlag, ty trots allt tror jag att det är alldeles påtagligt, att detta skatteförslag kommer att gå ut över sparviljan här i landet och i stället utlösa en större köpkraft för inkomsterna. Redan hotet om de nya skatterna torde ha utlöst en för resten ganska naturlig mentalitet: man resonerar som så, att då ändå staten förr eller senare tar det mesta av ens inkomster och förmögenhet — särskilt då förmögenheten — är det ingen idé att spara utan bättre att bara gå på. Efter oss kommer syndafloden!

Man har försökt bagatellisera verkningarna av detta skatteförslag. Särskilt herr Sjödahl var inne på en detaljanalys av förslagets verkningar, sådana han ser dem, men jag är ändå inte riktigt övertygad om att hans slutsatser hålla. Det låter som om herr Sjödahl trodde, att den som har en förmögenhet nödvändigt måste ha den nedlagd i bankfordringar eller lätt realiserbara värdepapper, men de allra flesta människor som ha en någorlunda stor förmögenhet ha den insatt i en rörelse. Jag tänker mig t. ex. en man som har en större jordegendom, låt oss säga på en halv miljon kronor — det är ingen särdeles stor egendom med nuvarande penningvärde. När han går bort, få dock hans arvingar, om de inte ha gifterätt att falla tillbaka på, betala en skatt, som jag tyckte att herr Sjödahl beräknade till 150 000 kronor; efter min beräkning blir det något mer: mellan 150 000 och 175 000 kronor. För en köpman eller någon annan företagare blir det ungefär likartat. Men att ett företag får en sådan tappning av sitt eget kapital, är högst betänkligt, i synnerhet därför att om man skall låna upp summan, finns det ju ej någon möjlighet att någonsin betala av den, utan det blir en skuld som familjen får dras med. När det så kommer ett nytt arvfall, kommer en ny avtappning, och så småningom blir förmodligen familjen ruinerad, ja, den årliga förmögenhetsskatten åstadkommer att denna procedur bara går så mycket fortare. Om man gör sig besvär med att räkna litet efter, hur denna skatt är konstruerad, finner man, att det är ingen överdrift, som det sagts här från annat håll, att den kan inverka ödeläggande på stora delar av näringslivet. Även om de människor som drabbas hårdast av denna skatt icke kunna räknas i hundratusental, så äro de dock människor och till stor del bärare av företagsamheten här i landet, och de skola väl ha samma rätt som andra att leva i folkhemmet och driva sin näring. Det förefaller mig ytterst oförståndigt att på detta sätt tappa blodet ur stora delar av våra företag, och detta kan då aldrig leda till någon ökning av produktionen. Tvärtom kommer det säkerligen att i stora delar rubba denna till förfång för hela landets ekonomi. Att därför oro råder inom företagärvärlden, är alldeles säkert, och att denna oro utlöser sig i bristande sparvilja och investeringsvilja, det kan ju nästan ett barn begripa. Trots herr Sjödahls ljusmålning av det hela så blir detta drastiska skatteförslag till förfång för vårt näringsliv, det kan inte hjälpas.

Jag skall icke uppehålla mig vid lönefrågorna, ehuru jag vet att lönepolitiken torde vara en av de allra viktigaste frågorna i detta sammanhang, men jag kan blott påpeka, att finansministern nu äntligen utsänt ett litet varningsord, då han säger på s. 12 i bilagan nr 1 till propositionen: »*Ingenting kan hindra ett helt folk att bevilja sig själv ökade inkomster i pengar. Ingenting utom insikten att därmed intet vinnes för en höjning av den reala levnadsstandarden.*» Det är ju fullkomligt riktigt sagt, men man tycker att det är synd att icke detta sades för länge sedan och då i ännu mycket kraftigare ordalag.

Nu har hans excellens statsministern inbjudit till en konferens på, om jag hört rätt, de tre punkterna: full sysselsättning, ökad produktion och minskning av inflationstrycket. Det är ju saker som vi alla kunna vara med om, men när hans excellens i samma andedrag försäkrade, att regeringen icke kommer att avvika en tum från sitt socialistiska program, så blir man ju något betänksam.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

I alla fall bör naturligtvis en sådan konferens äga rum, och vi kunna med tillfredsställelse hälsa inviten och hoppas på att det skall gå bättre än man just nu efter andra delen av hans excellens anförande kan tro.

Hans excellens herr statsministern **Erlander**: Herr talman! Det är mig angeläget att omedelbart rätta det missförstånd som den siste ärade talaren har råkat ut för vid åhörandet av mitt anförande i förmiddags. Jag sade inte, att när vi gå till överläggningar i inflationsfrågan med de övriga politiska partiernas ledningar, komma vi att gå dit i den avsikten att försöka utforma ett program mot inflationen, som är präglad av en socialistisk åskådning, från vilken vi icke ämna vika en tum. Det är fullkomligt riktigt, herr Ekströmer, att vi ha en ekonomisk åskådning och en ekonomisk samhällsuppfattning, som är socialistisk, och den ämna vi bevara, men här gäller det bevarandet av vårt penningväsens stabilitet, och på den punkten ha vi, som herr Linderot tidigare utvecklat, oberoende av om vi äro kommunister, socialister eller borgerliga, precis samma intresse. Vid behandlingen av denna praktiska angelägenhet komma vi att gå till överläggningarna med de borgerliga partiernas ledningar och den kommunistiska partiledningen fullständigt förutsättningslöst — det har nu deklarerats två gånger — och taga upp varje uppslag som oppositionen kan ha att komma med. Jag tycker, uppriktigt sagt, att det är underligt, att oppositionen skall vara så hemlighetsfull, att den inte skulle kunna glänta litet på förlåten t. ex. i dag. Jag konstaterar att så icke skett, men jag är en optimistisk natur, och jag hoppas därför att vid den kommande konferensen skall den förtegenheten och rädslan för att ge regeringen råd från oppositionens sida övervinnas.

Jag ansåg, herr talman, att det var nödvändigt att omedelbart klarlägga den missuppfattning, som mina uttalanden ha ingivit hos herr Ekströmer. När jag nu i alla fall tagit till orda, vill jag svara på ett par frågor, som ha riktats till mig under dagens lopp av herr Linderot. Han beklagade att jag tycktes ha inlett en ny praxis att börja en debatt och sedan omedelbart försvinna. Det förhåller sig emellertid faktiskt så att vi ha två kamrar här i landet — det vet nog herr Linderot av egen erfarenhet — och att en man med politiskt intresse kan tycka att det är roligt att höra vad som sägs även i den folkvalda kammaren och inte intressera sig endast för den höga senaten. Detta gör att jag bara har fått del av herr Linderots anförande i referat, och det är naturligtvis mycket ledsamt, att jag inte fått avnjuta det personligen. Om referatet är riktigt, sade herr Linderot, att jag i en intervju i en dansk tidning hade gjort vissa uttalanden, som skulle tyda på att jag hade en annan mening om Sveriges utrikespolitik än den som har framkommit genom regeringens deklarationer och genom utrikesministerns tidigare uttalanden, och han frågade mig, om denna intervju i tidningen Köbenhavn verkligen var auktoriserad av mig.

På den frågan vill jag svara, att den icke är auktoriserad av mig. Intervjun är gjord av en journalist, som suttit och pratat hos mig, och han har icke underställt mig formuleringarna. Därför förekommer det kanske på några punkter saker som kunna behöva ett klarläggande, men nog tycker jag att herr Linderot själv skulle ha sett, att det fanns motsättningar mellan några uttalanden i intervjun och den tolkning som herr Linderot gör av andra uttalanden, som kunde ha gjort honom misstänksam.

Det uttalande, som herr Linderot fäste sig vid, är följande. »Vi kommo i vårt samtal efterhand in på problemet Norden i världspolitiken, och man märker statsminister Erlanders stora intresse för de nordiska brödrafolken.» Sedan sades det några vänliga ord om insatsen under kriget och sådant, som inte hör hit, men så säger tidningsmannen att jag sagt: »Vi nordiska länder skola nu göra vår insats tillsammans i de Förenta Nationerna. Vi böra stödja varandra och

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

uppträda samlade, så att vi kunna bilda en faktor som blir hörd». Därefter kommo vi in på det nordiska samarbetet i allmänhet: visst kulturellt arbete och sådant, och mot det kan jag förstå att herr Linderot inte hade någonting att erinra. Då frågar herr Linderot: »Är detta riktigt återgivet? Och om det är riktigt återgivet, betyder det att statsministerns mening är att vi skola uppträda i en nordisk blockbildning i de Förenta Nationerna?»

Att uttalandet icke kan vara riktigt återgivet, framgår av vad jag sagt tidigare i intervjun och som jag anser angeläget att också meddela kammaren. Där står nämligen, att intervjuaren frågade mig: »Alla de nordiska länderna förbereda nu sitt försvar. Tanken på ett nordiskt försvarsförbund har väl icke tagits upp i detta sammanhang?» På det svarade jag: »Det är naturligt, att man ställer sig själv detta spörsmål, men jag kan icke se att det är aktuellt för ögonblicket. Vi tänka i varje fall icke från Sverige föreslå något sådant.»

Sedan kom han med en ännu mera indiskret fråga: »Skulle man inte kunna tänka sig gemensamma vapentyper i de nordiska länderna?» Då svarade jag: »Det kan man ju säga vore en stor fördel, men detta spörsmål kan icke lösas, om man icke därvid blir oavhängig av eventuella blockbildningar», — men jag tillade: »att detta kan genomföras, tvivlar jag faktiskt på.»

»Blockbildningar?», frågade han. »Sverige tänker alltså icke att ansluta sig till något block?» Och så svarade jag: »Spörsmålet om anslutning till det ena eller andra blocket kommer säkerligen icke att föreligga. Förenta Nationerna skulle ju just vara en garanti mot blockbildningar.» Jag menar att hela mitt resonemang där är så uppenbart ett klart svar på den fråga som herr Linderot riktade till mig, att jag tycker att journalistens formulering, när han talar om vårt samarbete i Förenta Nationerna, inte gärna skulle kunna föranleda något missförstånd. Vad jag yttrade därom är ingenting annat än att det är ganska naturligt, om i Förenta Nationerna de nordiska ländernas delegationer sammanträffa och diskutera gemensamma problem, och jag kan inte tänka mig, att det kan tagas till intäkt för att en blockbildning påtänkts.

Sedan hade herr Linderot — också enligt referatet — vissa resonemang om socialdemokratiens förhållande till kommunisterna, och jag nödgas då, herr talman, att på nytt göra samma deklarationer som jag vid många tillfällen har lämnat om socialdemokratiens ställning till kommunismen. Man påstår ju på vissa håll, att jag har olika uppfattningar om denna sak vid olika tillfällen. Det är nog inte så farligt med det. Jag tycker att mina deklarationer ha varit alldeles enhetliga. Dagens Nyheter skrev för en tid sedan, att nu har jag hållit fyra föredrag, och jag har sagt ett och detsamma, ett och detsamma: vi skola taga upp kampen mot kommunisterna. Ja, det är riktigt; jag har sagt ett och detsamma ända sedan jag blev partiledare, fastän det tycks vara svårt för andra än Dagens Nyheter att uppfatta, att det är ett och detsamma. Jag har sagt: vi vilja icke ha någon samverkan med kommunismen, och såvitt jag nu kan bedöma blir det inom överskådlig tid ingen samverkan. Men det som tydligen är så svårt att fatta, det är att jag samtidigt säger, att kommunisterna för närvarande uppträda som demokrater, som mera utpräglade demokrater än socialdemokraterna, de uppträda som anhängare av arbetarrörelsens efterkrigsprogram och som mera trofasta anhängare av arbetarrörelsens efterkrigsprogram än de som ha skrivit det, de uppträda som stödjare av regeringens politik, som mera intresserade stödjare av regeringens politik än regeringspartiet självt. Detta är attityden. Jag läste exempelvis ett referat från ett kommunistiskt anförande vid Fryksdalsvalet. Där fanns icke ett spår av kritik emot socialdemokratien. Om jag varit skogsarbetare i Torsby och hört det föredraget, skulle jag otvivelaktigt ha

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

sagt: »Det här är ju ett socialdemokratiskt föredrag. Här ta de upp striden om skatterna, om smutskampanjen mot regeringen, kanske framfört i litet fränare ton än socialdemokraterna göra men annars en exakt kopia.» Jag har sagt: »Om ni äro demokrater, om ni äro anhängare av arbetarrörelsens efterkrigsprogram, om ni stöda regeringens politik, varför upprätthålla ni då en egen partibildning?» Detta mitt yttrande har föranlett missförstånd även hos en så intelligent person som herr Elon Andersson. Han yttrade nämligen i dagens debatt: är det inte farligt, att man på det sättet försöker splittra upp nationen efter klassintressen? Och vi skola ju inte tala om hur hans kollega i andra kammaren spelar på den melodien, men han har ju alltid ett annat sätt att uttrycka sig än herr Elon Andersson.

Herr Elon Andersson sade emellertid: är det inte otrevligt, att man på det sättet för in klasskampsideologien genom att säga: »Den som är arbetare, han skall rösta på det socialdemokratiska arbetarpartiet; han skall inte få ha någon annan mening än socialdemokratien»? Så har jag nu aldrig uttryckt mig. Någoting sådant vill jag inte alls föra till torgs. Det finns en herre som heter Montan i Falun. Han har ingen förståelse för det socialdemokratiska och socialistiska solidaritetsbegreppet, han tror att det är profit- och vinstintresset, som i allt dominerar människornas handlande, och han tycker att socialdemokratien lämnar allt för stort utrymme åt solidaritetsuppfattningen. Han har gått till folkpartiet. Gärna för mig! Visst får han gå till folkpartiet, och visst få de som ha samma uppfattning som han inom arbetarklassen gå till folkpartiet. Jag tror inte att den skaran blir så stor. Vi vilja inte tvinga människor, som ha olika uppfattningar om samhällsfrågorna, att ansluta sig till ett visst politiskt parti. Men utgångspunkten för mina resonemang har varit, att kommunisterna säga, att de ha samma uppfattning som vi: de äro demokrater, de äro anhängare av arbetarrörelsens efterkrigsprogram, och de stöda regeringen. Om de säga att de äro kommunister, herr talman, om de säga att de fortfarande betrakta socialdemokraterna som socialfascister och inte längre betrakta denna uppfattning som ett översättningsfel, om de ha samma uppfattning som de hade på 1930-talet, då vilja vi inte ha med dem att göra. I det ögonblick som den inre röst som dirigerar partiets politik säger att de på nytt skola bli kommunister, då komma de i kampställning emot oss. Då äro de inte längre demokrater, då krypa de inte bakom oss längre, och då få vi se hur det går. Men för närvarande, när de kopiera våra metoder på varje punkt, blir det ändå så att de av stora medborgarmassor uppfattas som en filial, som verkar litet mindre och därför litet trevligare och som har ett attraktionsvärde genom att de inte sitta i regeringsställning och kunna använda agitationsmetoder, som kanske kunna verka tilltalande. De verka helt enkelt radikalare genom sitt uppträdande, men deras radikalism är inte större än att den bara betraktas som en nyans av den socialdemokratiska åskådningen.

Detta är vad jag har sagt, och det har jag sagt under hela den tid, som jag haft möjlighet att föra min uppfattning till tals. Och när till och med en så kunskapsrik tidning som Ny Dag ger mig rätt, är jag frestad att tro att min uppfattning är riktig. Innan herr Johansson begick sin artikel om mina tre alternativ, refererade Ny Dag mig så här: »Statsministern yttrade bland annat, att väljarna stöda kommunisterna för att sätta råg i ryggen på socialdemokraterna vid genomförandet av socialdemokraternas eget program. Kommunisterna bli med andra ord ett slags renhårigare socialdemokrater.» — Den 9 januari var detta sanning i Ny Dag. Då skrev tidningen nämligen: »Statsministern tolkar ganska rätt utbredda stämningar och riktiga uppfattningar inom den tidigare socialdemokratiskt orien-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

terade delen av arbetarrörelsen.» Men några dagar senare skulle tidningen tala om fryksdalsvalet, och då var det som var sanning den 9 januari bortglömt. Då frågade tidningen: »Om kommunisterna ha fått rösterna därför att de betraktas som socialdemokrater, varför gingo inte socialdemokraterna ännu mera framåt?» Men väljarna kunna väl inte rösta på mer än ett parti i taget! Om min tolkning är riktig och jag har rätt angivit anledningen till att vissa väljare röstat kommunistiskt, kunna de väl inte samtidigt rösta socialdemokratiskt. Kommunisterna har lyckats med sin spekulation att framställa sig såsom ett slags andra socialdemokrater för att därigenom dra till sig väljarna.

Men då kan man ju fråga sig, och det fråga sig naturligtvis många bland arbetarna: gör det någonting att ha den kommunistiska filialen? Ja, det gör det av två skäl. För det första — och det är naturligtvis det väsentliga — kan det ju hända, att kommunisterna inte alltid bli demokrater. Det kan ju hända att de svänga igen. Det finns ju ändå antydningar, t. ex. herr Holmbergs deklaration, när han förklarar sig vara anhängare av ett enhetspartisystem. Det visar att det hos kommunisterna finns tankegångar, som äro oförenliga med demokratisk uppfattning. Enligt socialdemokratisk uppfattning skola olika meningsriktningar få tävla fritt med varandra. Ett enhetspartisystem kan passa andra länder — det vill jag inte yttra mig om — men det passar inte svensk demokrati.

Detta är det ena skälet. Vi äro inte säkra på att den demokratiska hållfastheten räcker till i alla situationer, och därför vilja vi inte att kommunisterna skola bli ett stort och mäktigt parti.

Det andra skälet är att ett starkt kommunistiskt parti kan betyda arbetarmajoritetens förlust i detta land. Det finns en väldig valmansreserv. Det är ett av våra största politiska partier, kanske det största efter det socialdemokratiska. Det är den valmansreserven, som man slåss om, det är om den som agitationstriderna stå. Det är inte lätt för de borgerliga partierna att skrämma även ganska okunniga delar av denna valmansreserv för socialdemokraterna. Man kan ju försöka nu, när de ha en ny ledare o. s. v., och man gör vad man kan. Men folk känner oss. Det är inte lätt att få fram en skräckstämning för den svenska socialdemokratien och med tillhjälp därav få folk till valurnorna. Men det kan hända att det går, om vi få ett tillräckligt starkt kommunistiskt parti, ty då kunna alla möjliga affekter sättas i rörelse. Då kan det talas om inflytande från utländsk makt och alla möjliga ting. En stark framryckning för det kommunistiska partiet betyder enligt min mening så väsentligt ökade chanser för borgerligheten att mobilisera valmansreserven, att den relativt ringa arbetarmajoritet, som vi ha i detta land, kan gå förlorad.

Det är också därför, herr talman, som kommunisternas inflytande överdrives i den borgerliga pressen och som varje sådan deklaration som den jag har gjort i dag inte kommer att föranleda någonting annat än att man säger: »Nåja, innerst inne tänker han nog samarbeta med kommunisterna i alla fall, ty han vågar inte annat. Han är styrd av kommunisterna, liksom hela partiet är skräckslaget för dem.» Så kommer det att heta, och det är ingenting att göra åt det, ty metoden är att framställa det kommunistiska partiet som ett stort och mäktigt parti för att på det sättet få fart i det egna agitationsarbetet.

Till herr Linderot, som jag personligen sätter värde på, skulle jag därför vilja säga att oberoende av om herrarna tro att ni gagna arbetarklassen — vilket jag inte vill uttala något omdöme om — göra ni en riskabel sak. Ha ni den uppfattning, som ni ständigt deklarerar för närvarande, är linjen inte att splittra utan att ena.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Här talade herr Linderot om den internationella utvecklingen. Han talade om att i hela Europa går kommunismen fram. Vi skola inte diskutera det, men det finns ett land, där förhållandena äro relativt likartade med Sveriges och där det också är en arbetarregering. Det är England. Man skall väl inte alldeles förbise den engelska utvecklingen och den svårighet som det engelska kommunistpartiet har att överhuvud taget göra sig gällande. Frankrike är också ett intressant exempel, herr Linderot. Där gick kommunismen fram och slog sönder stora delar av det socialdemokratiska partiet. Men det skedde på bekostnad av arbetarmajoriteten. Ett katolskt parti lyckades just med det som jag tror att folkpartiet spekulerar i här, nämligen att i kommunistkräckens tecken mobilisera de väljare som man kunde skrämma på det sättet.

Jag har inget hopp om att denna min deklaration får något annat bemötande än det vanliga, men jag har, herr talman, inte velat underlåta att än en gång visa precis den färg som det socialdemokratiska partiet har gentemot kommunisterna.

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till herr Linderot, som yttrade: Herr talman! Jag är mycket tillfredsställd med herr statsministerns klarläggande av hans verkliga mening i yttrandet till den danske journalisten rörande de nordiska länderna såsom ett block inom Förenta Nationerna. Jag framställde frågan, absolut icke av någon vilja att komma statsministern till livs, utan av den anledningen att det var ganska nödvändigt med ett dylikt klargörande. Så som intervjun är återgiven i tidningen Köbenhavn, förelåg en uppenbarlig motsägelse mellan regeringens officiella utrikespolitik och statsministerns yttrande till journalisten. Det kunde ju hända, att journalisten i fråga inte hade fattat statsministern rätt. I så fall bör det vara en varning för statsministern med tanke på framtida intervjuer. Jag är själv en gammal tidningsman, och jag vet att man alltid skall kontrollera dem, när de intervjuat en, ty antingen förstå de inte, eller också vilja de inte förstå, och det blir alltid tokigt. Jag inkasserar alltså som något betydelsefullt, att någon motsättning i detta stycke inte föreligger.

Vad angår andra delen av anförandet, kan jag givetvis inte i ett kort genmäle taga upp de problem, som där behandlades. Jag vill, herr talman, bara beröra det förhållandet, att socialdemokratiens ledning och herr statsministern själv inte skulle vara säkra på att kommunisterna i fortsättningen komma att framträda såsom demokrater i den svenska politiken. Av den anledningen sade sig statsministern vara rädd för kommunistpartiets fortsatta existens. Jag skall be att få säga, att en av de huvudsakliga anledningarna till att vi tänka fortsätta att existera och också gå framåt är att vi inte riktigt lita på att socialdemokratiska partiet i fortsättningen kommer att vara demokratiskt. Med de dystra erfarenheter vi ha av den svenska politiken från transportförbudets tid, från cirkulär 3-tiden och från hestapotiden, finns det så grundad anledning att misstro socialdemokratiska partiet i fråga om demokratisk lödighet, att vi redan för den skull behöva upprätthålla det kommunistiska partiet. Därtill kommer en rad andra skäl, som jag inte i ett kort genmäle kan gå in på.

Herr Nordenson: Herr talman! När man befinner sig vid ett årsskifte, blickar man ju gärna tillbaka på den gångna tiden och söker av dess händelser få ledning vid ett bedömande av vad komma skall, och man försöker också ställa in sitt handlande för framtiden och överblicka sitt läge under vidare perspektiv.

När vi nu stå inför ett nytt politiskt år, tror jag att det finns anledning

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

att försöka skaffa sig en överblick av utvecklingen under den gångna tiden och se vart den tenderar och försöka inställa vår utveckling i ett större sammanhang. Det finns en särskild anledning därtill för oss här i landet. Därigenom att vi lyckats undgå kriget och dess härjningar, äro vi helt naturligt benägna att något underskatta vad som hänt i världen omkring oss och att fortsätta sysslandet med våra problem i lugn och ro. Det finns risk för att vi glida in i en viss isolering och inte tillräckligt beakta vad som händer runt omkring oss i världen.

Då vi i våras diskuterade våra möjligheter till social expansion och ekonomisk utveckling, rådde på alla håll en mycket stor optimism, men det uttalades också, inte minst från det håll jag företräder, att denna optimism byggde på antagandet, att våra ekonomiska förbindelser med utlandet skulle få ett gynnsamt förlopp och att vår utrikeshandel skulle tillföra oss vad vi behövde. Men om vi nu se tillbaka på den gångna tiden, måste vi säga oss att utvecklingen inte riktigt gått i den riktning vi hoppades. Vi ha inte i önskvärd grad kunna importera de varor vi haft behov av, varken bränsle eller råvaror och material för vår industri och byggnadsverksamhet. Vi ha måst exportera mot långsiktiga krediter i stället för att få motprestationer i form av varor, och detta har givetvis påverkat vårt penningpolitiska läge. Vår revalvering av valutan har inte heller givit det resultat som vi hoppades på. Vi måste konstatera, att vi fått en ganska allvarlig känning av de svårigheter, som råda runt om i världen, och vi ha anledning förmoda, att de komma att återverka även i fortsättningen.

Fråga är, om vi inte ha bedömt våra resurser och möjligheter för optimistiskt och lagt upp vårt program litet för stort och expansivt och ha anledning att revidera det. Jag är därvid angelägen om att understryka, att när jag talar om en revidering av vårt socialpolitiska program, är det inte meningen att vi skola uppgå vår strävan att nå de reformer som vi anse önskvärda, men väl dämpa det tempo, i vilket vi genomföra dem.

Här spela i första rummet de penningpolitiska synpunkterna in. Det stora flertalet reformer medföra stora utgifter av det ena eller andra slaget, vilket måste påverka köpkraften och därmed också penningvärdet. Men varje reform medför också andra förändringar. Vi måste utforma nya organ och i många fall ändra våra vanor och anpassa oss efter de nya formerna. Allt sådant tar sin tid. Vi ha under senare år talat mycket om vikten att åstadkomma en samhällsekonomisk balans. Jag tror vi ha anledning tillse, att vi också åstadkomma en samhällsreformatorisk balans, och det är därvid, såsom jag nyss sade, tidsfaktorn som vi ha särskild anledning att beakta.

När jag har nämnt, att vi måhända överskattat våra utvecklingsmöjligheter, är det särskilt en faktor, som jag skulle vilja peka på. I alla våra beräkningar av samhällsutvecklingen och nationalinkomstutvecklingen ha vi räknat med en ganska avsevärd och jämn stegring av produktiviteten. Såsom industriman har jag inte kunnat undgå att stöta på en hel del symtom som ge vid handen, att utvecklingen här inte fortskridit så gynnsamt, som vi trott oss kunna förvänta, och vi måste räkna med en viss stagnation eller åtminstone dämpning av utvecklingstakten. Detta har också observerats av konjunkturinstitutet och mycket kraftigt understrukits i dess berättelse. Institutet pekar på olika faktorer, såsom den överfulla sysselsättningen och överrörligheten hos arbetskraften, och framhåller också att man under en högkonjunktur lätt i produktionen får flaskhalsar, som verka hämmande på produktiviteten, och att verkningarna av dessa faktorer kunna bli ganska avsevärda. Samma förhållande har iakttagits även i andra länder. Att det kommit till synes i de krigshärjade länderna, är ju inte att förvåna sig över. Märkligare är att det

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

även förekommer i de länder, som blivit mera eller helt skonade, såsom Förenta staterna och Schweiz.

En stor schweizisk firma har ansett sig kunna konstatera en nedgång i produktiviteten från i medeltal under åren 1937—1940 2 150 kg producerade varor per arbetare till i medeltal för åren 1945 och 1946 1 300 kg per arbetare. Det är att märka att produktionen anges i kilogram och inte i kronor, varigenom alla förändringar i penningvärdet elimineras. Även om dessa siffror skulle ange ett extremt fall, är tendensen mycket anmärkningsvärd.

Detta är ett anmärkningsvärt faktum, som är att räkna med, när vi skola bedöma näringslivets fortsatta utveckling och möjliga expansionskraft.

Jag kan inte underlåta att framhålla, att man understundom vid bedömningen av våra utvecklingsmöjligheter mött en oerhört ljus och blåögd optimism, som påmint om den stämning som rådde i Amerika under boomen 1929. Där karakteriserades då situationen med orden: »Vi ha endast skrapat framgångens möjligheter på ytan». Men några månader senare gled Amerika ned i den djupaste depression som landet någonsin upplevat.

Det är inte min mening att här predika någon nattsvart pessimism, därtill finns icke anledning, men vi ha skäl att modifiera vår uppfattning om takten i vår ekonomiska utveckling under den närmaste tiden och därmed också våra möjligheter att realisera våra reformplaner. Vad vi sett under det gångna året pekar i den riktningen, att vi äro mer beroende av utvecklingen i omvärlden än vi varit benägna tro och att utvecklingen i andra länder varit mindre gynnsam än vi hoppats.

Mot bakgrunden av dessa förhållanden är det med djup och allvarlig oro man från näringslivets sida studerar det skatteförslag, som nu framlagts. Genom sin hårda inriktning mot sparkapitalet och särskilt det risktagande kapitalet är förslaget ägnat att åstadkomma mycket allvarliga rubbningar i vårt ekonomiska liv och kan därmed få ytterst ogynnsamma verkningar på vår utveckling.

Jag skall nu inte ingå på någon närmare kritik av skatteförslaget och dess verkningar i olika fall — en sådan kommer säkert att framföras i de ytt-randen, som nu förberedas från näringslivets sida. Jag skall nöja mig med några allmänna reflexioner.

I detta sammanhang vill jag dock än en gång framföra ett allvarligt beklagande av att myndigheterna tillmätt näringslivets organisationer en så utomordentligt kort remisstid. Det visar sig nära nog omöjligt att på denna korta tid få fram de utredningar, som behövas för att verkligt allsidigt belysa förslagets verkningar. Jag har anledning tro att näringslivet kommer att göra framställning om en ytterligare respittid. Den är i och för sig otillräckligt tilltagen, men även *någon* förlängning innebär en förbättring. Jag beklagar, att inte finansministern är här, men jag hoppas att till honom kommer att framföras denna min mycket allvarliga vädjan, att en sådan framställning, när den kommer, också tillmötesgås.

Vad vi just nu behöva i vårt samhälle är ökad ro och stabilitet i vårt ekonomiska liv. Vi behöva koncentrera oss på att återställa den samhällsekonomiska balansen, som nu är så allvarligt rubbad. Att just då framlägga detta förslag, som måste skapa stor oro och osäkerhet bland produktionens och distributionens män, är att kasta in en brandfackla i det hela, som kommer att få allvarliga verkningar. Man måste fråga sig, om det är nödvändigt att komma med detta förslag just nu. Det synes ingalunda vara fallet. Vi ha ett skattesystem, som fungerat ganska tillfredsställande under krigstiden, och det hade säkerligen kunnat tillämpas ännu någon tid, varigenom man kunnat avvakta en lämpligare tidpunkt för denna reforms genomförande.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Herr Wigforss har under den diskussion, som redan pågått, gjort gällande att förslaget innebär mycket små ändringar. Man kan möjligen säga att ändringarna äro små för dem, som få lättnader, men de äro sannerligen inte små för dem, som drabbas av skärpningarna. I detta sammanhang måste vi komma ihåg, att de skatter, som nu gälla, innebära en utomordentlig förhöjning i förhållande till förkrigstidens skatter. De accepterades av alla parter under kriget, emedan vi befunno oss i ett faroläge. När de tillkommo, betraktades de faktiskt — man må säga nu vad man vill — såsom ett maximum av vad vi då kunde lägga på medborgarna och näringslivet utan att riskera allvarliga skadeverkningar. Och de antogos först efter mycket noggranna överväganden. Nu när trycket lättat och statens behov minskat, kommer man med en väsentligt ökad belastning på vissa grupper, och man gör det utan någon annan motivering än att man vill åstadkomma lättnad för andra. En verklig utredning om skatteförslagets verkningar i olika avseenden saknas. Detta är så mycket mer anmärkningsvärt, som man tidigare har varit mycket angelägen om att diskutera frågan om vad skatternas verkningar i olika avseenden skulle bli. Jag vill erinra om att när man 1938 införde den nuvarande bolagsbeskattningen, var man angelägen att påpeka, att det kunde tänkas, att den skatten skulle bli för hård och att man borde ha möjligheter att åstadkomma lättnad under en lågkonjunktur. Detta skedde vid en skattebelastning av 12—13 procent. Nu ha vi en belastning av bolag på 32 procent. Den vill man nu höja till 40 procent utan att man med ett ord diskuterar, vilken verkan detta kan komma att få. Man säger, att näringslivet har visat, att det har kunnat bära denna skatt utan att några allvarliga skadeverkningar inträtt. Det må i stor omfattning vara riktigt, men vi få inte glömma, att den tid, vi ha haft, för flertalet företag varit en högkonjunktur, som samtidigt har präglats av ett sjunkande penningvärde. Vi ha sett, hur denna skatt verkar under högkonjunktur, men vi ha ännu ingen som helst erfarenhet av hur den 32-procentiga bolagsskatten skulle verka i en lågkonjunktur. Det förefaller som om man nu fullkomligt gått ifrån tidigare betraktelsesätt och alldeles försummat överväga, hur skatterna kunna väntas verka, innan de fastställas.

I diskussionen på Nationalekonomiska föreningen härom dagen gjorde herr Wigforss en del jämförelser med förhållandena i andra länder, särskilt de anglosaxiska, och visade att skattebelastningen där i vissa fall var högre än hos oss. Ja, men vi måste betänka, att England har gått igenom två världskrig inom loppet av ca 30 år, och landet kämpar för närvarande med utomordentligt svåra statsfinansiella förhållanden. Vidare skola vi komma ihåg, att det finns en hel del viktiga olikheter i beskattningen i England och här. Om man t. ex. skall bedöma den föreslagna kvarlåtenskapsskatten med den i England gällande, får man inte glömma, att vi också ha en arvslottsbeskattning och dessutom en årlig förmögenhetsskatt på kapitalet, som saknar motsvarighet i England.

Som bevis för kvarlåtenskapsskattens lindrighet framhöll herr Wigforss — det resonemanget har upprepats här i dag av herr Linderot — att man kan beräkna, att kvarlåtenskapsskatten skulle inbringa 40 miljoner kronor, medan de förmögenheter, som drabbas av den, d. v. s. förmögenheter över 20 000 kronor, tillsammans uppgå till 20 miljarder kronor. Kvarlåtenskapsskatten skulle sålunda endast utgöra 0.2 procent. Detta slags statistik är bestickande, men sannerligen inte belysande. Jag kan inte underlåta att uttala förvåning över att herr Wigforss velat föra fram den. Skall man bedöma kvarlåtenskapsskattens tyngd, måste man väl mäta det årligen inflytande beloppet i förhållande endast till det kapital, som tages upp i bouppteckningar under ett visst år. Om det vidare är så, att mindre förmögenheter, låt mig säga upp till 100 000, få

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

en lindrig beskattning, under det att de stora förmögenheterna skola bära den verkliga bördan, måste man undersöka de individuella fallen för att få en verklig uppfattning om vad saken gäller.

Herr Wigforss' sätt att resonera här kan belysas med en analogi. Låt oss tänka oss, att vi få en rapport att under ett år tolv olyckstillbud inträffat vid Sveriges alla järnvägsövergångar. Då kan man säga, att detta i och för sig är mycket beklagligt, men att det knappast är någon överväldigande siffra med hänsyn till de många övergångar som finnas i landet. Men om man får veta, att tio av dessa olyckstillbud inträffat vid Tegelbacken, så har man skäl att säga sig, att här något är galet och att det är all anledning att undersöka förhållandena vid Tegelbacken och rätta till dem. Liknelsen är med avsikt en smula extremt vald, men jag tror den visar att dessa frågor inte få behandlas så schablonmässigt som man här gjort.

Härtill kommer vid bedömandet av kvarlåtenskapsskattens storlek vad jag nyss framhöll vid jämförelse med engelska förhållanden, nämligen att man i England inte har någon årlig förmögenhetsskatt, medan vi ha en sådan, och den kommer, om detta förslag genomföres, att bli i hög grad skärpt. Om vi tänka oss, att en person har, låt mig säga 100 000 kronor i total inkomst och ett kapital på en miljon kronor, skall han vid beskattningen till inkomsten lägga en procent av kapitalet, d. v. s. 10 000 kronor. Han får skatta, som om han hade 110 000 kronor, medan den verkliga inkomsten är 100 000 kronor. Han får med hänsyn till gällande marginals katt en ökad belastning på i runt tal 7 000 kronor, men enligt det förslag, som nu föreligger, kommer hans årliga kapitalskatt att bli 15 680 kronor, d. v. s. mer än fördubblad. Jag tror att all rimlighet och rättvisa fordrar, att man tar det i betraktande, när man gör en jämförelse som denna, ty annars blir den helt missvisande.

Herr Wigforss har sagt att det är nödvändigt att genomföra förslaget och att göra det nu omedelbart, därför att majoriteten av svenska folket kräver det. Jag undrar, om det inte vore riktigare att säga, att herr Wigforss krävt av svenska folket att det skall kräva det, och nu har han lyckats få svenska folket — d. v. s. majoriteten — därhän. 1938 krävde svenska folket ingalunda någon sådan här beskattning och inte heller under krigets svårigheter, då vi hade ett så oerhört behov av pengar. Då ansågs det nuvarande skattetrycket, som jag nämnde, vara det högsta, som man kunde pålägga i form av direkt beskattning utan att skada näringslivet. Om detta förslag nu går igenom, så blir det en majoritet, och sannolikt en ganska knapp sådan, som beslutar mot en icke ringa minoritet, och det blir personer inom denna minoritet som i främsta rummet drabbas av skärpningarna. Det har ofta talats om vikten av minoritetsskydd — jag vill särskilt erinra om att när vi diskuterade den nya aktiebolagslagen, var man synnerligen angelägen att åstadkomma ett starkt minoritetsskydd. Det har man från alla håll medverkat till. Det förefaller som om den tanke, som där kom till uttryck, här håller på att alldeles negligeras, vid behandlingen av detta förslag.

I samband med vår lagstiftning tala vi ofta om nödvändigheten av att ta hänsyn till psykologiska faktorer. Vi ha all anledning att tro, att det nya beskattningsförslaget kommer att innebära ett mycket allvarligt hot mot människornas produktionsvilja, deras benägenhet att spänna sig till stora och svåra prestationer och deras vilja att skapa sparkapital, särskilt riskvilligt sådant, och det är ju någonting som hela landet kan bli lidande på. Med andra ord: de psykologiska verkningarna av detta förslag kunna bli ogynnsamma för hela vårt samhälle. Det finns således anledning att beakta dessa verkningar, och det är en av de allvarligaste bristerna i det föreliggande förslaget att man där på ett så — jag vågar nästan säga — hänsynslöst sätt har bortsett från detta

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

förslags psykologiska verkningar på dem som drabbas av det. Jag skall emellertid nu lämna skatteproblemen och gå över till frågan om vårt penningvärde.

Man förebrår i detta sammanhang de borgerliga, att de inte ha kommit med något positivt förslag. Statsministern formulerade det ju ganska spetsigt, när han sade till oppositionen: »Tag mod till er och säg vilka vägar ni vilja gå!» Till detta vill jag säga, att oppositionen inte har stått fullt så handfallen som det har antytts — det har framställts förslag om åtgärder av det ena och det andra slaget: man har pekat på möjligheten att gripa till ränteskruven, man har pekat på att det kan finnas anledning till en starkare återhållsamhet i bostadsbyggandet, och även flera andra förslag ha kommit fram. Vad som däremot är riktigt är, att man inte har fört fram något sammanhängande, genomtänkt och avbalanserat program, men det är, som jag tidigare påpekat i kammaren, ganska naturligt. Det är nämligen fullkomligt omöjligt för utomstående att göra det. Skall man överhuvud taget komma med ett sådant fullständigt program, så måste man ha tillgång till allt det utredningsmaterial, som endast står regeringen till buds. Det är endast genom att kontinuerligt följa utvecklingen och ständigt få det framkommande materialet presenterat för sig som man kan väga den ena åtgärden mot den andra och komma fram till ett sammanhängande program. Vill verkligen regeringen och enkanerligen då herr Wigforss ha hjälp, så måste han släppa oppositionen in på livet. Vi ha inom oppositionen icke fått tillfälle till den nödiga insynen, för att använda ett modernt uttryck.

Jag vill understryka, att det också finns en annan faktor som särskilt bidrager till svårigheterna att göra upp ett program, nämligen det förhållandet, att så gott som alla de åtgärder, som vi kunna ifrågasätta, ha en dubbelsidig verkan. Om man driver en priskontroll mycket hårt, kan den komma att hämma produktiviteten. Likaledes måste vi säga oss, att en mycket hård investeringskontroll kan komma att få samma hämmande verkan. Vi ha sett att vår valutarevalvering ingalunda gav det resultat som vi hade hoppats. Vi veta också beträffande räntan, att medan den förr i världen ansågs vara vårt viktigaste instrument för hämmande av prisstegringar — genom räntehöjning — så har man nu använt räntesänkning för att åstadkomma en sänkning av prisnivån på ett speciellt område. Detta, att alla de faktorer, som vi kunna anlita, ha en dubbelsidig verkan, gör att skall man komma till ett program, så måste man noggrant väga dessa olika faktorer och deras verkningar mot varandra för att sedan välja den faktor, som har de största gynnsamma verkningarna och de minsta skadeverkningarna. Men det finns icke någon som helst möjlighet för den, som står mera perifert, att göra detta; det är endast regeringen som har den möjligheten.

Nu har man kommit i det läget, att vi inbjudas att delta. Då har emellertid mycken dyrbar tid gått till spillo, som kunde ha använts för förberedande arbete. Nu är det inte så lätt för oppositionen att komma in och hjälpa till, och man måste därför ställa sig ganska tveksam till denna inbjudan.

Jag kan inte underlåta att gå tillbaka litet till hurudana förhållandena ha varit. Det sysslades ju med allmänna ekonomiska problem i planeringskommissionen, men som jag tidigare påpekat, upplöstes den plötsligt, därför att ordföranden tappade intresset för den. Det blev en fortsättning av överläggningarna, men den framtvingades från oppositionens håll genom en hänvändelse till finansministern att skapa möjligheter att fortsätta diskussionen. En del överläggningar ägde rum hösten 1945, men även dessa avbrötos. Sedan dess har en lång tid gått, och några överläggningar ha icke ägt rum, vilket enligt min mening försvårar arbetet nu. Det torde vara nödvändigt att det finns en

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

grupp av personer, representerande olika samhällsgrupper och intressen, som mera kontinuerligt syssla med dessa frågor, om man skall ha någon möjlighet att i en brydsam situation som den nuvarande få fram ett gemensamt planmässigt och sammanhängande program för vårt handlande.

Herr Åkerberg formulerade sin undran över vad oppositionen skulle vilja göra, så: »Vad skulle herrarna nu göra, om någon av er vore finansminister?» Ja, jag kan säga honom, att jag har verkligen ställt mig den frågan och allvarligt funderat på den, och jag kan också tala om för honom en liten episod som hände mig.

När jag en kväll låg och grubblade över herr Wigforss' ekvilibristiska utläggningar på detta gebit, så somnade jag. Men det hände mig något mera: jag drömde att jag var finansminister, och mer än så, jag drömde att jag var socialdemokratisk finansminister och att det var på mig det ankom att lösa de här problemen. Jag kände verkligen kallsvetten i pannan, men jag tänkte: det är väl bäst att gå till grunden med ämnet.

Då gjorde jag mig först den frågan: är nu denna inflation så farlig för socialdemokraterna? De äro ju mest löntagare, och dessa kunna ju få sina löner höjda vid prisstegringar. Då erinrade jag mig en mycket intressant utläggning, som en framstående socialdemokrat hade gjort för mig och som utmynnade i att alla människor i samhället bli lidande på en inflation, utom möjligen de som representera det spekulativa storkapitalet. Därmed var saken klar: det måste handlas!

Det gällde då att fastställa vilka problemen voro och vilka medel en regering hade att gripa till i ett hotande läge. Jag tog fram det gamla penningpolitiska programmet från år 1944 och läste det.

Där talades det först om priserna; de måste hållas. Jag konstaterade, att på det området fanns det ordentliga maktmedel i form av en prisregleringslag, och priskontrollnämnden, som utövar makten, har möjligheter att utöva en mycket vittgående kontroll.

Sedan kom jag till frågan om räntan, och i samband med den var ju, såsom jag nyss påpekade, bekymret närmast att det var så svårt att avgöra, om det var en höjning eller en sänkning av räntan som var det rätta medlet för ett skyddande av penningvärdet. Jag hade kvar mina gamla föreställningar, att det var en höjning som var det rätta, men man får ju lov att försöka följa med tiden. Hur som helst: vapnet fanns, och jag kunde ju konstatera, att kommunikationen mellan finansdepartementet och riksbanken alltid hade fungerat oklanderligt under krigsåren.

När jag så kom till frågan om investeringarna, fann jag att de utgjorde ett av de svårare problemen, men även på det området fanns det ju kontrollmedel. Det fanns möjligheter att genom restriktioner i fråga om byggnadstillstånd och genom materialransonering hålla investeringarna inom de gränser, som man kunde anse nödvändigt att upprätthålla.

Gentemot verkningarna av en utländsk inflation fanns åtminstone principiellt möjligheten att manövrera vår valuta. Jag var tvungen att konstatera, att exporten på kredit var ett otrevligt kapitel; där var det svårt att manövrera. Där fanns ju egentligen intet annat att ta till än en hårdare investeringskontroll inom landet. Mot valutans konsumtion för olämplig import finge man ta till importreglering, men det bleve ju kollegans i handelsdepartementet sak. Det var ju förargligt för honom att det gick stiek i stäv mot det program han hade utstakat, men det fick bli hans ensak.

Så kom jag till en särskilt märklig passus i programmet: penninginkomsterna borde bibehållas vid sitt nominella värde, varken höjas eller sänkas. Det var en svår nöt att knäcka. Till yttermera visso stod det också: det nära sam-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

bandet mellan priser och löner kan ej nog kraftigt understrykas. Det var ingen rolig situation jag befann mig i; om priskontrollen skulle bli effektiv, måste den åtföljas av en återhållsamhet på löne marknaden, och där fanns det ju inga maktmedel. Alla partier hade varit eniga om att man inte borde tillgripa någon statlig reglering på löneområdet. Då grubblade jag vidare och kom till att det egentligen bara fanns två alternativ: antingen att ge upp eller också att ta till det gamla medlet upplysning och propaganda. Jag medger att jag sjönk ihop vid tanken på att behöva ge mig ut och tala om för folk, att de borde hålla sig lugna och slå av på sina löneanspråk eller helst helt avstå från krav på höjda löner och att detta var förutsättningen för stabila priser och bevarat penningvärde. Detta var ju att gå ut och tala om för folk sådant, som de icke ville höra, och det föreföll mig väl mycket begärt. Men då rann mig i minnet ett uttalande av en engelsk politiker — jag tror det var Disraeli: »En demokratisk politiker blir inte en statsman, förrän han vågar driva en för väljarna osympatisk politik.» Jag frågade mig, om det fanns någon möjlighet att gå ut och säga till väljarna: »Ni måste lägga band på och moderera era anspråk på löner. Om lönerna gå i höjden, så gå priserna på lång sikt i höjden, och kronvärdet går på djupet. Om ni hålla tillbaka lönerna, skall jag svara för att priserna hållas nere.»

Ja, tänkte jag, det är kanske ändå inte alldeles hopplöst. Svensken slår inte alldeles dövört till för en klar argumentering och för en ärlig vädjan — det finns många exempel på det från den svenska arbetsmarknaden. Det finns många förtroendemen i vår arbetarrörelse, som vid kritiska tillfällen ha sagt sina kamrater hårda allvarsord, när de funnit att anspråken varit oskäligen. De ha många gånger satt sin ställning på spel, och de ha fått gehör. De ha byggt på sina kamraters förtroende, och de ha vågat dra växlar på detta förtroende i avgörande ögonblick, och det har gått. Dessa män ha förstått, att det demokratiska systemet härvidlag har en förpliktande sida.

Men det är klart att det då också fordras ett nära nog obegränsat förtroende från dem som man vädjar till.

Jag sade mig, att sådant kan lyckas, om man är en Branting, en Thorsson eller en Per Albin Hansson, men att påfrestningen i varje fall blir stor. Men då slog det mig plötsligt: jag behöver kanske inte gå så långt tillbaka i tiden. Det finns ju en person, vilken har en sådan position som fordras, och den personen är Ernst Wigforss. Under årtionden har herr Wigforss hos sina anhängare byggt upp ett utomordentligt förtroendekapital, som han säkerligen skulle kunna dra växlar på. Följaktligen slog det mig också: varför sitter då jag här, när det i stället borde vara han som skulle sitta på den plats jag har? — Inför den rimliga frågan vaknade jag upp ur min dröm.

Jag måste säga att det hade varit en mycket otrevlig dröm — och det kändes uteslutande tillfredsställande att vakna upp ur den. Det kändes skönt att konstatera, att jag inte hade övergivit min individualistiska livsåskådning och blivit socialdemokrat.

Jag konstaterade också med tillfredsställelse, att det *inte* hade gått för mig som för en viss engelsk politiker. Han berättade, att han en gång hade drömt att han stod och talade i överhuset, »och när jag vaknade», berättade han, »fann jag att jag stod och talade i överhuset».

När jag vaknade, fann jag att jag *inte* var i herr Wigforss' kläder, och jag var tacksam för det — det erkänner jag ärligt. Jag såg för mina ögon herr Wigforss sittande på sin finansministerstol och lutande sig emot något, som jag uppfattade som symbolen för det utomordentligt stora förtroendekapital, som han samlat under gångna tider bland de sina. Men det låg där alldeles

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

orört, och jag konstaterade att herr Wigforss fortfarande icke tagit steget från skicklig politiker till statsman.

Herr **andre vice talmannen** erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Herr Nordenson har här redogjort för hur han skulle ha uppträtt som finansminister. Det enda jag riktigt begrep av hans fantasimålning var, att kallsvetten hade runnit utför hans kinder — det var åtminstone det enda materiella i beskrivningen.

Jag tycker för övrigt det var en misstänkt väl upplagd dröm. Den var alltför lätt dirigerad, nästan centraldirigerad, som om den hade distribuerats från högerpartiets centralbyrå.

Jag tycker emellertid att herr Nordenson gjorde saken litet lätt för sig, när han drömde att han var just en socialdemokratisk finansminister. Nu frågar jag inte vad herr Nordenson eller herr Domö, eller vem det nu vore, skulle ha gjort, om han varit socialdemokratisk finansminister. Jag frågar vad högern eller folkpartiet skulle ha gjort, om de hade suttit vid ledningen och skulle övertyga människorna om att dessa borde låta bli att ta ut de löner som de ansågo att de på grund av sin fackliga styrka kunde ta ut. Det har herr Nordenson inte givit något svar på. Han faller tillbaka på herr Wigforss; det oerhörda förtroende denne har skaffat sig skulle, menar herr Nordenson, vara tillräckligt för ett genomförande av den uppgift som herr Nordenson skulle misslyckas med. Jag tycker att uppfattningen om detta oerhörda förtroende för herr Wigforss strider litet grand mot den agitation, som herr Nordenson bedriver mot vår nuvarande finansminister.

Jag tycker därför inte att herr Nordensons redogörelse här — eller hans dröm, om vi kallar det så — är tillräckligt övertygande. Den kanske skulle vara övertygande den gång herr Nordenson har skaffat sig ett sådant förtroende, att han skulle kunna gå ut till människorna och övertala dem till det, som herr Wigforss tydligen inte har vågat sig på att övertala dem till.

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till herr **Nordenson**, som yttrade: Herr talman! Vad herr Åkerberg fordrar av mig är, att jag skall ha ett program efter att under en kort dröm ha suttit på finansministerstolen, men vad jag förväntar av herr Wigforss är, att han skall ha ett program efter att i cirka femton år ha suttit på samma stol.

Herr **Arrhén**: Herr talman! Det brukar sägas, att regeringspartiet lever — och kanske också dör — på att realisera sitt efterkrigsprogram. Statsministern har här i dag givit antydningar om att detta just nu skulle gå ut på dels beredande av god sysselsättning, dels ökande av varuproduktionen och dels vidtagande av åtgärder till förmån för de s. k. eftersatta befolkningsgrupperna. Om programmet nu koncentreras i dessa tre punkter, så tror jag, att vi alla som en man kunna säga, att vi äro benägna att understryka detsamma, men saken har onekligen också en annan sida. Även om vi kunna vara eniga om målet så äro vi oense om medlen, som leda till detta mål. Det är ju inte bara skärpt priskontroll och investeringskontroll det gäller, utan även en hel del andra ting, framför allt på beskattningsområdet, vilka bland annat även ha samband med önskemålet om fortsatt frivilligt sparande och annat mera, som skymtar i perspektivet.

Statsministern sade i sitt anförande nyss, att när det gällde penningvärdets skyddande var hans parti berett till förutsättningslösa överläggningar. Sedan den detaljen vore ordnad, förklarade statsministern, att avsikten vore att fort-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

sätta med realiserandet av de socialistiska målen. En elak man — och vi inom oppositionen måste tillhöra de elaka människors skara — skulle kunna anmärka, att vi äro av den meningen, att dagens penningpolitiska situation inte är helt oberoende av de åtgärder, som regeringen tidigare vidtagit, eller de åtgärder, som den underlåtit att vidtaga. Nu, när man ser, att det håller på att gå på sned, förklarar man sig beredd att förhandla och antager tonen av en mild turturduva, men sedan synes den fortsatta attityden vara, att man är beredd att återtaga den örnkepnad, som man väl helst önskar vara iklädd.

När statsministern sedan kom över till det förhållande, i vilket han och hans parti stå till kommunisterna, så lyssnade man inte utan intresse till denna utläggning, eftersom detta kapitel aldrig kan upphöra att med sin dragning åt mystik intressera en utomstående betraktare. Statsministern sade, att allmänheten nog för det mesta betraktar kommunisterna som en variant av det socialdemokratiska trädet, och i själva verket har han nog i denna deklaration uttryckt någonting väsentligt på detta område. Det har för oss varit ganska förvånande att iakttaga det intresse våra kommunistar lagt i dagen för det program, som det socialdemokratiska partiet nu säger sig arbeta efter, det s. k. efterkrigsprogrammet, som bär Ernst Wigforss' signatur. För oss är faktiskt det mest oroväckande med hela detta program, att *kommunisterna synas förstå det så utomordentligt väl*. Man erinrar sig det berömda mötet på konsert- huset i januari 1945, då herr Wigforss uppmanade kommunisterna, vilka representerades av herr Linderot — eller kanske det var herr Hagberg — att gå ut och förbereda massorna för socialismen. I denna episod klarlades — åtminstone trodde vi det — för den närmaste framtiden de verkliga avsikterna på det politiska området i det här landet. En känd representant för ett antisocialistiskt tänkesätt frågade häromdagen, om avsikten vore att »sovjetisera» vårt ekonomiska liv, och jag kan inte finna annat, än att det finns vissa anledningar att på detta sätt konkretisera ett politiskt läge. Det förhåller sig väl i alla fall så, att saken kan sättas i fråga. Om t. ex. de nu aktuella planerna på skärpt beskattning realiseras, vilket leder till att staten får inteckningar i enskild egendom, så äro vi utan tvivel inne på en väg, vilken ganska rakt leder till ett samhälleligt tillstånd på det ekonomiska området, erinrande om vad man varit van att möta i framför allt nazityskland.

En kommunistisk riksdagsledamot i denna kammare, för övrigt herr Linderot, försäkrade vid höstsessionens remissdebatt i föl, att utsugare, parasiter och kapitalister — enbart sammanställningen är tämligen upplysande — vore de enda, som hade någonting att frukta av en kommunistisk-socialistisk utveckling. Detta uttalande bekräftar vad jag här velat erinra om, nämligen svårigheten för oss att kunna avgöra vad som i det ena eller andra ögonblicket är kommunistiskt eller socialistiskt och därmed socialdemokratiskt idégods. Det har spårats en tendens till symbios mellan dessa två begrepp, som är för hela vårt politiska liv av allvarlig natur. Herr statsministern har i dag gjort vissa försök till distinktioner, som dock mestadels voro av konstitutionell natur. Man är emellertid tacksam även för dessa distinktioner, eftersom de i alla fall ge vissa hållhakar. Jag kanske får tillfälle att återkomma till denna fråga senare.

När man vistas ute i de svenska bygderna och samtidigt har förmånen av att då och då få kontakt med tankar och stämningar här i huvudstaden, gör man genast en iakttagelsen, att det här i Stockholm resoneras på ett sätt, men ute i landet på ett annat sätt. Jag läste häromdagen ett tidningsreferat av ett anförande, som hållits av en socialdemokratisk stadsfullmäktigordförande. Det var i rikets andra stad. Han förklarade sig anse, att statsdrift var någonting tungrott och osmidigt. Han ville inte vara med om att rekommendera något dylikt. Man hör ofta liknande toner från andra praktiskt arbetande

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

socialdemokrater ute i bygderna, av personer, som man — åtminstone i samtliga de fall som jag känner till — har den största respekt och aktning för. Det är, som om man hos de stilla i landene bure på tvivel, då det gäller att gestalta framtiden. Man tror inte på, ja, man vill inte ens medverka till den fullständiga ommöblering i samhället, som här i Stockholm är på modet, främst naturligtvis i de socialdemokratiska byråkratiska kretsarna. Att den utveckling, som man här inom de socialdemokratiskt troende omhuldar, kommer att leda vårt folk i fördärvet eller åtminstone in på synnerligen vanskliga vägar, är en uppfattning, som inte bara tillhör det borgerliga tänkesättet, utan även förefinnes inom de s. k. arbetarpartierna. Jag har emellertid, sedan jag dragit mig till minnes vissa beklagliga erfarenheter, som man gjorde under 1920-talet, trott mig kunna dra den pessimistiska slutsatsen, att det förvisso är möjligt att efter s. k. demokratiskt oantastlig metod förändra ett samhälle på det sätt, som jag här antytt i centraliserande och totalitär riktning. Det gick i Tyskland på 20-talet — jag hade viss anledning att följa utvecklingen där på mycket nära håll — och varför, har jag frågat mig, skall det inte kunna gå för sig på ungefär samma sätt, således med agitation, även här? Folk som de äro mest, som gå i sitt dagliga arbete, ha förlorat överblicken över händelseutvecklingen och fortsätta av bara farten från en gången generation och dess uppfattningar, och så en vacker dag sitter man där som i ett skruvstäd och kan ingenting göra. Det hela blir ett resultat av den politiska tröghet, som förvisso gör sig gällande inom vårt folk, liksom den av lätt förklarliga skäl också gör sig gällande inom andra folk. Det var detta, som hände i Tyskland under 1920-talet. När man plötsligt fann sig kedjad av det strama systemet, hajade man till och blev förskräckt. Inom parentes vill jag säga, att jag naturligtvis inte i övrigt gör några jämförelser åt detta håll, men det är otvetydigt att ett visst släkttyske mellan det centralistiska systemet överhuvud taget och sympatien för centralistiska idéer, som jag här talat om, kan motivera en jämförelse av denna art.

Herr Sjö Dahl talade mycket om kvarlåtenskapsskattens verkningar. Jag skall inte ge mig in på detta område, dels därför att jag icke behärskar ämnet — det kan vara klädsamt att då och då erkänna sin begränsning — dels därför, att andra talare före mig ha berört denna fråga. Jag vill endast erinra om att herr Wigforss nyligen hade några tröstens ord att säga om verkningarna av denna beskattning. Arvingarna skulle kunna låna pengar eller inteckna sina kapitalföremål för att betala den famösa *skuld till samhället*, som deras föräldrageneration ådragit sig genom den fast otroliga enfalden att arbeta samman en förmögenhet. Vore det icke bättre, att boet gjorde sig urarva vid arvs-kiftet och övertog företaget, vare sig det nu är en gård på landet eller ett industriföretag, på arrende av staten? Först då vi alla äro kronotorpare eller kronoarrendatorer av industri och hantverk, är cirkeln full. Men vad är det, som då inträffar? Då ingå vi i den eviga vilan såtillvida, att företagsamheten och viljan att möda sig definitivt äro utblåsta. Då lägga vi oss kanske på allvar ned för att sova ett slag, såsom herr Linderot uttryckte sig i sitt anförande nyss. Den, som olyckligtvis fötts med förmåga att kläcka idéer och ge uppslag, må se till att få detta andliga kapital exporterat till andra arbetsmiljöer ute i världen, där han har rimliga garantier för att få något ut av sin möda. En dylik tankeexport torde även under ett stramare samhällssystem vara omöjligt att förhindra.

För mig ter sig tendensen i de avsikter, vi i dag kunna skönja, mycket oroväckande. så mycket mera som det samtidigt talas om att folk bör spara. Herr Linderot har här sagt, att det är oppositionens fel, att sparandet de två sista åren sjunkit på ett katastrofalt sätt. Han nämnde, efter vad jag kan erinra

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

mig, en summa på omkring 200 miljoner kronor. Men hur skall ett dylikt påstående tillfredsställande kunna verifieras, då oppositionens verksamhet varit i hög grad beroende av regeringens åtgöranden?

Herr Linderots inställning till oppositionen var i övrigt typisk för den politiska troslära, som han omfattar. I en insändare i Pravda, eller möjligen i Isvestija eller någon annan rysk tidning, lästes nyligen, enligt referat i svenska tidningar, i samband med utrensningen av vissa författare en uppmaning att skjuta dem, när de tillhörde »oppositionen». Egentligen säger herr Linderot detsamma, när det gäller vår opposition. Visserligen menar han inte bokstavligen, att oppositionen skall skjutas, men det är också den enda skillnaden — även om den, det håller jag med om, är rätt stor. Oppositionens uppgift i dag är att spara pengar och att fromt låta majoriteten förfoga över sitt arbetsresultat. Detta är en nätt bild ur samtidens liv, som det kan vara anledning att notera.

Det är med tacksamhet, som man i dag även antecknar, att herr statsministern så starkt understrukit, vad som ur allmänna synpunkter skiljer det parti, för vilket han är ledare, och det kommunistiska partiet, nämligen det förhållandet, att det kommunistiska partiet tänker sig ett enhetsparti med kvävd opposition, en tanke, som herr statsministern här deklarerat, att han tar avstånd ifrån.

Men varför skall man nu spara? Den frågan ställa sig i dag tusenden inom vårt folk. Vad skall det tjäna till? Vad har jag för intresse av att öka den skuld till samhället, som inkräves vid min död? Den måhända lättfärdiga men mänskliga konklusionen blir nog, att man i stället skall leva upp allting, som man förtjänar. De stämningar, som i dessa avseenden tyvärr äro på väg att grundläggas hos vårt folk, äro de självklara följderna av det hot på det ekonomiska området, som man ser sväva över sitt huvud.

Det finns i vårt politiska liv schabloner, ordschabloner, som äro till för att dölja mera än för att uppenbara. Dit höra sådana ord som trygghet, framsteg, utveckling, välfärd och annat mera. Vad jag här talat om är varken utslag för framstegs- eller utvecklingsvilja. Det är knappast möjligt att karakterisera en utveckling, som eventuellt — vi skola hoppas att så inte blir fallet — leder till sterilitet och stagnation, med något annat ord än *reaktion*. Vi hade nått ganska långt i olika avseenden och inte minst på det ekonomiska området, men det skulle ju vara olyckligt, om nu vårt historiska öde skulle vara att låta den uppåtgående kurvan brytas.

Det finns många av våra politiska bedömare som, när de ta ställning till situationsutvecklingen inom vår världsdel — ja till och med anlägga moniala perspektiv — anse, att vår kultur är utbrunnen och att nu enligt naturens egna lagar en vilotid måste inträda, en återgång, ett försjunkande i en ny medeltid, som man uttryckt sig. Detta resonemang har framförts av mycket kända män inom vårt kulturliv. Jag erinrar mig i detta sammanhang bl. a. en broschyr, som jag i julas fick mig tillsänd från Kooperativa förbundets direktör, herr Albin Johansson, som bar titeln Hallordning och hallrätt och som innehöll en samling skräförorordningar från 1700-talet, försedd med en synnerligen meningsfylld kommentar.

De beslut, som vi ha fattat eller under liknande förutsättningar komma att fatta, bli endast skenbara, sedan vi ryckt undan grunden för deras bestånd, förnekat sambandet mellan det instinktliv, som naturen nedlagt i människan, och våra beslut. Det måste ju finnas någon drivkraft för människans ekonomiska handlande. Vi som kalla oss anhängare av det nuvarande ekonomiska systemet anse, som bekant, att denna drivkraft till stor del ligger i egenintresset, låt gå en mera eller mindre förädlad egoism. — Detta har erkänts

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

även av de i den politiska debatten deltagande socialdemokratiska politikerna. Det är denna drivkraft, som hittills i hög grad främjat utvecklingen. Jag kan ta en sådan man som Harold Laski, ledaren för labourgruppen i det engelska underhuset, vilken bl. a. begrundat detta problem. Det fordras, säger han, en ersättning för denna drivkraft, och han kan inte finna någon annan ersättning än »passionen för samhället». Han säger sig, på dunkla grunder, ha spårat en dylik »passion» i Ryssland — han kunde ha tillagt även Tyskland, ty hos den ideellt betonade nationalsocialismen funnos liknande symtom.

Såsom en enkel och jordbunden praktisk vardagsmänniska måste man väl fråga sig: är detta verkligen sanning? Kan jag själv säga, att jag kan ersätta de drivkrafter, som för närvarande tvinga mig att möda mig, med något slags »passion för samhället», som skall driva mig att göra mitt bästa? Kan specerihandlaren Medelson ersätta sina nuvarande drivkrafter med denna »passion»? Jag tror det inte.

Nå, om det inte går, vad skall man då använda för medel? Här äro vi inne på brännande och besvärliga frågor. Den, som icke vill göra det bästa, måste man ju tvinga — sedan fortsätter jag inte resonemanget.

Det är detta, som kan bli det stora i det, som synes ske omkring oss. Det är en dylik utveckling, som kan föröda den materiella och andliga kulturen både inom vårt eget folk och inom vår stackars världsdel.

Det är vår uppgift såsom folkrepresentanter att här i riksdagen ge uttryck för vad folk tänker och talar om ute i bygderna, och det är därför, som jag har ordat något om dessa ting, litet längre kanske än jag hade avsett. Efter denna linje gå emellertid resonemangen och reflexionerna i bygderna, även om formen ofta är en annan och framför allt inte så friserad och verserad, som jag här mödat mig om att göra den.

Det talas ju, herr talman, i en demokrati ofta om *rättvisa*. Även de gamle här i landet, som aldrig kände ordet demokrati, talade om, att rätt borde ske varje man. Det var och är ett sant ord. Jag kom att tänka på det härom dagen, när jag läste avsnittet om familjebeskattning i 1945 års statsskatteberednings betänkande.

Vi, som på sätt och vis tillhöra den s. k. tredje generationen och som på det yttersta av dessa dagar så till den grad ha kommit oss upp, att vi till och med börjat leverera statsministrar åt ett tveksamt folk, äro i någon mån intresserade för spörsmål av denna art.

Statsskatteberedningen framhåller på ett ställe i sitt betänkande, att de nuvarande barnavdragen av »stora grupper av skattskyldiga icke kunna utnyttjas». Detta uttalande representerar möjligen en sanning, men knappast i så stor utsträckning som skatteberedningen vill göra gällande, då den jämför förmånen av de nu utgående barnavdragen med de föreslagna barnbidragen på 200 kronor per barn. Skatteberedningen påvisar, att vinsten för en barnfamilj med fyra barn av att få barnbidrag i stället för barnavdrag utgör 800 kronor, om det taxerade inkomstbeloppet — märk väl det taxerade och icke det beskattningsbara inkomstbeloppet — utgör 1 000 kronor, samt 749 kronor, om det taxerade inkomstbeloppet utgör 2 000 kronor. Dessa siffror kunna te sig tilltalande nog, men de ha bara det lilla felet, att de hänföra sig till familjer, som näppeligen torde existera i verkligheten, och om de olyckligtvis existera, så tillhöra de fattigvårdsklientelet. Om nämligen det taxerade beloppet är 1 000 kronor, skulle denna familj på fyra barn jämte föräldrar ha 166 kronor 67 öre per år och individ att livnära sig på. Detta är givetvis orimligt. De förmåner, som man i dessa sammanhang talar om, äro därför högst

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

fiktiva — detta sagt i förbigående och för att ingen skall låta lura sig av den statistik, som står införd på, om jag inte minns fel, s. 114 i betänkandet.

De egentliga barnfamiljerna har man naturligtvis att söka i högre inkomstskikt. Då befolkningsutredningen gjorde sin undersökning av barnkostnadernas storlek, grundad på hushållsbudgetutredningen år 1933 och alltså förkrigstidens penningvärde, förutsattes barnfamiljerna, vilket är mera riktigt, ha en inkomst av mellan 3 000 och 5 000 kronor. Man kom då, som bekant, fram till en genomsnittlig barnkostnad av 700 å 800 kronor per år. Det är alltså riktigtast att studera skillnaden i dessa inkomstslägen mellan barnavdragens och barnbidragens effekt, och gör man det, skall man finna, att resultatet blir väsentligt mera blygsamt. Förbättringen blir vid ett taxerat belopp av 3 000 kronor för respektive 1, 2, 3 och 4 barn 132, 303, 458 och 647 kronor och vid ett taxerat belopp av 5 000 kronor respektive 107, 219, 326 och 481 kronor. För inkomstsläget 8 000 kronor inträder en markerad minskning i förbättringen. Mot bakgrunden av en genomsnittlig barnkostnad av 800 kronor per år ter sig detta resultat ganska anspråkslöst, och känslan härav blir ännu mer accentuerad, om man betänker penningvärdets fall, vilket väl i dag kan beräknas till omkring 45 procent. Om jag för enkelhetens skull sätter siffran till 50 procent, betyder detta, att de nyss angivna siffrorna för barnbidragens realvärde måste minskas med en tredjedel.

Man kan dock ge skatteberedningen rätt i att en förbättring i alla fall är en förbättring, även om det är tveksamt, såsom jag redan velat antyda, huruvida den i detta fall »i de lägsta inkomstskikten» innebär »en *avsevärd* förbättring». Det är ett bländverk att framhäva de s. k. förbättringarna vid taxerade belopp på 1 000—2 000 kronor. Först därefter bör intresset, som sagt, sätta in.

Barnbidragssystemet enligt 1945 års skatteberednings förslag ger emellertid också anledning till andra invändningar. Vinsten av ett system med barnbidrag utgör vid ett taxerat belopp av 8 000 kronor för 1—4 barn respektive 90, 184, 224 och 271 kronor. Vid ett taxerat belopp av 10 000 kronor äro siffrorna 73, 151, 170 och 210 kronor och vid ett taxerat belopp av 12 000 kronor 46, 99, 96 och 110 kronor. Vid ett taxerat belopp av 15 000 kronor vänder det, och för de högre inkomstklasserna betyder det nya systemet en försämring.

Man bör både när det gäller det taxerade beloppet och barnbidragen ha penningvärdetsförsämringen på omkring 50 procent i minnet.

I inkomstsläget 15 000 kronor och däröver innebär det av kommittén föreslagna barnbidragssystemet en försämring i jämförelse med det barnavdragssystem, som hittills tillämpats. Skatteberedningen säger sig anse, att »med hänsyn till inkomstens storlek torde dock i dessa fall försämringen icke kunna nämnvärt inverka på vederbörandes levnadsförhållanden». Ett dylikt omdöme måste te sig ganska djärvt, om man samtidigt betänker, vad samhället i dessa inkomstklasser redan tar ut genom en snabbt stegrad progressiv beskattning. Den ekonomiska medelklass det här gäller — ty det är en ekonomisk medelklass, vilken för sin utbildning dessutom tynges av stora skuldbördor — lämnas på detta sätt utan det ökade stöd som barnbidragen voro avsedda att ge. Den får ha det som hittills eller får sin ställning försämrade. Likväl äro de barn, som fostras i medelklasshemmen, av lika stort intresse för samhället som barn inom familjer i de lägre inkomstklasserna.

Det förtjänar också understrykas, att de siffror, som jag här nämnt, hänföra sig till ortsgrupp I och att försämringen i förhållande till det barnavdragssystem, vi i dag tillämpa, när det gäller ortsgrupp V inträder redan vid ett taxerat belopp av 12 000 kronor.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Man kan här alltså inte tala om vare sig demokrati eller rättvisa, vilket herr Sjödahl gjorde gällande i sitt anförande. Barnens behov av samhälleligt intresse värderas olika, beroende på hur de valt sina föräldrar.

Det är visserligen sant, att man vid bedömningen av dessa problem måste sortera ut extremerna. De mycket stora inkomsttagarna kunna omöjligt er- hålla sin barnlättnad på ett sätt, som korresponderar mot de lägre inkomst- tagarnas — de stora inkomsttagarna äro också i vårt land så få, att de inte spela någon egentlig roll i sammanhanget. Men annorlunda förhåller det sig, när det gäller medelklassen, vars ekonomiska bärkraft är svag. De uppräknade lönerna upp till, låt mig säga 25 000 kronor, äro i många fall att betrakta som fiktiva. Av en inkomst på 12 000—15 000 kronor återstå, sedan skatterna av- dragits, försäkringar och amorteringar betalats o. s. v., i dagens läge mycket måttfulla belopp, vilka dessutom i regel icke åtnjutas som en livslön, utan endast under en kort tid, under några år som utgöra krönet av en ämbets- manna- eller tjänstemannakarriär, vilken i övrigt endast givit betydligt lägre årslöner.

Vad man bör eftersträva är enligt min mening icke en inkomstutjämning, men väl en *utjämning av levnadskostnaderna inom samma inkomstskikt* mellan flerbarnsfamiljerna och de barnlösa familjerna. Jag fäster uppmärksamheten på att statsrådet Möller, efter vad jag kunnat finna, i tidigare uttalanden har förklarat sig vara av samma mening, ja, att även statsrådet Myrdal på den tid, då han intresserade sig för dessa ting, gjorde deklarationer, som stå i överensstämmelse med en dylik uppfattning. Barnbidrag av den typ, som skatteberedningen föreslår, böra alltså utgå för de lägre inkomstgrupperna, där de, såsom av betänkandet framgår, ha en önskvärd effekt. De närmare detaljerna i övrigt finnas skisserade i den av herr Sundén till betänkandet fogade reservationen. Ehuru jag kanske inte är beredd att i detalj understryka alla hans däri uttalade meningar, är i alla händelser hans principiella resone- mang av ungefär samma natur som det jag här sökt ge uttryck åt. Det synes mig möjligen med hänsyn till penningvärdets fall vara värt övervägande, huruvida siffran 200 kronor är den riktiga. Men vilken siffra man i stället skulle stanna vid, är det nu för tidigt att yttra sig om.

Jag har, herr talman, funnit det angeläget att redan på detta tidiga stadium av riksdagsarbetet understryka synpunkter av denna art. De medelklassin- tressen det här gäller äro för hela samhället av alltför stor vikt för att lämnas utan avseende.

I övrigt tillåter jag mig i detta sammanhang endast den randanmärkningen, att det s. k. barnbidragssystemet sagts skola kosta statsverket 270 miljoner kronor årligen. Härifrån skulle dragas den behållning, som uppstode genom barnavdragens slopande. Denna behållning taxerades av befolkningsutredning- en till 70 miljoner kronor årligen, men uppskattas nu av skatteberedningen till 120 miljoner kronor per år. Härtill kommer även slopandet av prisrabat- terna, vilka uppskattas bespara statsverket 55 miljoner kronor. Merstödet till barnfamiljerna skulle enligt dessa beräkningsgrunder bli 95 miljoner kronor. De beräkningar, som företagits med år 1948 som utgångspunkt, ha emellertid visat, att statskassans merinkomst vid barnavdragens slopande vid denna tid- punkt utgör 160 miljoner kronor. Lägger man härtill statens vinst vid slo- pandet av prisrabatterna, d. v. s. 55 miljoner kronor, blir det skäligen magra slutresultatet en fiktiv vinst för barnfamiljerna av 55 miljoner kronor per år, till övervägande del åstadkommen genom en omfördelning mellan barnfa- miljerna själva.

Som ett moment i skapandet av en ny »ledarmyt» går just nu på våra bio- grafer en film, avsedd att romantisera vår statsministers barna- och ung-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

domsår. Man får där nästan till övermått skrivet på näsan, att vår nuvarande statsminister inlagt förtjänster om de växande generationerna. Det ligger dock — det vill jag erkänna — en stor del sanning däri. Som ordförande i befolkningsutredningen har herr statsministern verkligen motiv för sin visserligen något pretentiösa hjälte- och gästroll i filmens värld. Jag erinrar emellertid i det sammanhanget också om statsrådet Möller och hans motsvarande intresse. Till bägge dessa herrar vill jag på den svenska medelklassens vägnar rikta en vädjan att inte glömma bort dess berättigade intressen i samband med utformningen av stödet till barnfamiljerna. De ändringar av konstruktiv art, som äro av nöden, har jag redan trott mig skymta genom inlägg i den tidigare debatten på området av statsråden Möller och Myrdal. Jag vågar tro, att samma uppfattning kan delas även av herr statsministern. Om dessa tre vise män äro eniga, kunna vi alltså hoppas, att något kommer att ske. Jag skulle till och med i detta sammanhang kunna erinra om ett ord av Karl Marx: »Åt var och en efter behov, av var och en efter förmåga.» Jag tror, att detta är andra gången, som jag har anledning att i denna kammare åkalla Karl Marx' ande.

Det är alltså visserligen sant, att man även hos ledande svenska socialdemokrater kan fastställa ett intresse för dessa ting, men i politikens värld är det nog farligt att lita på vad som tidigare på detta område från det hållet möjligen blivit sagt. Osvuret är bäst, och därför har jag, herr talman, här velat bringa saken i åtanke.

Då tiden nu var långt framskriden och många talare funnos anmälda, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att den fortsatta överläggningen angående ifrågavarande kungl. propositioner skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 11.03 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.
